CONFESSIO FIDEI,

IN

Conventu Theologorum, authoritate Parliamenti Anglicani indicto, Elaborata;

Eidem Parliamento postmodum Exhibita;

Quin & ab eodem, deindèque ab Ecclesiâ Scoticanâ Cognita & Approbata:

Unâ cum

CATECHISMO

duplici, *Majori Minorique*;

E sermone Anglicano, summâ cum fide, in Latinum versa.

EDINBURGI,
Excudebat ex Officinâ Societatis Stationariorum, *Anno Dom.* 1671.

BRITISH MUSEUM

Ad Lectorem præmunitio.

Benigne Lector,

MOnendus eras unum atque alterum; & quidem imprimis illud, nos multo consilio in eâ tandem sententiâ desediſſe, in capitum versuúmque numeris margini assignandis à versione Bibliorum *Anglicanâ* non esse quicquam recedendum; à quâ quidem quàm

proximè abeſt Latina *Vatabli*. Deindè verò ſi oratio noſtra minùs fluere tibi videatur, dabis id profectò materiæ ſpiſſitudini; ſi minùs ſplendida, cogita ſolennitatem. Hæc tuâ te ſcire intererat, & certè quidem noſtrâ. *Vale.*

G. D.

Confeſ-

Confessionis Capita.

Cap. 1. *De Scripturâ sacro-sanctâ.* p. 1

2. *De Deo, & Sacro-sanctâ Trinitate.* p. 6

3. *De æterno Dei decreto.* p. 8

4. *De Creatione.* p. 11

5. *De Providentiâ.* p. 12

6. *De hominis lapsu, de peccato ejusque pœnâ.* p. 14

7. *De Fœdere Dei cum homine.* p. 16

8. *De Christo Mediatore.* p. 18

9. *De libero arbitrio.* p. 21

10. *De vocatione efficaci.* p. 22

11. *De Justificatione.* p. 24
12. *De Adoptione.* p. 26
13. *Sanctificatione.* p. 27
14. *De Fide salvificâ.* p. 28
15. *De Resipiscentiâ ad vitam.* p. 29
16. *De bonis operibus.* p. 31
17. *De perseverantiâ sanctorum.* p 33
18. *De certitudine gratiæ & salutis.* p. 35
19. *De lege Dei.* p. 37
20. *De libertate Christianâ, déque libertate Conscientiæ.* p. 40
21. *De cultu religioso, & De sabbato.* p. 43
22. *De Juramentis votisque licitis.* p. 46
23. *De Magistratu civili.* p. 48
24. *De Conjugio & Divortio.* p. 50
25. *De Ecclesiâ.* p. 52
26. *De*

26. *De Communione Sanctorum.* p. 54
27. *De Sacramentis.* p. 55
28. *De Baptismo.* p. 56
29. *De cœnâ Domini.* p. 58
30. *De censuris Ecclesiasticis.* p. 61
31. *De Synodis & Conciliis.* p. 62
32. *De statu hominum post mortem, déque Resurrectione mortuorum.* p. 64
33. *De ultimo Judicio.* p. 65

Confessio Fidei.

Cap. I.

De Scripturâ Sacro-sanctâ.

§ 1 QUanquàm naturæ lumen, operáque Dei cùm Creationis tùm Providentiæ, bonitatem ejus, Sapientiam, potentiámque eò usquè manifestant, ut homines vel indè reddantur inexcusabiles *a*: eam tamen Dei, voluntatísque divinæ cognitionem, quæ porrò est ad salutem necessaria, nequeunt nobis ingenerare *b*. Quocirca Domino complacitum est, variis quidem modis vicibúsq; Ecclesiæ suæ semetipsum revelare, suámque hanc voluntatem patefacere *c*; sed & eandem omnem posteà literis consignare, quò & veritati suæ tàm conservandæ quàm propagandæ meliùs consuleret, nec Ecclesia sua contra carnis corruptelam, contra malitiam mundi Satanæq; præsidio foret ac solatio destituta *d*. Unde factum est, ut, postquàm priscis illi modi, quibus olim populo suo Deus voluntatem suam revelabat, jam desiverint *e*, Scriptura Sacra sit maximè necessaria *f*.

98

a Rom. 2. 14. 15.
b Rom. 1. 19, 20. Psal. 19, 1, 2, 3.
c Rom. 1, 18. cum cap. 2. 4. 1 Cor. 1. 21. 1 Cor. 2. 9, 14.
d Heb. 1. 1.
d Prov. 1. 23. 19. 20, 25. Luc. 1. 1, 4. Rom. 15. 4. Mat. 4. 4, 7, 10. Isa. 8. 19, 20.
e Heb. 1. 1, 2.
f 2 Tim. 3. 15. 2 Pet. 1. 19.

Sect. 2. Sacræ Scripturæ nomine, seu verbi Dei scripti continentur hodiè omnes illi libri tàm Veteris quàm Novi Testamenti, nempè quorum inferiùs subsequuntur nomina.

Veteris Testamenti.

Genesis
Exodus
Leviticus
Numeri
Deuteronomium
Josua
Judicum
Ruth
Samuelis 1.
Samuelis 2.
Regum 1.
Regum 2.
Chronicorum 1.
Chronicorum 2.
Ezra
Nehemias
Esther
Job
Psalmi
Proverbia
Ecclesiastes
Canticum Canticorum
Isaias
Ieremias
Lamentationes
Ezechiel
Daniel
Hosea
Ioel
Amos
Obadias
Jonas
Micheas
Nahum
Habacuc
Zephanias
Haggæus
Zecharias
Malachias

Novi

Novi autem.

Evangelium secund.
M *Atthæum*
Marcum
Lucam
Johannem
Acta Apostolorum
Pauli Epistolæ ad
Romanos
Corinthios I. II.
Galatas
Ephesios
Philippenses
Colossenses
Thessalonicen. I. II.
Timotheum I. II.
Titum
Philemonem
Epist. ad Hebræos
Jacobi Epistola
Petri Epist. I. II.
Johan Ep. I. II. III.
Judæ Epistola
Apocalypsis

Qui omnes divinâ inspiratione dati sunt in Fidei vitæque regulam *g*.

Sect. 3. Libri Apocryphi, vulgò dicti, quum non fuerint divinitùs inspirati, Canonem Scripturæ nullatenùs constituunt, proindéque nullam aliam authoritatem obtinere debent in Ecclesiâ Dei, nec aliter quàm alia humana scripta, sunt aut approbandi aut adhibendi *h*.

Sect. 4. Authoritas Scripturæ sacræ propter quam ei debetur fides & observantia, non ab ullius aut hominis aut Ecclesiæ pendet testimonio, sed à solo ejus authore Deo, qui est ipsa veritas: eóque est à nobis recipienda, quoniam est verbum Dei *i*.

Sect. 5. Testi-

g Luc. 16. 29, 31. Eph. 3. 20 Apoc. 22. 18, 19. 2 Tim. 3. 16

h Luc. 24. 27. 44. Rom. 3. 2 2 Pet. 1. 21.

i 2 Pet. 1. 19, 21 2 Tim. 3. 16 1 Joh. 5. 9. 1 Thes. 2. 13.

Sect. 5. Testimonium Ecclesiæ efficere quidem potest ut de Scripturâ sacrâ quàm honorificè sentiamus *k*: materies insuper ejus cœlestis, doctrinæ vis & efficacia, styli Majestas, partium omnium consensus, totiúsque scopus, (ut Deo nempè omnis gloria tribuatur) plena denique quam exhibet unicæ ad salutem viæ commonstratio, præter alias ejus virtutes incomparabiles, & perfectionem summam, argumenta sunt quibus abundè se verbum Dei & luculenter probat; nihilominùs tamen plena persuasio & certitudo de ejus tam infallibili veritate, quàm authoritate divinâ non aliundè nascitur quàm ab internâ operatione Spiritûs Sancti, per verbum & cum verbo ipso in cordibus nostris testificantis *l*.

k 1 Tim. 3 15.

l 1 Joh. 2. 20, 27. Joh. 16. 13, 14. 1 Cor. 2. 10, 11, 12. Isa. 59. 21.

Sect. 6. Consilium Dei universum de omnibus quæ ad suam ipsius gloriam, quæque ad hominum salutem, fidem, vitámque sunt necessaria, aut expressè in Scriptura continetur, aut consequentiâ bonâ & necessariâ derivari potest à Scriptura; cui nihil deinceps addendum est, seu novis à spiritu revelationibus, sive traditionibus hominum *m*. Internam nihilominùs illuminationem Spiritûs Dei ad salutarem eorum perceptionem, quæ in verbo Dei revelantur, agnoscimus esse necessariam *n*: quin etiam nonnullas esse circumstantias cultum Dei spectantes &

m 2 Tim. 3. 15, 16, 17. Gal. 1. 8, 9. 2 Thes. 2. 2.

n Joh. 6. 45. 1 Cor. 2. 9, 10, 12.

Ecclesiæ

Ecclesiæ regimen, iis cum humanis actionibus & societatibus communes, quæ naturali lumine ac prudentiâ Christianâ secundùm generales verbi regulas (perpetuò quidem illas observandas) sunt regulandæ o.

o 1. Cor. 11. 12. 14
1 Cor. 14. 26. 40

Sect. 7. Quæ in Scriptura continentur non sunt omnia æquè aut in se perspicua, aut omnibus hominibus evidentia p: ea tamen omnia quæ ad salutem necessaria sunt cognitu, creditu, observatu, adeo perspicuè, alicubi saltem in Scriptura, proponuntur & explicantur, ut eorum non docti solùm, verùm indocti etiam ordinariorum debito usu mediorum, sufficientem assequi possint intelligentiam q.

p 2 Pet. 3. 16

q Psal. 119. 103. 130

Sect. 8. Testamentum Vetus Hebræâ linguâ (antiquo Dei populo nempê vernaculâ) Novum autem Græca, (ut quæ apud Gentes maximè omnium tunc temporis, quum scriberetur illud, obtinuerat) immediatè à Deo inspirata, eiúsque curâ & Providentiâ singulari per omnia huc usque secula pura & intaminata custodita, ea propter sunt authentica r; adeò sanè ut ad illa ultimò in omnibus de religione controversiis Ecclesia debeat appellare s. Quoniam autem Originales istæ linguæ non sunt toti Dei populo intellectæ, (Quorum tamen & jus est ut scripturas habeant, & interest plurimum, quique

r Mat. 5. 8.

s Is. 8. 10. Act. 5. 5. Joh. 5. 39. 46

que eas in timore Dei legere jubentur & perscrutari t) proinde sunt in vulgarem cujúsque Gentis, ad quam pervenerint linguam transferendæ u, ut omnes, verbo Dei opulenter in ipsis habitante, Deum grato acceptóque modo colant *, & per patientiam ac consolationem Scripturarum spem habeant x.

t Joh. 5. 39
u 1 Cor. 14 6, 9. 11. 12 24, 27, 28
* Col. 3. 16
x Rom. 15. 4

Sect. 9. Infallibilis Scripturam interpretandi regula est Scriptura ipsa: Quoties igitur cunque oritur quæstio de vero plenóque Scripturæ cujusvis sensu, (unicus ille est non multiplex) ex aliis locis, qui apertiùs loquuntur, est indagandus & cognoscendus y.

y 2 Pet. 1. 20 21
Act. 15. 15, 16

Sect. 10. Supremus judex, à quo omnes de religione controversiæ sunt determinandæ, omnia Conciliorum decreta, opiniones Scriptorum Veterum, doctrinæ denique hominum, & privati quicunque Spiritus sunt examinandi, cujusque sententiâ tenemur acquiescere, nullus alius esse potest, præter Spiritum Sanctum in Scriptura pronunciantem z.

z Mat. 22. 29. 1 Eph. 2. 10 cum Act. 28 25

CAP. II.

De Deo & Sacro-sancta Trinitate.

a Deut. 6. 4
1 Cor. 8. 4, 6
b 1 Thes. 1. 9
Jer. 10. 10
c Job 11. 7 8 9
Job 26. 4
d Job 4. 24
e 1 Tim. 1. 17

§ I. UNus est unicúsque a, vivens ille & verus Deus b: qui idem est essentiâ & perfectione infinitus c, Spiritus purissimus d, invisibilis e, sine corpore, sine

sine partibus *f*, sine passionibus *g*, immutabilis *h*, imminensus *i*, æternus *k*, incomprehensibilis *l*, omnipotens *m*; summè sapiens *n*, summè sanctus *o*, liberrimus *p*, maximè absolutus *q*; operans omnia secundùm consilium immutabilis suæ ac justissimæ voluntatis *r*, ad suam ipsius gloriam *s*, idemque summâ benignitate *t*, gratiâ, misericordiâ, & longanimitate *u*, bonitate abundans & veritate; condonans iniquitatem, transgressionem & peccatum *x*; studiosè quærentium ipsum remunerator ***, sed & in judiciis suis justissimus idem ac tremendus maximè *y*, peccatum omne perosus *z*, & qui sontem nullo unquam absolvet modo *a*.

Sect. 2. Omnem vitam *a*, omnem gloriam *b*, bonitatem *c*, beatitudinemque *d*, omnem in sese habet & à seipso Deus; qui solus in se sibique est ad omnia sufficiens; creaturarum, quas ipse condidit, nullius egens *e*, nec gloriam ab eis derivans ullam *f*, verum in iis, per eas, iis ipsis, ac super eas propriam ipsius gloriam tantummodò manifestans. Is omnis entitatis fons est unicus, à quo, per quem, & ad quem omnia *g*; summumque in ea dominium habet, ac per illa, pro illis, in illa pro suo arbitrio quidliber agendi potestatem *h*. In conspectu ejus aperta sunt omnia ac manifesta *i*; scientia ejus infinita est, infallibilis, atque à creatura independens

f Deut. 4. 15
Job. 4. 12. Matt. 24. 36
g Act. 14. 11. 15
h Jac. 1. 17. Mal. 3. 6. 1 Reg. 8. 27. Jer. 23. 24
i Psal. 90. 2. 1 Tim. 3. 17
k Psal. 145. 3. Gen. 21. 33. Apoc. 4. 8.
l Rom. 11. 33
m Gen. 17. 1. Apoc. 4. 8.
n Rom. 16. 27. Isa. 6. 3. Apoc. 4. 8.
o Psal. 115. 3. Exod. 3. 14. Eph. 1. 11. Prov. 16. 4. Rom. 11. 36
p 1 Joh. 4. 8. Exod. 34. 6, 7. Heb. 11. 6.
q Jerem. 32. 18. Psal. 5. 5. Nah. 1. 2, 3. Exod. 14. 7. Joh. 5. 26. Act. 7. 2. Psal. 119. 68. 1 Tim. 6. 15. Rom. 9. 5. Act. 17. 24, 25. Job 22. 2, 3. Rom. 11. 36. Apoc. 4. 11. 1 Tim. 6. 15. Dan. 4. 25. Heb. 4. 13.

r Psal. 33. 11. Rom. 9. 15. Act. 2. 23. Eph. 1. 11. Heb. 6. 17. Rom. 11. 33. Psal. 135. 6. Matt. 11. 26. Rom. 9. 18. Prov. 16. 4. Act. 4. 27, 28. Rom. 8. 28. Eph. 1. 5, 9. Psal. 33. 10, 11. Isa. 46. 10. Psal. 92. 5. Rom. 11. 33. Psal. 147. 5. Act. 15. 18. 1 Joh. 3. 20. Heb. 4. 13. Psal. 139. 1, 2, 3, 4. Prov. 15. 3. Heb. 4. 13. Psal. 94. 9, 10, 11. Act. 1. 24. Rom. 8. 27. Jer. 17. 10. 1 Chron. 28. 9. Psal. 7. 9. Rev. 2. 23. Jer. 32. 19. Psal. 62. 12. Prov. 24. 12. Matt. 16. 27. Rom. 2. 6. Psal. 33. 18. 1 Pet. 3. 12. Psal. 34. 15. Heb. 4. 13. Psal. 139. 2, 3. Prov. 5. 21. Jer. 16. 17. Ezek. 11. 5. Act. 15. 18. Psal. 147. 4. Matt. 10. 30. Luke 12. 7. Psal. 104. 24. Rom. 11. 33. Psal. 145. 17. Dan. 9. 14. Rom. 3. 5. Heb. 6. 10. Psal. 119. 137. Exod. 9. 27. Neh. 9. 33. Psal. 116. 5. Rom. 3. 26. Psal. 51. 4. Exod. 34. 7. Nah. 1. 3. Psal. 5. 4, 5. Hab. 1. 13. Exod. 33. 19. Rom. 9. 15, 16, 18. Psal. 115. 3. Dan. 4. 35. Rom. 11. 34, 35. Isa. 40. 13, 14. Job 41. 11. Psal. 50. 12. Act. 17. 25. Job 35. 7, 8. Luke 17. 10. Job 22. 2, 3. Psal. 16. 2. Rom. 11. 35, 36. Rev. 4. 11. 1 Tim. 6. 15. Dan. 4. 25. Heb. 4. 13.

dens *k* adeò ut illi contingens incertum vel nihil sit *l*; in omnibus ejus consiliis, operibus & mandatis est sanctissimus *m*. Quicquid cultûs, quicquid officii, quicquid obsequii ab Angelis illi, ab hominibus, aut à quavis alia creatura exigere placet, id ille omne jure optimo debetur *n*.

Sect. 3. In Deitatis unitate personæ tres sunt unius ejusdemq; essentiæ, potentiæ, ac æternitatis; Deus Pater, Deus Filius, ac Deus Spiritus Sanctus *o*. Pater quidem à nullo est, nec genitus nempe nec procedens: Filius autem à Patre est æternè genitus *p*: Spiritus autem Sanctus æternè procedens à Patre Filióque *q*.

k Rom. 11. 33, 34
Psalm 137. 5
l Act. 15. 18
Ezech. 11. 5
m Psal. 45. 7
Rom. 7. 12
n Apoc. 5. 12. 13, 14
o 1 Joh. 5. 7
Matt. 3. 16. 17
Mar. 28. 19
2 Cor. 13. 14
p Joh. 5. 14. 18
q Job 15. 26. Gal. 4. 6

CAP. III.

De æterno Dei Decreto.

§ 1. DEus, è sapientissimo sanctissimoq; consilio voluntatis suæ, liberè ac immutabiliter, quicquid unquam evenit, ab omni æterno ordinavit *a*; ità tamen, ut inde nec author peccati evadat Deus *b*, nec voluntati creaturarum sive illata, neque libertas aut contingentia causarum secundarum ablata sit, verùm potius stabilita *c*.

Sect. 2. Quamvis omnia cognoscat Deus, quæ suppositis quibusvis conditionibus sunt eventu possibilia *d*; non tamen ideò

a Eph. 1. 11
Rom. 11. 33
Heb. 6. 17
Rom. 9. 15. 18
b Jac. 1. 13. 17
1 Joh. 1. 5
c Act. 2. 23
Mat. 7. 12
Act. 4. 27, 28
Joh. 19. 11
Prov. 16, 33
d Act. 15. 18
1 Sam. 23. 11, 12
Mat. 11. 21. 23.

quicquam

uicquam decrevit quoniam illud prævi-
erat aut futurum, aut positis talibus con-
itionibus eventurum *e*. *e* Rom. 9 11
13,15,18

Sect. 3. Deus, quò gloriam suam mani-
staret, nonnullos hominum ac Angelo-
um *f*, decreto suo ad æternam vitam *f* 1 Tim. 5 21
Mat. 25. 41
ædestinavit, alios autem ad mortem *g* Rom. 9
ternam præordinavit *g*. 22, 23
Eph. 1 5,5
Sect. 4. Prædestinati illi & præordinati Prov. 16 4
omines Angelique, particulariter sunt
immutabiliter designati, certúsque il-
rum est ac definitus numerus, adeò ut
ec augeri possit nec imminui *h*. *h* 2 Tim. 2
19
Sect. 5. Qui ex humano genere sunt ad Joh. 13. 18
itam prædestinati, illos Deus ante jacta
undi fundamenta, secundùm æternum
um ac immutabile propositum, secre-
imque voluntatis suæ consilium & be-
placitum elegit in Christo ad æter-
am gloriam *i*; idque ex amore suo & *i* Eph. 1. 4
9, 11
ratia mere gratuita; nec fide, nec bonis Rom. 8. 30
2 Tim. 1, 9.
peribus, nec in his illâve perseverantiâ, 1 Thes. 5. 9.
d neque ullâ aliâ re in creatura, prævi-
s, ipsum tanquam causis aut conditio-
ibus ad id moventibus *k*: quò totum *k* Rom. 9
11, 13, 16
empe in laudem cederet glorioso suæ Eph. 1. 9
ratiæ *l*, *l* Eph. 6
12
Sect. 6. Quemadmodum autem Deus
lectos ad gloriam destinavit, sic omnia
iam quibus illam consequantur media
præordinavit, voluntatis suæ proposito *m* Pet. 1. 2
Eph. 1. 4, 5
æterno simul & liberrimo *m*. Quapropter Eph. 2. 10
2 Thes. 2, 13.

ter electi, postquam lapsi essent in Adamo, à Christo sunt redempti *n*, per Spiritum ejus, opportuno tempore operantem, ad fidem in Christum vocantur efficaciter; justificantur, sanctificantur *o*, & potentiâ ipsius per fidem custodiuntur ad salutem *p*. Nec alii quivis à Christo redimuntur, vocantur efficaciter, justificantur, adoptantur, sanctificantur & salvantur, præter electos solos *q*.

n 1 Thes. 5 p. 10 Tit. 2. 14
o Rom. 8. 30 Eph. 1. 5 2 Thes. 2 13
p 1 Pet. 1. 5
q Joh. 17. 9 Rom. 8 18 ad finem. Joh 6 64. 65 Joh. 10. 26 Joh. 8. 47 1 Joh. 2. 19

Sect. 7. Reliquos humani generis Deo placuit secundum consilium voluntatis suæ inscrutabile (quo misericordiam pro libitu exhibet abstinétve) in gloriam supremæ suæ in creaturas potestatis, præterire, eósque ordinare ad ignominiam & iram pro peccatis suis, ad laudem justitiæ suæ gloriosæ *r*.

r Mat. 11. 25 26 Rom. 9. 17 18. 21. 22 2 Tim. 2. 19 20. Jud. v. 4 1 Pet. 2. 8

Sect. 8. Doctrina de sublimi hoc prædestinationis mysterio non sine summa cura & prudentia tractari debet *s*, quò nimirùm homines, dum voluntati Dei in verbo ejus revelatæ advertant animos, eique debitam exhibeant obedientiam de efficaci suâ vocatione certiores facti, ad æternæ suæ electionis assurgere possint certitudinem *t*. Ità demum suppeditabit hæc doctrina laudandi, reverendi, admirandique Deum argumentum *u*, quin etiam humilitatis, diligentiæ, & consolationis copiosæ omnibus sincerè obedientibus evangelio *.

s Rom. 9. 19 Rom. 11. 33 Deut. 29. 29
t 2 Pet. 1. 10
u Eph. 1. 6 Rom. 11. 33 * Rom. 11 5, 6, 20 2 Pet. 1 10 Rom. 8. 33 Isa. 10. 20

CAP.

CAP. IV.

De Creatione.

DEo, Patri, Filio, & Spiritui sancto, complacitum est *a*, quò æternæ suæ cùm potentiæ tum sapientiæ bonitatísq; gloriam manifestaret *b*, mundum hunc, & quæ in eo continentur universa tam visibilia quàm invisibilia, in principio intra sex dierum spatium creare, seu ex nihilo condere, atque omnia quidem bona valdè *c*.

Sect. 2. Postquam omnes alias creaturas condidisset Deus, creavit hominem marem & fœminam *d*, animabus inditis rationalibus ac immortalibus *e*; imbutos cognitione, justitiâ, verâque sanctitate, ad suam ipsius imaginem *f*, habentes in cordibus suis inscriptam Divinam legem *g*, simul & eandem implendi vires *h*, non tamen sine quadam violandi possibilitate; libertati siquidem permissi erant voluntatis suæ haud immutabilis *i*. Præter autem hanc in cordibus eorum inscriptam legem; de non comedendo ex arbore scientiæ boni malique mandatum insuper acceperunt; quod certè quamdiu observabant, communione Dei beati erant *k*; dominiúmque habebant in creaturas *l*.

a Heb. 1. 2 Joh. 1. 1, 3 Gen. 1. 2 Job 26. 13 Job 31. 8
b Ro. 1. 20 Jer. 10. 12 Psal. 94. 24 Psal. 33. 5, 6
c Gen. 1 cap. Heb. 11. 3 Col. 1. 16 Act. 17. 23
d Gen. 1. 27
e Gen. 2. 7 cum Eccles. 12. 7. & Luc. 23. 43. & Matth. 10. 28
f Gen. 1. 26 Col. 3. 10 Eph. 4. 24
g Rom. 2. 14, 15
h Eccles. 7. 29
i Gen. 3. 6 Eccles. 7. 29
k Gen. 2. 17 Gen. 3. 8, 9, 10, 11, 23
l Gen. 1. 26, 28

CAP.

Cap. V.

De Providentia.

§ 1. MAgnus ille rerum omnium creator Deus, sapientissimâ suâ & sanctissimâ simul providentiâ *a* creaturas, actiones, résque *b* à maximis usque ad minimas *c* universas sustentat *d*, dirigit, ordinat, gubernátque secundùm infallibilem suam præscientiam *e*, & voluntatis suæ consilium liberum ac immutabile *f*, ad laudem gloriæ sapientiæ suæ, potentiæ, justitiæ, bonitatis, ac misericordiæ *g*.

a Prov. 15. 3 Psal. 104. 24 Psal. 145. 17
b Dan 4. 34. 35. Psal. 135. 5, 6. Act 17. 25 16, 28 Job 38. 12, 40, 41 capit.
c Matth. 10. 29. 10, 11
d Heb. 1. 3
e Act. 15 18 Psal. 94. 8, 9. 10, 11.
f Eph. 1. 11 Psal. 33. 10, 11.
g Isa. 63. 12 Ephes. 1. 10 Rom. 9. 17 Gen. 45. 7 Psal. 145. 7

Sect. 2. Quamvis respectu præscientiæ ac decreti Dei (causæ primæ) omnia immutabiliter atq; infallibiliter eveniant, *h* per eandem tamen ille providentiam eadem ordinat evenire necessariò, liberè, aut contingenter, pro natura causarum secundarum *i*.

h Act. 2. 23
i Gen. 8. 22 Jer. 31. 35 Exod. 21. 13 cum Deut. 19. 5 1 Reg. 22. 28, 34 Isa. 10. 6, 7

Sect. 3. Deus in providentia sua ordinaria mediis utitur *k*: iis tamen non astringitur, quò minùs absque eis *l*, supra *m*, aut etiam contra ea pro arbitrio suo operetur *n*.

k Act. 27. 31, 44. Isa. 55. 10, 11. Hos. 2. 21, 22
l Hos. 1. 7 Matth 4. 4 Job 34. 10
m Rom. 4. 19, 20, 21
n 2 Reg. 6. 6 Dan. 3. 27

Sect. 4. Omnipotentem Dei potentiam, sapientiam inscrutabilem, bonitatémque infinitam providentia ejus eò usque manifestat, ut vel ad primum lapsum, omniaque reliqua peccata, seu hominum

sin:

sint sive angelorum, se extendat *o*; neque id quidem permissione nudâ *p*, verùm cui conjuncta est sapientissima potentissimáque eorum limitatio *q*, ac aliusmodi ad sanctos sibi propositos fines dispensatione multiplici ordinatio & gubernatio *r*; ità tamen ut omnis eorum vitiositas à sola proveniat creatura, à Deo neutiquam, qui sanctissimus quum sit justissimúsque neque est, nec esse quidem potest peccati autor aut approbator *s*.

o Rom. 11. 32. 33. 36. *p* 2 Sam. 24. 1 cum 1 Chr. 21. 1. 1 Reg. 22. 21, 23. 1 Chr. 10. 4. 19. 14. 2 Sam. 16. 10. Act. 2. 23. Act. 4. 27, 28. *q* Act. 14. 16. *r* Psal. 76. 10. 2 Reg. 19. 28. Gen. 50. 20. Isa. 10. 6, 7. 12. *s* Jac. 1. 13, 14, 17. 1 Joh. 1. 16. Psal. 50. 21.

Sect. 5. Sapientissimus, justissimus, & gratiosissimus idem Deus, sæpenumerò filios suos tentationibus multifariis, suorumque cordium corruptioni ad tempus permittit; quò ob admissa priùs peccata castiget eos, vel corruptionis iis detegat vim occultam, cordiumque suorum fraudulentiam ut humilientur; quòque eos excitet ad strictam magis & constantem à seipso pro ferendis suppetiis dependentiam; Quò denique adversùs omnes occasiones peccati de futuro reddat cautiores. Sed & ob alios etiam varios fines, justos sanctósque sibi propositos *u*.

t 2 Chr. 12. 2, 26, 31. 2 Sam. 24. 1. *u* 2 Cor. 12. 7, 8, 9. Psal. 37 per tot. Psal. 77. 1. ad 11. Mat. 14. 68 ad finem, cum Joh. 11. 15, 16, 17.

Sect. 6. Quod sceleſtos illos spectat impiósq; homines, quos Deus, ut justus judex, ob peccata præcedentia excæcat induratque *; eis ille non solùm gratiam suam non impertit, quâ ipsis cùm illumi-

* Rom. 1. 24, 26, 28. Rom. 11. 7, 8.

illuminari intellectus, tum affici corda potuissent x: sed interdum subtrahit eis quibus imbuti erant dona y, & ipsos exponit illiusmodi objectis, unde corruptio eorum arripit sibi peccandi occasiones z; simúlque tradit eos suis ipsorum concupiscentiis, & tentationibus mundi & potestati Satanæ a; ex quo fit ut seipsos ipsi indurent, & quidem sub iisdem mediis quibus utitur Deus ad alios emolliendos b.

x Deut. 29. 4. Matt. 13. 11. Marc. 15. 29. y Deut. 8. 30. 2 Reg. 8. 12. z Psal. 81. 12. Rom. 1. 24. 2 Thess. 2. 10, 11, 12. a Exod. 7. 3 cum Exod. 8. 15, 16. 2 Sam. 24. 1. 1 Chron. 21. 1. Isa. 8. 14. 1 Pet. 2. 7, 8. Isa. c. 9. 10 cum Act. 28. 26, 27. b 1 Tim. 4. 2. Amos 4. 8, 9. Rom. 8. 28. Isa. 54. 3. 42. 3. 24.

Sect. 7. Providentia Dei sicut ad omnes creaturas universali modo se extendit; ità modò planè peculiari Ecclesiæ suæ curam gerit, ac in ejus bonum disponit universa c.

Cap. VI.

De hominis lapsu, de peccato ejusque pœna.

§. 1. PRimi parentes, Satanæ subtilitate ac tentatione seducti, fructus vetiti esu peccaverunt a. Hoc eorum peccatum secundùm sapiens suum sanctumque consilium, Deo placuit permittere, non sine proposito illud ad suam ipsius gloriam ordinandi b.

a Gen. 3. 13. 2 Cor. 11. 3. b Rom. 11. 32.

Sect. 2. Hoc illi peccato, justitiâ suâ originali & communione cum Deo excciderunt c; ità; facti sunt in peccato mortui d, atque in omnibus facultatibus ac

c Gen. 3. 6, 7, 8. Eccles. 7. 29. Rom. 3. 23. d Gen. 2. 17. Eph. 2. 1.

partibus

rtibus animæ corporisque penitus con-
minati *e*.

Sect. 3. Quúmque illi fuerint radix to-
us humani generis, hujusce peccati re-
us fuit imputatus *f*, eadémque in pec-
to mors ac natura corrupta propagata,
nnibus illorum posteris, quotquot ab
s ordinariâ quidem generatione pro-
eantur *g*.

Sect. 4. Ab hac originali labe (quâ ad
nne bonum facti sumus inhabiles
orsus ac impotentes, eíque plané op-
siti *h*, ad malum autem omne procli-
s penitus *i*) proveniunt omnia peccata
tualia *k*.

Sect. 5. Hæc naturæ corruptio durante
c vitâ manet etiam in regentiis *l*: &
amvis per Christum & condonata si
mortificata; nihilo minùs tam ipsa,
àm ejus motus universi verè sunt ac
opriè peccata *m*.

Sect. 6. Peccatum omne cùm originale
m actuale, quum justæ Dei legis trans-
ressio sit eíque contraria *n*, peccatori
âpte naturâ reatum infert *o*, quo ad
am Dei *p*, ac maledictionem legis *q*
beundam obligatur, adeóque redditur
onoxius morti *r* simul & miseriis om-
ibus spiritualibus *s*, temporalibus *t*,
c æternis *u*.

e Tit. 1. 15
Gen. 6. 5
Jer. 17. 9
Rom. 3. 10.
ad 19.
f Gen. 1. 27,
28, & Gen. 2.
16, 17. &
Act. 17. 26
cum Rom. 5.
12, 15, 16, 17,
18, 19, &
1 Cor. 15. 11,
12 49.
g Psal. 51. 5
Gen. 5. 3
Job 14. 4
Job 15. 14
h Rom. 5. 6
Rom. 8. 7
Rom. 7. 18
Col. 1. 21
i Gen. 6. 5
Gen. 8. 21.
Rom. 3. 10,
12, 13
k Jac. 1. 14, 15
Eph. 2. 2, 3
Mat. 15. 19
l 1 Joh. 1. 8,
10 Rom. 7.
11, 17, 18, 23
Jac. 3. 2
Prov. 20. 9
Eccles. 7. 20
m Rom. 7. 5,
8, 15
Gal. 5. 17
n 1 Joh. 3. 4
o Rom. 2. 15
Rom. 3. 9, 19
p Ephes. 2. 3
q Gal. 3. 10
r Rom. 6. 23
s Ephes. 4. 18
t Rom. 8. 20
Lam. 3. 39
u Mat. 15. 41
2 Thes. 1. 9

Cap. VII.

De fœdere Dei cum homine.

§. 1. TAnta est inter Deum & creaturam distantia, ut licet creaturæ rationales obedientiam illi ut creatori suo debeant, nullam tamen fruitionem ejus tanquam suæ beatitudinis aut præmii habere unquam potuissent, nisi voluntaria fuisset aliqua ex parte Dei condescentio; quam ipsi exprimere placuit icto fœdere *a*.

a Isa. 40. 13, 14. 15, 16, 17. Job 9. 32, 33. 1 Sam. 2. 25

Sect. 2. Primum fœdus cum hominibus initum erat fœdus operum *b*, quo vitæ Adamo promissa erat, ejúsque in eo posteris *c*, sub conditione obedientiæ perfectæ ac personalis *d*.

b Psal. 103. 5, 6. Psal. 100. 2, 3. Job 12. 2, 3. Job 35. 7, 8. Luc. 17. 10. Act. 17. 24, 25.

c Gal. 3. 11. Rom. 10. 5. Rom. 5. 12, 20.

d Gen. 2. 17. Gal. 3. 10.

Sect. 3. Quum autem homo lapsu suo omnem sibi præstruxisset ad vitam aditum per illud fœdus, complacuit Domino secundum inire *e*, quod vulgò dicimus *Fœdus Gratiæ*; in quo peccatoribus offert gratuitò vitam ac salutem per Jesum Christum, fidem in illum ab iis requirens ut salventur *f*; promittensque omnibus qui ad vitam ordinantur Spiritum suum sanctum daturum, qui illis operetur credendi cùm voluntatem tum potentiam *g*.

e Gal. 3. 11. Rom. 8. 3. Rom. 3. 20. Gen. 3. 15. Isa. 41. 6.

f Mat. 16. 15, 16. Joh. 3. 16. Rom. 10. 6, 9. Gal. 3. 11.

g Ezech. 36. 26, 27. Joh. 6. 44, 45.

Sæpe nomine *Testamenti* indigitatur respect

spectu nimirum mortis Testatoris Jesu Christi, æternæque illius hæreditatis, quam is unâ cum omnibus eam spectantibus inibi legabat *h*.

Sect. 5. Hoc fœdus sub Lege atque sub Evangelio administratum est modo alio atque alio *i*. Sub lege quidem per promissiones, prophetias & sacrificia, per circumcisionem, agnum Paschalem, aliisque typos ac instituta populo Judaico tradita, quæ omnia Venturum Christum præsignificabant *k*; erantque pro ratione illorum temporum sufficientia, & per operationem spiritus efficacia ad electos instruendum ac ædificandum in fide in promissum Messiam *l*, per quem plenam peccatorum remissionem & salutem æternam sunt consecuti; diciturque *Vetus Testamentum* m.

Sect. 6. Sub Evangelio autem exhibito cum Christo, substantia *n* scilicet ac antitypo, præscriptæ rationes in quibus hoc fœdus dispensatur, sunt prædicatio Verbi, & administratio Sacramentorum, baptismi nempe ac cœnæ Dominicæ *o*; in quibus quidem utut numero paucioribus, iisque simplicius ac minore cum externa gloria administratis, cum maiore tamen plenitudine, evidentia, & efficacia spirituali *p* populis cunctis cum Judæis quam Gentibus *q* exhibetur; Diciturque *Novum Testamentum* r.

h Heb. 9. 15. 16, 17. Heb. 7. 22. Luc. 22. 20. 1 Cor. 3. 25. 2 Cor. 3. 6. 7, 8, 9.

k Heb. 8, 9. 10. cap. Rom. 4. 11. Col. 2. 1 12. 1 Cor. 5. 7.

l 1 Cor. 10. 1. 2. 3. 4. Heb. 11. 13. Joh. 8. 56.

m Gal. 3. 7. 8. 9, 14.

n Col. 2. 17.

o Mat. 28. 19. 20. 1 Cor. 11. 23. 24, 25.

p Heb. 12. 22. ad 18. Jer. 31. 33. 34.

q Mat. 28. 19. Eph. 15. 16, 17. 18, 19.

r Luc. 22. 20.

[Gal. 3. 14, 16 Rom. 3. 21 22, 23, 30 Psal. 32. 1 cum Rom. 4. 5 6, 16 17, 23, 24 Heb. 13. 8 Act. 15. 11]

Non sunt ergo duo fœdera gratiæ, atque naturâ discrepantia; sed unum idemque, licèt non uno modo dispensatum *f*.

CAP. VIII.

De Christo Mediatore.

§ 1. COmplacitum est Deo Filium ejus unigenitum Dominum Jesum in æterno suo proposito eligere atque ordinare ut Mediator esset inter Deum & hominem *a*, Prophetam *b*, Sacerdos *c*, & Rex *d*, caput idem & salvator Ecclesiæ suæ *e*; rerum omnium hæres, Mundique Judex *g*; cui ab æterno populum dedit futurum illi in semen *h*, & per illum statuto tempore redimendum, vocandum, justificandum, sanctificandum ac glorificandum *i*.

[a Isa. 42. 1 1 Pet. 1. 19 20 Joh. 3 16 1 Tim. 2. 5 b Act. 3. 22 c Heb. 5. 5, 6 d Psal. 2. 6 Luc. 1. 33 e Eph. 5. 23 f Heb. 1, 2 g Act. 17. 31 h Joh. 17. 6 Psal. 22. 30 Isa. 53. 10 i 1 Tim. 2. 6 Isa 55. 4, 5 1 Cor. 1. 30]

Sect. 2. Filius Dei persona secunda Trinitate, verus nempe idem æternus Deus, substantiæ cum Patre unius ejusdemque, eique coæqualis, cum advenerit temporis plenitudo, assumpsit naturam humanam *k*, una cum omnibus ejus proprietatibus essentialibus, communibusque infirmitatibus, immunem tamen à peccato *l*, conceptus scilicet in utero eque substantia Mariæ Virginis *m*, vi tute Spiritûs Sancti. Adeo sanè ut naturæ duæ, integræ, perfectæ, distinctæ

[k Joh. 1. 1 14. 1 Joh. 5. 20 Phil. 2. 6 Gal. 4. 4 l Heb. 2. 14 16, 17 Heb. 4 15 m Luk. 1. 27 31. 35 Gal. 4. 4]

Dei

citas ac humanitas in unâ eâdemque
rsona indissolubili nexu conjuncta
erint, sine conversione, compositione,
t confusione *n*. Quæ quidem persona
ré Deus est ac verè homo, unus tamen
hristus, unicus inter Deum & homi
m Mediator *o*.

Sect. 3. Dominus Jesus in humana sua
tura divinæ hunc modum conjuncta
nctificatus est, ac Spiritu sancto supra
ensuram unctus *p*, in se habens omnes
pientiæ notitiæque thesauros *q*; in qu
atri visum est ut omnis plenitudo in
abitaret *r*, atque eo quidem fine ut san
tus, innocuus, intaminatus, plenúsque
ratiæ ac veritatis existens *s*, ad Me
diatoris Vadisque munus exequendum
erfectè esset instructus *t*. Quod ille
fficium non arripuit sibi, verùm à Pa-
re erat ad id vocatus *u*, qui omnem ei
otestatem ac judicium in manus dedit,
nà cum mandato exercendi *x*.

Sect. 4. Hoc munus promptissimâ vo-
luntate in se suscepit Dominus Jesus *y*,
quod ut expleret factus est sub lege *z*,
am perfectè implevit *a*, immediatè in
nima *b*, sua gravissimus subiit crucia-
us, in corpore *b* verò perpessiones quàm
maximè dolorificas; crucifixus est, ac
mortuus *c*; sepultus est, mansítque sub
mortis potestate; nec tamen ullam vidit
corruptionem *d*. Tertio die surrexit à

n Luc. 1. 35. Col. 2. 9. Rom. 9. 5. 1 Pet. 3. 18. 1 Tim. 3. 16.
o Rom. 1. 4. 1 Tim. 2. 5.
p Psal. 45. 7. Joh. 3. 34.
q Col. 2. 3.
r Col. 1. 19.
s Heb. 7. 26. Joh. 1. 14.
t Act. 10. 38. Heb. 12. 24. Heb. 7. 22.
u Heb. 5. 4, 5.
x Joh. 5. 22. 27. Mat. 28. 18. Act. 2. 36.
y Psal. 40. 7. cum Heb. 10. 5. ad 12. Joh. 10. 18. Phil. 2. 8.
z Gal. 4. 4.
a Mat. 3. 15. Mat. 5. 17.
b Mat. 26. 37. 38. Luc. 22. 44. Mat. 27. 46. Mat. 26. 27. cap.
c Phil. 2. 8.
d Act. 2. 23. 24. 27. Act. 13. 37. Rom. 6. 9.

e 1 Cor. 15. 3 4 mortuis e cum eodem in quo passus fu
f Joh. 20. 25. 27 rat corpore f, cum quo etiam ascendit
g Mar. 16. 19 cœlum, ibique sedens ad dextram P
h Rom 8. 34 tris g intercedit h, rediturus indè in co
Heb. 9. 24 summatione mundi, ad homines an
Heb 7. 25 i Rom. 14. 9 10 jósque judicandum i.

Act. 1. 11 Act. 10. 42 Mat. 13. 40 41. Jud. v 6 2 Pet. 2. 4 k Rom. 5. 19 Heb 9. 13 16 Heb. 10. 14 Eph 5. 2 Rom. 3. 25 26 l Dan. 9. 24 26. Col 1. 19 20. Eph. 1 11 14 Joh. 17. 2 Heb. 9. 12, 13

Sect. 5. Dominus Jesus obedientiâ perfectâ, suique ipsius sacrificio, q per æternum Spiritum Deo semel ob lit, justitiæ Patris plenè satisfecit k, omnibus ei á Patre datis non modo conciliationem; verùm etiam æterna hæreditatem in regno cœlorum acq sivit l.

Sect. 6. Quamvis redemptionis op non nisi post incarnationem ejus, Christo quidem actu effectum fuer vis tamen ejus, efficacia, & benefi per omnia jam inde à mundi prim diis elapsa secula electis sunt commu cata, in, & per promissiones illas, typ & sacrificia, quibus revelatum erat significatum hunc esse semen illud mul ris, quod conteriturum erat serpen caput, agnúmque illum mactatum initio mundi; ut qui heri ac hodie id est & in sempiternum m.

m Gal. 4. 4, 5 Gen. 3. 15 Apoc. 13. 8 Heb 13. 8

Sect. 7. Christus in opere Mediato agit secundum utramque naturam, agens per utramvis, quod eidem prop um est n, nonnunquam tamen fit pro ter personæ unitatem ut quod uni

n Heb. 9. 14 1 Pet. 3. 18

ræ proprium eſt, perſonæ ab altera
tura denominatæ in Scriptura tribua-
r o.

Sect. 8. Pro quibus Chriſtus redemp-
onem acquiſivit, iis omnibus certò
idem ac efficaciter eam applicat im-
rtitque *p* pro eis intercedens *q*, eiſque
verbo & per verbum revelans myſte-
um ſalutis *r*, per Spiritum ſuum eis u-
edere velint ac obedire perſuadens effi-
citer *ſ*, eorumque gubernans corda ver-
o ſuo ſpirituque ; ſed & vi ſuâ omnipo-
nti, ac ſapientiâ debellans omnes eo
m hoſtes, iis au em modis mediſque
æ admirabili & inſcrutabili ejus diſ-
enſationi ſunt maximè conſentanea *t*.

o Act. 20 28 Job 3. 13
1 Joh. 3 16
p Joh. 6. 37 38. Joh. 10 15, 16
q 1 Joh 2, 1 2 Rom. 8. 34
r Joh. 15. 13 15
Eph. 1, 7, 8, 9 Joh. 17. 6
ſ Joh. 14. 16 Heb. 12. 2 2 Cor. 4. 3
t Rom. 8 9 10 Rom. 15. 18 19 Joh. 17 17 *u* Pſal. 110. 3 1 Cor. 15. 25 26 Mal. 4. 2, 3 Col. 2. 15

CAP. IX.

De libero arbitrio.

1. EAm humanæ voluntati naturalem Deus indidit libertatem, ut
ec cogatur unquam, neque abſolutâ
lla naturæ neceſſitate ad bonum aut
alum determinetur *a*.

a Mat. 17 12 Jac. 1 14 Deut. 30. 19

Sect. 2. Homo in ſtatu innocentiæ li-
ertatem habuit ac potentiam, quod bo-
um erat Deóque gratum volendi agen-
que *b*; mu abiliter tamen, ità ut illâ
d uerit ex idere *c*.

b Eccl 4. 30 Gen. 1. 26
c Gen 2. 16 17

Sect 3. Homo per lapſum ſuum in ſta
um peccati, potentiam omnem quam
Gen. 3. 6

habuerat voluntas ejus ad bonum ali-
quod spirituale & saluti contiguum a-
a Rom. 5. 6 misit penitus *a*, adeò sanè ut naturali
Rom. 8. 7
Joh. 15. 5 homo, utpote ab ejusmodi bono abhor-
c Rom. 3. 10 rens prorsus *c*, ac in peccato mortuus
11
f Eph. 2. 1 non possit unquam suis ipsius viribu-
Col. 2. 13
g Joh. 6. 44 convertere semet, sed nè quidem ad con-
65. Eph. 2 versionem se vel preparare *g*.
2, 3, 6, 5.
1 Cor. 2. 14 *Sect.* 2. Quandocunque Deus conver-
Tit. 3. 3, 5 tit ac in statum gratiæ transfert pecca-
torem, eundem eximit naturali sua su-
b Col. 1. 13 peccato servitute *b*, solàque gratiæ suæ po-
Joh. 8. 34, 36 tentem reddit ad spirituale bonum vo-
lendum præstandúmque *i*. Ita tamen u-
Phil. 2. 13
Rom. 6. 18 propter manentem adhuc in eo corrup-
22 tionem, bonum nec perfectè velit, ne-
que ~~id tantummodo, verum etiam~~ quan-
k Gal. 5. 17 doque malum *k*.
Rom. 7. 15
18, 19 21, 23
l Eph. 4. 13 *Sect.* 5. Voluntas humana perfectè a
Heb. 12. 23 immutabiliter libera ad bonum solum
1 Joh. 3. 2 redditur non nisi in statu gloriæ *l*.
Judæ v. 24

CAP. X.

De vocatione efficaci.

§ 1. DEus quos ad vitam prædesti-
navit omnes, eosque solos dig-
a 2 Thes. 2 natur per verbum suum & spiritum
13, 14
2 Cor. 3. 3, 6 constituto suo acceptòque tempore vo-
b Rom. 8. 30 care efficaciter *b*, è statu illo peccati &
Rom. 11. 7
Eph. 2. 10, 11 mortis in quo sunt naturâ constituti
ad gratiam ac salutem per Jesum
Christum

Christum c; idque mentes eorum illuminando, ut modo spirituali & salutari quæ Dei sunt intelligant d; tollendo eorum cor lapideum; donandóque eis cor carneum e; voluntates eorum renovando ac pro potentia sua omnipotente ad bonum determinando f, & ad Jesum Christum trahendo efficaciter g; ità tamen ut illi nihilominus liberrimè veniant, volentes nempe facti per illius gratiam h.

Sect. 2. Efficax hæc vocatio est à sola Dei gratia, gratuitâ illâ & speciali; à nulla autem re in homine prævisa i; qui in hoc negotio se habet omnino passivè, donec per Spiritum sanctum vivificatus ac renovatus k, potis indè factus sit vocationi huic respondere, gratiámque inibi oblatam & exhibitam amplexari l.

Sect. 3. Electi infantes in infantia sua morientes regenerantur salvanturque à Christo per Spiritum m, (qui quando & ubi, & quo sibi placuerit modo operatur n) sic ut & reliqui electi omnes, quotquot externæ vocationis per ministerium verbi sunt incapaces o.

Sect. 4. Alii autem, qui non electi sunt ut ut verbi ministerio vocari possint p, communésque nonnullas operationes Spiritus experiri q, nunquam tamen verè ad Christum accedunt, proindè-

c Rom. 8. 2 Eph. 2. 1, 2, 3, 4, 5
2 Tim. 1. 9 10
d Act. 26. 18
1 Cor. 2. 10 12
Eph. 1. 17, 18
e Ezech. 36 26
f Ezech. 11. 19 Phil. 2. 13 Deut. 30. 6 Ezech. 36. 27
g Eph. 1. 19 Joh. 6. 44 45
h Cant. 1. 4 Psal. 110. 3 Joh. 6. 37 Rom. 6. 16 17 18
i 2 Tim. 1. 9 Tit. 3. 4, 5 Eph. 2. 4, 5 8, 9 Rom. 9. 11
k 1 Cor. 2. 14 Rom. 8. 7 Eph. 2. 5
l Joh. 6. 37 Ezech. 36 27 Joh. 5. 25
m Luc. 18. 15 17. & Act. 2 38, 39 &c. Joh. 3. 3 5 & 1 Joh. 5 12. & Rom. 8, 9 collatis.
n Joh. 3. 8
o 1 Joh. 5. 10 Act. 4. 14
p Mat. 22. 14
q Mat. 7. 22 Mat. 13. 20, 21 Heb. 6. 4, 5

r Joh. 6. 64 65, 66 Joh. 8. 24

que nec salvari possunt r. Multo quidem minùs poterunt illi, quórquot religionem Christianam non profitentur, summam licet operam navaverint moribus suis ad naturæ lumen, istiusque quam profitentur religionis legem componendis) extra hanc unicam viam salutem unquam obtinere s. Atque huic quidem contrarium statuere ac defendere, perniciosum admodum est ac detestandum t.

s Act. 4. 12 Joh. 14. 6 Eph. 2. 12 Joh. 4. 22 Joh. 17. 3 t 2 Joh. v. 9 10, 11 1 Cor. 16. 22 Gal. 1. 6, 7, 8

CAP. XI.

De Justificatione.

S. 1. Quos Deus vocat efficaciter, eosdem etiam gratis justificat a, non quidem justitiam iis infundendo, sed eorum peccata condonando personasque pro justis reputando atque acceptando; neque id certe propter quicquam aut in iis productum, aut ab iis præstitum, verum Christi solius ergô; eisque ad justitiam non fidem ipsam, non credendi actum, aut aliam quamcunque obedientiam evangelicam, verûm obedientiam ac satisfactionem Christi imputando b, eum nempe recipientibus, eique ac justitiæ ejus per fidem innitentibus; quam illi fidem ex dono Dei, non á seipsis habent c.

a Rom. 8. 30 Rom. 3. 24 b Rom. 4. 5 6, 7 8 2 Cor. 5. 19 21 Rom. 3. 22 24, 25, 27, 28 Tit. 3. 5. 7 Eph. 1. 7 Jer. 23. 6 1 Cor. 1. 30 31. Rom. 5 17, 18, 19 c Act. 10. 44 Gal. 3. 16 Phil. 3. 9 Act. 13. 38 39 Eph. 2. 7, 8

2. Fides

Sect. 2. Fides hoc modo Christum recipiens, eique innitens ac justitiæ ejus, est justificationis unicum instrumentum, in homine tamen justificato hæc non est solitaria, verum gratiis aliis omnibus salutaribus semper comitata; neque est fides mortua, sed quæ per charitatem operatur *e*.

d Joh. 1. 12 Ro 11. 5. 18. Rom. 5. 1.

e Jac. 2. 17 22, 26 Gal. 5. 6

Sect. 3. Qui hunc in modum justificantur, eorum omnium debita Christus per obedientiam suam mortemque prorsus dissolvit; eorumque vice justitiæ Patris sui realem, plenam, & propriè dictam satisfactionem præstitit *f*. Quum tamen non propter in iis quicquam, verum gratuitò Pater cum Christum ipsum pro eis dederit *g*, tum obedientiam ejus ac satisfactionem tanquam eorum loco constituti *h* acceperit; omnino à gratia gratuita est eorum justificatio *i*, Quò nimirum Dei tum accurata justitia tum locuples gratia glorificata foret in justificatione peccatorum *k*.

f Rom 5. 8 9. 10, 19 1 Tim 2. 5 6 Heb. 10. 10 14 Dan. 9. 24 26. Isa. 53 4. 5, 6, 10 11, 12

g Rom. 8. 32 *h* 2 Cor. 5. 21

i Mat. 3. 17 Eph. 5. 2 Ro 3. 24 Eph. 1. 7

k Rom. 3. 26 Eph. 2. 7

Sect. 5. Ab æterno decrevit Deus electos omnes justificare *l*, Christusque in temporis plenitudine mortuus est pro eorum peccatis, & in justificationem eorum resurrexit *m*: nihilominus tamen justificati prius non sunt, quam Christum eis in tempore suo opportuno Spiritus Sanctus actu applicuerit *n*.

l Gal. 3. 8 1 Pet. 1. 2 19 20 Rom. 8. 30

m Gal. 4. 4

n Tim. 2. 6 Rom. 4. 25 Col. 1. 21, 22. Gal. 2 16. Tit. 3. 4, 5, 6, 7

Sect. 5. Perseverat Deus eorum peccata condonare quos semel justificavit quin & etiamsi excidere statu justificationis nunquam possint *p*; fieri tamen potest ut iræ Dei, paternæ quidem illi per peccata sua se exponant, nec lumen paterni vultûs prius sibi habeant restitutum, quàm semet ipsos humiliaverint, peccata agnoverint, implorarint veniam, fidem denique & pœnitentiam suam renovaverint *q*.

Sect. 6. Justificatio fidelium sub Vetere ac Novo Testamento quoad ísthæc omnia est una eadémque *r*.

a Mat. 6. 12
1 Joh. 1. 7. 9
1 Joh. 2. 1, 2
p Luc. 22. 32
Joh. 10. 28
Hab. 10. 14

q Psal. 89 31 32, 33
Psal. 51. 7, 8 9, 10. 11, 12
Psal. 32. 5
Mat. 26. 75
1 Cor. 11. 30 32
Luc. 1. 20

r Gal. 3. 9 13 14. Rom. 4. 22 23, 24
Heb. 13. 8

CAP. XII.

De Adoptione.

§ 1. DEus justificatos omnes dignatur in filio suo unigenito Jesu Christo, & propter eundem participes facere gratiæ Adoptionis *a*, per quam in numerum filiorum Dei assumuntur, taliúmque immunitatibus ac privilegiis potiuntur *b*, impositum sibi habent nomen Dei *c*, Spiritum adoptionis accipiunt *d*, aditum habent ad thronum gratiæ cum confidentia *e*, potestatem consequuntur clamandi Abba Pater *f*, commiserationem *g*, tutelam *h*, & providentiam *i*, sortiuntur; quin & castigationem Dei paternam experiuntur *k*,

a Eph. 1. 5 Gal. 4. 4 5 Rom. 8. 17 Joh. 1. 12
b Jer. 14. 9 2 Cor. 6. 18 Apoc. 2. 12
c Rom. 8. 14
d Eph. 3. 12 Rom. 5. 2
e Gal. 4. 6
f Psal. 103. 13
g Prov. 14 26
h Mat. 6. 32 33
i 1 Pet. 5. 7
k Heb. 12. 6

num-

nunquam tamen abdicantur l, verùm in diem redemptionis consignati m, remissiones obtinent hæreditario jure n, ut qui hæredes sunt æternæ salutis o.

l Lam. 3. 31
m Eph. 4. 30
n Heb. 6. 12
o 1 Pet. 1. 3. Heb. 1. 14.

CAP. XIII.

De Sanctificatione.

§ 1. Quotquot efficaciter vocantur, ac regenerantur, cor novum habentes novumque spiritum in se creatum, sunt virtute mortis & resurrectionis Christi a, per verbum ejus spiritumque in eis inhabitantem b, ulteriùs sanctificati, realiter quidem ac personaliter: totius corporis peccati dominium in eos destruitur c, ejusque variæ libidines debilitantur indies magis magisque ac mortificantur d, illi interim magis magisque in omni gratia salutari vivificantur & corroborantur indies e, ad praxim veræ sanctimoniæ, quâ quidem destitutus nemo unquam videbit Dominum f.

a 1 Cor. 6. 11 Act. 20. 32 Phil. 3. 10 Rom. 6. 5, 6
b Joh. 17. 17 Eph. 5. 26 1 Thes. 5. 23
c Rom. 6. 6, 14
d Gal. 5. 24 Rom. 8. 13
e Col. 1. 11 Eph. 3. 16, 17, 18, 19
f 2 Cor. 7. 1 Heb. 12. 14

Sect. 2. Universalis est hæc & per totum hominem diffusa sanctificatio g, verùm in hac vita est imperfecta nonnullis corruptionis reliquiis adhuc in omni parte remanentibus h, unde bellum exoritur perpetuum & implacabile; hinc carne adversus Spiritum, illinc Spiritu adversus carnem concupiscente i.

g 1 Thes. 5. 23
h 1 Joh. 1. 8 Rom. 7. 18, 23 Phil. 3. 12
i Gal. 5. 17 1 Pet. 2. 11

Sect 3. In quo quidem bello licèt corruptio

ruptio reſidua poſſit aliquandiu præva-
k Rom. 7.23 lere plurimum; k pars tamen regenita
l Rom. 6.14 1 Joh. 5.4 Eph. 4.5 16 m 2 P. 1.3.18 2 Cor. 7.1 n 2 Cor. 7.1 ſanctificante Chriſti ſpiritu perpetuas fe-
rente ſuppetias, evadit victrix l, adeoque
ſancti in gratia creſcunt m, ſanctitatem
in timore Domini perficientes n.

CAP. XIV.

De fide ſalvifica.

§ 1. GRatia Fidei, quâ electi cre-
dere valent ad animarum ſu-
arum ſalutem a, Spiritus Chriſti opus
a Heb. 10.39 b 2 Cor. 5.13 Eph. 1. 17, 18, 19 Eph. 2.8 c Rom. 10 14 17 d 1 Pet. 1.2 Act. 20.32 Rom. 4.11 Luc. 17.5 Rom. 1.16 17 e Joh. 4.42 f 1 Theſſ. 2.13 g Jon. 3.10 Act. 24.14 f Rom. 16.26 g Iſa. 66.2 h Heb. 11.13 i 1 Tim. 4.8 eſt in eorum cordibus operantis b, effectum plerumque Verbi Dei miniſterio c, quo eodem etiam, ut & adminiſtratione Sacramentorum atque oratione robur ei accedit ac incrementum d.

Sect. 2. Hac fide credit Chriſtianus verum eſſe quicquid in verbo revelatur propter authoritatem ipſius inibi loquentis Dei e, & varié quidem in illum agitum obſequendo mandatis f, tum ad minas contremiſcens g, tum etiam promiſſa Dei, ſeu præſentem hanc vitam ſeu futuram ſpectent, amplexando h, pro variis nempe ratione illarum rerum, quæ in ſingulis verbi partibus continentur. Verum fidei ſalvificæ actus illi ſunt præcipui, Chriſti acceptatio & receptio, in eumque ſolum recumbentia pro juſtificatione, ſanctificatione, ipſaque adeo vitæ æterna,

eterna, virtute fœderis gratiæ consequendis *i*.

i 1 Joh. 1. 11 Act. 6. 12 Gal. 2. 20 Act. 15 11

Sect. 3. Fides hæc pro diversis ejus gradibus debilior est aut fortior *k*; impugnari quidem sæpenumerò multísque modis ac debilitari potest, non ita tamen quin victrix evadat *l*; & quidem in multis ad plenam usque certitudinem per Christum adolescit *m*, qui fidei nostræ idem author est & consummator *n*.

k Heb. 5. 13 14. Rom. 4 19, 20 Mat. 6. 30 Mat. 8. 10 *l* Luc 22. 32 2 Eph 6. 16 1 Joh. 5. 4 5 *m* Heb. 6 11. 12 Heb 10 22 Col. 2. 2 *n* Heb. 12. 2

Cap. XV.

De resipiscentia ad vitam.

§ 1. Resipiscentia ad vitam est gratia Evangelica *a*, cujus quidem doctrina pariter ac illa de fide in Christum est à singulis ministris Evangelii prædicanda *b*.

a Zech. 12. 10 Act. 11. 18

b Luc. 24. 47 Mar. 1. 15 Act. 20. 21

Sect. 2. Per eam peccator ex inspectu sensúque non solùm periculi verùm etiam turpitudinis, ac naturæ peccatorum suorum prorsus abominandæ, utpote sanctæ Dei naturæ, justæque legi adversantium, atque è perspecta ejus erga pœnitentes in Christo misericordia, ita peccata sua deflet ac detestatur, ut ab eis omnibus ad Deum convertatur *c*, cum proposito conatúque in cunctis mandatorum ejus viis cum eodem ambulandi *d*.

c Ezech 18 30. 31 Ezech. 36 31 Isa 30 22 Psal. 51. 4 Jer 3 .12.19 Joel . 12,13 Amos . 15 Psal. 119. 128 2 Cor. 7. 11 *d* Psal. 119. 6 59, 106 Luc. 1. 6 2 Reg. 23. 25

Sect. 3. Esi resipiscentiæ nobis fidendum

dùm non sit, ac si ea esset ulla aut pe-
peccatis satisfactio, aut causa remissi-
e Ezech. 36 31, 32 Ezech. 16. 61 62, 63 onis peccatorum *e* (qui gratiæ Dei i-
Christo gratuitæ actus est *f*) est nihil
f Hos. 14. 24 Rom. 4. 24 Ephes. 1. 7 g Luc. 13. 3, 5 Act. 17. 30 31 ominus cunctis peccatoribus usque ad-
necessaria, ut sinè ea nulla cuivis unquam
remissio sit expectanda *g*.

Sect. 4. Quemadmodum nullum es-
peccatum adeò exiguum ut damnati-
h Rom. 6. 23 Rom. 5. 12 Mat. 22 36 onem non mereatur *h*, ità neque mag-
num adeò peccatum ullum est, ut dam-
nationem inferre possit verè pœnitenti-
i Isai. 55. 7 Rom. 8. 1 Isa. 1. 16, 18 bus *i*.

Sect. 5. In resipiscentia generali acquies-
cendum non est, verùm ad id contender
tenetur quisque, ut singulorum suorum
peccatorum quàm particularem agat pœ-
k Psal. 19. 13 Luc. 15. 8 2 Tim. 1. 13 15 nitentiam *k*.

Sect. 6. Quemadmodum autem teneru
quivis peccata sua Deo privatim confi-
teri, & pro remissione illorum precibus
l Psal. 51. 4 3, 7, 9, 14 Psal. 32. 5, 6 contendere *l*: (quod si præstiterit &
peccata simul dereliquerit, misericor-
m Prov. 28 1 diam consequetur *m*) ità qui fratri suo
n Joh. 1. 9 aut Ecclesiæ Christi, scandalo fuerit,
promptus & paratus esse debet quà con-
fessione sive privatâ, sive etiam publicâ,
quà de peccatis suis dolore, resipiscentiam
n Jac 5. 16 Luc. 17. 3, 4 Jos 7 19 Psal. 1 per tot. o 2 Cor. 2. 8 tuam eis quibus offendiculo fuerit de-
clarare *n*, quo præstito illi redire cum eo
in gratiam debent, eúmque denuò cum
charitate recipere *o*.

CAP.

Cap. XVI.

Dei bonis operibus.

1. Bona opera ea tantùm sunt quæ in verbo suo sancto præcepit Deus *a*; minimè autem ea quæ absque illa illius authoritate, sunt ab hominibus excogitata, sive è cæco zelo id factum fuerit, seu bonæ intentionis prætextu quovisçunque *b*.

Sect. 2. Bona hæc opera è conscientia mandatorum Dei præstita vivæ veræque fidei fructus sunt ac evidentiæ *c*; per hæc fideles gratitudinem suam manifestant *d*, de salute certitudinem suam augent *e*, fratres suos ædificant *f*, Evangelii professionem ornant *g*, obturant ora adversantibus *h*, ac Deum denique glorificant *i*, cujus opificium sunt in Iesu Christo ad hæc creati *k*: quo fructum habentes ad sanctimoniam, finem consequantur æternam vitam *l*.

Sect. 3. Quòd bonis operibus idonei sint præstandis omnino id à spiritu Christi est, nullatenus autem è seipsis *m*. Et quò eis præstandis pares fiant, præter habitus gratiæ jam infusos, ejusdem Spiritus sancti actualis porrò requiritur influentia, quâ nempe in iis operetur tum velle tum etiam efficere pro suo ipsius beneplacito *n*: sed neque tamen iis proinde socordiæ

a Mic. 6. 8 Rom. 12. 2 Heb. 13. 21
b Mat. 15. 9 Isa. 29. 13 1 Pet. 1. 18 Rom. 10. 2 Joh. 16. 2 2 Sam. 15 21, 22, 23
c Jac. 2. 18 22
d Psal. 116 12, 13 1 Pet. 2. 9
e 1 Joh. 3. 5 2 Pet. 1. 5, 6 7, 8, 9, 10
f 2 Cor. 9. 2 Mat. 5. 16
g Tit. 2. 5, 9 10. 11, 12
h 1 Tim. 6. 1 *b* 1 Pet. 2. 15
i 1 Pet. 2. 2 Phil. 1. 11 Joh. 15. 8
k Eph. 2. 10
l Rom. 6. 22
m Joh. 15 4, 5 Ezech. 36 26, 27
n Phil. 2. 13 Phil. 4. 13 2 Cor. 3. 5

socordiæ sese licet permittere; acsi n
specialiter eos excitante Spiritu ad nu
pietatis officia præstanda tenerentur; v
rùm sedulam debent navare operam s
citandæ illi quæ in iis est divinæ gratia

Sect. 4 Qui gradum obedientiæ su
mum quidem in hac vita possibile
assequuntur, tantùm abest ut superer
gare quicquam possint ac plus præsta
quàm quod Deus requisiverit, ut multù
sanè subsidant infra illud, quod ex offic
præstare obligantur *p*.

Sect. 5. Peccatorum veniam aut vita
æternam de Deo mereri non valemus,
optumis quidem operibus nostris; cù
propter summam illam inter ea & fu
ram gloriam disparitatem; tum etia
propter infinitam distantiam quæ in
nos ac Deum intercedit; cui nos per il
nec prodesse quicquam possumus, neq
pro antecedentium peccatorum nostr
rum debito satisfacere *q*; verùm cu
quantum possumus fecerimus, non n
quod debemus præstiterimus, ac ser
inutiles futuri sumus *r*; tum denique qu
niam à spiritu Dei in quantum bona su
proficiscuntur *s*, ita verò sunt coinquin
ta, tantúmque imperfectionis ac infirm
tatis admissum habent, prout à nob
efficiuntur, ut strictum Dei judicium n
sint ferendo *t*.

Sect. 6. Nihilominus tamen acceptis i
gratia

o Phil. 2. 12
Heb 6. 1, 11
2 Pet 1. 3, 5
10, 11
Isa 64. 7
2 Tim 1. 6
Act. 25. 6, 7
Judæ v. 20, 21

p Luc. 17. 10
Neh. 13. 22
Job 9. 2, 3
Gal. 5. 17

q Rom. 3. 20
Rom. 4. 2, 4
6. Eph. 2. 8, 9
Tit. 3. 5, 6, 7
Ro. 8. 18
Psal. 16. 2
Job 22. 2, 3
Job 35. 7, 8
r Luc. 17. 10
s Gal. 5. 22
23

t Isa. 64. 6
Gal. 5. 17
Rom. 7. 15
18
Psal. 143. 2
Psal. 130. 3

tiam per Christum fidelium personis, rum etiam opera bona per eundem ac- ta sunt *u*, non quòd in hac vita sint nis culpæ prorsus immunia, quæque conspectu Dei nullam reprehensionem reantur ***; verùm quòd illa respiciens filio suo Deus, quod sincerum est, ut- nque multis infirmitatibus ac imper ctionibus involutum, acceptare digne ac remunerari *x*.

Sect. 7. Opera nondum regenitorum, èt, quoad materiam præcepto divino nformia esse possint, sibique ipsis & is item utilia *y*; cùm tamen neque à rde profluant per fidem depurato c secundùm verbum eo quo par est æstentur modo *z*, sed neque ad finem bitum, Dei nempe gloriam, destinen- r *b*; sunt proinde peccata nec Deo ata esse possunt, nec reddere quenquam lent idoneum ad gratiam à Deo recipi dum *c*. Ejusmodi tamen operum ne- ectu, gravius quidem illi peccant De- nque offendunt vehementiùs *d*.

u Eph. 16 1 Pet. 2. 5 Exod. 28. 38 Gen. 4. 4 cum Heb 11. 4 *x* Job 9. 20 Psal 143. 2 *y* Heb. 13 20. 21 2 Cor. 8. 12 Heb 6. 10 Mat. 25. 21 23 *z* 2 Reg. 10 30, 31 1 Reg. 21 27, 29 Phil. 1 15 16, 18 *a* Gen 4. 5 cum Heb. 11. 4. Heb. 11. 6 *a* 1 Cor. 13. 3 Isa. 1. 12 *b* Mat. 6. 2 5. 16 *c* Hag. 2. 14 Tit. 1. 15 Amos 5. 21 22 Hos. 1. 4 Rom. 9. 16 Tit. 3. 5 *d* Psal. 14. 4 Psal. 36. 3 Job 21. 14, 15 Mat. 25. 41 42. 43, 45 Mat. 25. 23

CAP. XVII.

De perseverantia Sanctorum.

1. QUotquot Deus in dilecto suo acceptavit, vocavit efficaciter per Spiritum suum sanctificavit, non ssunt illi statu gratiæ aut finaliter excidere

socordiæ sese licet permittere; acsi n
specialiter eos excitante Spiritu ad nu
pietatis officia præstanda tenerentur; v
rùm sedulam debent navare operam s
citandæ illi quæ in iis est divinæ gratia

Sect. 4 Qui gradum obedientiæ su
mum quidem in hac vita possibile
assequuntur, tantùm abest ut superer
gare quicquam possint ac plus præsta
quàm quod Deus requisiverit, ut multù
sanè subsidant infra illud, quod ex offic
præstare obligantur *p*.

Sect. 5. Peccatorum veniam aut vita
æternam de Deo mereri non valemus,
optumis quidem operibus nostris; cù
propter summam illam inter ea & fut
ram gloriam disparitatem; tum etia
propter infinitam distantiam quæ int
nos ac Deum intercedit; cui nos per ill
nec prodesse quicquam possumus, neq
pro antecedentium peccatorum nostro
rum debito satisfacere *q*; verùm cu
quantum possumus fecerimus, non ni
quod debemus præstiterimus, ac ser
inutiles futuri sumus *r*; tum denique qu
niam à spiritu Dei in quantum bona su
proficiscuntur *s*, ita verò sunt coinquin
ta, tantúmque imperfectionis ac infirmi
tatis admissum habent, prout à nobi
efficiuntur, ut strictum Dei judicium no
sint ferendo *t*.

Sect. 6. Nihilominus tamen acceptis i
gratia

o Phil. 2. 12
Heb 6. 1, 11
2 Pet 1. 3, 5
10, 11
Isa 64. 7
2 Tim 1. 6
Act. 25. 6, 7
Judæ v. 20, 21

p Luc. 17. 10
Neh. 13. 22
Job 9. 2, 3
Gal. 5. 17

q Rom. 3. 22
Rom. 4. 2, 4
6. Eph. 2. 8, 9
Tit. 3. 5, 6, 7
Ro. 8. 18
Psal. 16. 2
Job 22. 2, 3
Job 35. 7, 8
r Luc. 17. 10
s Gal. 5. 22
23

t Isa. 64. 6
Gal. 5. 17
Rom. 7. 15
18
Psal. 143. 2
Psal. 130. 3

tiam per Christum fidelium personis, rum etiam opera bona per eundem ac- pta sunt *u*, non quòd in hac vita sint nis culpæ prorsus immunia, quæque conspectu Dei nullam reprehensionem reantur *; verùm quòd illa respiciens filio suo Deus, quod sincerum est, ut- nque multis infirmitatibus ac imper ctionibus involutum, acceptare digne r ac remunerari *x*.

Sect. 7. Opera nondum regenitorum, cèt, quoad materiam præcepto divino nformia esse possint, sibique ipsis & tis item utilia *y*; cùm tamen neque rde profluant per fidem depurato *z*, c secundùm verbum, eo quo par est xtentur modo *a*, sed neque ad finem bitum, Dei nempe gloriam, destinen- r *b*; sunt proinde peccata nec Deo rata esse possunt, nec reddere quenquam lent idoneum ad gratiam à Deo recipi ndum *c*. Ejusmodi tamen operum ne- lectu, gravius quidem illi peccant De- mque offendunt vehementiùs *d*.

u Eph. 16
1 Pet. 2. 5
Exod. 28. 38
Gen. 4. 4
cum Heb. 11. 4
* Job 9. 20
Psal 143. 2
x Heb. 13. 20. 21
2 Cor. 8. 12
Heb 6. 10
Mat. 25. 21. 23
y 2 Reg. 10. 30, 31
1 Reg. 21. 27, 29
Phil. 1. 15, 16, 18
z Gen 4. 5 cum Heb. 11. 4. Heb. 11. 6. 2 Cor. 5. 3
a Isa. 1. 12
b Mat. 6. 2. 5. 16
c Hag. 2. 14
Tit. 1. 15
Amos 5. 22
12 Hos. 1. 4
Rom. 9. 16
Tit. 3. 5
d Psal. 14. 4. Psal. 36. 3
Job 21. 14, 15
Mat. 25. 41. 42. 43, 45
Mat. 23. 23

Cap. XVII.

De perseverantia Sanctorum.

1. Quotquot Deus in dilecto suo acceptavit, vocavit efficaciter per Spiritum suum sanctificavit, non possunt illi statu gratiæ aut finaliter excidere

cidere aut totaliter; verum in eo ad finem usque certò perseverabunt, ac salutem æternam consequentur a.

Sect. 2. Hæc autem sanctorum perseverantia, non pendet à libero ipsorum arbitrio, verum à decreti electionis immutabilitate (quod ex amore Dei Patris fluxit gratuito illo ac immutabili b, à meritis Iesu Christi ac intercessionis efficacia c, à Spiritûs & seminis Dei in iis permansione d; à natura denique fœderis gratiæ e, è quibus omnibus etiam emergit certitudo ejusdem & infallibilitas f.

Sect. 3. Nihilo tamen minus fieri potest ut idem illi, quâ Satanæ mundique tentatione quâ manentis adhuc in iis corruptionis prævalentiâ, & neglectu mediorum conservationis suæ, in peccata gravia incidant g, in eisque ad tempus commorentur h; unde iram Dei sibi ipsis contrahunt i, ejusque Spiritum Sanctum contristant k, gratias suas & consolationes quodammodo & quoad gradus nonnullos amittunt l, corda sibi habent indurata m, & vulneratas conscientias n, aliis nocumento sunt & offendiculo o, sibimet ipsis denique accersunt judicia Dei temporalia p.

a Phil. 1. 6. 2 Pet. 1. 10. Job 10. 28, 29.
b 2 Tim. 2. 18, 19. Jer. 31. 3.
c Heb. 10. 10, 11. Heb. 13. 10, 21. Heb. 9. 12, 13, 14, 15. Rom. 8. 33.
d Finem. Joh. 17. 11, 24. Luc. 22. 32. Heb. 7. 25.
e Joh. 4. 14. 17. 1 Joh. 2. 27.
f Joh. 3. 9. 1 Joh. 3. 9.
g Jer. 32. 40. 2 Thess. 2. 3.
h Job 2. 12. Mat. 26. 70, 72.
i Psal. 51. titulo & vers. 14.
k Isa. 64. 5, 7, 9. 2 Sam. 12. 27. Eph. 4. 30.
l Psal. 51. 8, 10, 12. Apoc. 2. 4. Cant. 5. 2, 3, 4, 6.
m Isa. 63. 17. Marc. 16. 14. 1 Cor. 11, 31.
n Psal. 32. 3, 4. Psal. 51. 8.
o 2 Sam. 12. 14.
p Psal. 89. 31, 32.

CAP. XVIII.

De certitudine gratiæ & salutis.

1. QUamvis fieri poteſt ut hypocritæ aliique homines non geniti ſpe vana falliſque (pro corruptæ naturæ more) opinionibus præſumptuoſe, ſe decipiant, favorem Dei, ſtatúmque ſalutis ſibi falſo arrogantes *a*; quæ illorum ſpes peribit *b*: qui tamen in Domino Ieſum verè credunt, cúmque ſincere diligunt, ſtudentes coram ipſo in omni bona conſcientia ambulare; evadere poſſunt in hac vita certi ſe in ſtatu gratiæ eſſe conſtitutos *c*, quin etiam lætari poſſunt ſpe gloriæ Dei, quæ quidem ſpes nunquam eos pudefaciet *d*.

Sect. 2. Hæc certitudo non eſt perſuaſio merè conjecturalis & probabilis, innixa ſpe fallaci, verum infallibilis quædam fidei certitudo, fundamentum habens divinam promiſſionum ſalutis veritatem *f*, gratiarum, quibus promiſſiones illæ fiunt internam evidentiam gratiarum; teſtimonium denique ſpiritûs adoptionis unà cum ſpiritibus noſtris teſtificantis nos eſſe filios Dei *b*, qui quidem ſpiritus arrhabo eſt hæreditatis noſtræ, quo in diem redemptionis ſigillamur *i*.

Sect. 3. Hæc certitudo infallibilis, non ita ſpectat eſſentiam fidei, quin verè fidelis

a Job 8. 13. 14 Mic. 3. 11 Deut. 29. 19. Joh. 8. 41 *b* Mat. 7. 22. 23

c 1 Joh. 2. 3. 1 Joh. 3. 14. 18. 19. 24. 29. 1 Joh. 5. 13.

d Ro. 5. 5.

e Heb. 6. 11. 19

f Heb. 6. 17. 18

g 1 Pet. 1. 9. 10. 11. 1 Joh. 2. 3. 1 Joh. 1. 14. 2 Cor. 1. 12.

h Rom. 8. 15. 16. 1 Eph. 3. 12. Eph. 4. 30. 2 Cor. 1. 21. 22.

delis expectare quandoque diutiùs, & cum variis difficultatibus confligere prius possit, quam illius compos fiat *k*, verum poterit idem ordinariorum usu debito mediorum, absque revelatione ulli extraordinaria eam adipisci *l*, spiritu nempe quæ Deus illi gratuito donaverit cognoscendi facultatem subministrante. Proindéque tenetur quisque, quo vocationem suam sibi & electionem certam faciat, omnem adhibere diligentiam *m*, unde cor suum habeat pace & gaudio in spiritu sancto, in Deum amore & gratitudine, in actibus observantiæ robore & alacritate dilatatam; qui certitudinis hujus fructus proprii sunt ac genuini *n*. Tantum abest ut homines inde ad omnem nequitiam discingantur *o*.

k 1 Joh. 5. 13 Isa. 50. 10 Marc. 9. 24 Psal. 88 per totum. Psal. 77. ad ver. 12

l 1 Cor. 2. 12 1 Joh. 4. 13 Heb. 6. 11. 12 Eph. 3. 17 18, 19

m 2 Pet. 1. 10

n Rom. 5. 1, 2, 5 Rom. 14. 17 Rom. 15. 13 Eph. 1. 13, 14 Psal. 4. 6, 7 Psal. 119. 32

o 1 Joh. 2. 1, 2 Rom. 6. 1, 2 Tit. 2. 11, 12, 14 2 Cor. 7. 1 Rom. 8. 1, 12 1 Joh. 1. 2, 3 Psal. 130. 4 1 Joh. 1. 6, 7

Sect. 3. Certitudo salutis verè fidelibus multifariam concuti potest & imminui, imo & quandoque interrumpi; conservandi scilicet eam incuriâ, lapsu in peccatum aliquod insigne, quod conscientiam vulnerat, spiritumque contristat, tentatione aliquâ vehementi ac subitaneâ; uti etiam Deo vultûs sui lumen subducente, ac permittente ut vel illi qui in tenebris ambulent omni prorsus lumine viduati *p*: Nunquam tamen destituuntur penitus illo Dei semine vitaque fidei, Christi illa fratrumque dilectione, eâ sinceritate cordis

p Cant. 5. 2, 3, 4 Psal. 51. 8, 12, 14 Eph. 4. 30, 31 Psal. 77. 1, 2, 10 Mat. 26. 69, 70, 71, 72 Psal. 31. 22 Psal. 88. per totum Isa. 50. 10

&

& pietatis officia præstandi conscientia; unde per operationem spiritus eadem illa certitudo tempestive possit reviviscere *q*: quibusque interim nè prorsus in desperationem ruant sustulciuntur *r*.

q Joh. 3. 9 Luc. 11. 52 Job 13. 15 Psal 73. 15 Psal. 51. 2. 3 Isa. 50. 10

r Mic. 7. 7. 8 9. Jer. 32. 40. Isa. 54. 7, 8. 9 10 Psal. 22. 1. Psal. 88 per totam.

Cap. XIX.

De Lege Dei.

§ 1. DEus Adamo legem dedit ut fœdus operum, quo cùm illum ipsum tum posteros ejus omnes, ad obedientiam personalem, integram, exquisitam simul & perpetuam obligavit, pollicitus vitam si observarent, violatoribus autem mortem interminatus; Eundémque potentiâ & viribus imbuit, quibus par esset illam observando *a*.

a Gen. 1. 16 17 cum Gen. 2 17 Ro. 2. 14 15 Rom. 6 5 Rom. 5. 12 19 Gal. 3. 10 12 Eccles. 7 9 Job 28. 28 *b* Jac. 1 25 Jac. 2 8. 9 12 Rom. 3 8. Deut. 5. 6. Deut. 10. 4. Exod. 34 *c* Mat. 22. 38. 39. 40

Sect. 2. Lex ista post lapsum non desiit esse justitiæ regula perfectissima; quo etiam nomine à Deo est in monte Sinai tradita, tabulis duabus descripta, decem præceptis comprehensa *b*; quorum quatuor prima officium nostrum erga Deum, sex autem reliqua nostrum erga homines officium complectuntur *c*.

Sect. 3. Præter autem hanc legem quæ moralis vulgo audit, visum est Deo ut populo Israelitico tanquam Ecclesiæ minorenni leges daret ceremoniales institutæ

stituta typica multifaria continentes. Partim de cultu, Christi gratias, actiones, perpessiones ac beneficia præfigurantia *d*; partim autem de moralibus officiis institutiones varias exhibentia. Quæ leges ceremoniales omnes hodie sub novo testamento sunt abrogatæ *f*.

Sect. 4. Iisdem etiam tanquam corpori politico leges multas decit judiciales, quæ unà cum istius populi politeia expirarunt, nullos hodie alios obligantes supra quod generalis & communis earum æquitas postulârit *g*.

Sect. 5. Lex moralis omnes tam justificatos quàm alios quosvis perpetuò ligat ad obedientiam illi exhibendam *h*; neque id quidem solummodo vi materiæ quæ in illa continetur, verùm etiam virtute authoritatis eandem constituentis creatoris Dei *i*; neque sanè hoc ejus vinculum in evangelio ullâ ratione dissolvit Christus, verum idem plurimum confirmavit *k*.

Sect. 6. Quamvis vere fideles non sint sub lege tanquam sub operum fœdere, unde aut justificari possint aut condemnari *l*: Est tamen ea illis non minus quàm aliis vehementer utilis, ut quæ quum sit vitæ norma, illos voluntatem divinam suumque officium edocendo dirigit simul & obligat ad consentaneè ambulandum *m*, ipsisque

d Heb 9 cap. Heb. 10. Gal. 4. 1, 2. Col 2. 17 *e* 1 Cor. 2. 7 2 Cor. 6 17 Judæ v. 23 *f* Col. 2 14 16, 17 Dan. 9 27 Eph. 1. 15, 16

g Exod. 21 cap Exod. 22, ad 2. Gen 4 9. 10 cu 1 Pet. 2 13, 14 Mat. 5, 17 cum v. 38, 39 1 Cor. 9. 18 9 10 *h* Rom 13 8, 9, 10 Eph. 6. 2 1 Joh. 2, 3 4, 7 8 2 Jac 2 10, 11 *k* Mat. 5. 17 18, 19 Jac. 2. 8 Rom. 3 31 *l* Rom 6 14 Gal. 2. 16 Gal. 3 13 Gal 4 4, 5 Act. 13. 39 Rom. 8. 1 *m* Rom 7 21 22, 15 Psal. 119 4, 5, 6 1 Cor 17. 19 Gal 5 11, 15 18, 19 20, 21 22, 23

pater

atere facit naturæ, cordis, vitæque
æ nefaria inquinamenta *n*; adeo ut
d illam semet exigentes, cum pecca-
i ulterius convinci, pro eodem humi-
iari, ac ejusdem odio inflammari pos-
nt *o*, tum verò etiam ut perspicere
ossint evidentius quàm planè necessa-
ius eis Christus, quàmque perfecta
it ejusdem obedientia *p*. Verum ulte-
ius etiam regenitis ea utilis esse possit,
n quantum nempe corruptiones eo
um, peccata prohibendo coercet *q*,
graviter autem interminando indicat
um quid vel eorum peccata comme-
uerint, tum etiam quas ea propter in
ac vita afflictionis expectare possint,
utcunque ab earum maledictione, quam
ex minatur, liberentur *r*. Quin etiam
promissiones ejus demonstrant iis obedi-
entia Deo quàm accepta sit & approbata;
quasque illà præstita benedictiones *s*,
(licet non tanquam lege debitas ex ope-
rum fœdere *t*) possint illi expectare. Adeo
ut quòd quis bonum præstet invitante
lege, à malo autem abhorreat lege de-
territus, nullo prorsus argumento sit,
eum sub lege esse, non verò sub gratia
constitutum *u*.

Sect. 7. Neque interim Legis usus isti
jam memorati, Evangelii gratiæ adver-
santur, sed cùm eadem conspirant suavi-
ter *, voluntatem humanam ita subju-
gante

n Rom. 7.7 Rom. 3. 20
o Jac. 1. 23 24, 25 Rom 7.9 14 24
p Gal. 3. 24 Rom. 7 24 25
Rom. 8. 3, 4
q Jac 2. 11 Psal. 119. 101 104, 118
r Ezra 9. 13 14 Psal. 8. 30 3 32, 33 34
s Lev. 26. 1 ad 14 cum 2 Cor. 6. 16 Eph. 6. 2, 3 Psal. 7 11 cum Mat. 5. 5 Psal. 19 11
t Gal. 2 16 Luc. 11. 10
u Rom. 6. 12. 14 1 Pet. 3 8, 9 10 11, 12 cum Psal. 34 12 13 14 15, 16 Heb. 12. 28 29
* Gal 3. 21

gante ac imbuente Christi spiritu, idem illud præstare valeat spontanee alacriter quod ab illa exigit voluntas Dei in lege sua revelata x.

x Ezech. 36 27. Heb. 8 10 cum Jer. 31, 33

Cap. XX.

De Libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ.

§ 1. Libertas quam Christus acquisivit fidelibus sub Evangelio in eo sita est, quod à reatu peccati, à ira Dei condemnante, à legis Moralis maledictione immunes fiant a, quòd præsenti malo seculo, à dura Satanæ servitute, dominioque peccati b: à afflictionum malo, ab aculeo mortis, à sepulchri victoria, ab æterna denique damnatione c, liberentur; Quodque liberè eis liceat ad Deum accedere, eíque non è metu servili, verum è filiali dilectione, promptoque animo præbere valeant obedientiam e. Atque hæc quidem omnia cum fidelibus sub lege habent communia f. Verum tub Novo Testamento ulterius adhuc se extendit libertas Christiana; in quantum nempe Legis ceremonialis jugo cui subjecta erat Ecclesia Judaica, eximuntur g, majoremque confidentiam ad thronum gratiæ accedendi h, sed & effusionem gratuiti Spiritus Dei com-

a Tit. 2. 11 1 Thes. 1. 10 Gal. 3. 13 b Gal. 1. 4 Col. 1. 13 Act. 6. 18 Rom. 6. 14

c Rom. 8. 28 Psal. 119. 71 1 Cor. 15. 54, 55, 56, 57

d Rom. 8. 1 Rom. 5. 1, 2 e Rom. 6. 14 15 1 Joh. 4. 18

f Gal. 3. 9, 14

g Gal. 4. 1, 2, 3, 6, 7 Gal. 5. 1 Act. 10. 10, 11

h Heb. 4. 14 16 Heb. 10 19, 20, 22, 23

munionem sunt consecuti, quam ordinarie sub lege fideles participa-unt *i*.

i Joh. 7 38, 39

Sect. 2. Deus solus Dominus est conscientiæ *k* quam certè exemit doctrinis & mandatis hominum, ubi aut vero ejus adversantur, aut in rebus fidei & cultus quicquam ei superaddunt *l*. Unde qui ejusmodi aut doctrinas credunt, aut mandatis obtemperant, quasi ad id ex conscientia teneantur, veram ii conscientiæ libertatem produnt *m*: Qui autem vel fidem implicitam, vel obedientiam absolutam cæcamque exigunt, iræ illi id agunt, ut cum conscientiæ, tum rationis etiam destruant libertatem *n*.

2 Cor. 3. 13 17, 18 *k* Jac. 4. 12 Rom. 14. 4

l Act. 4. 19 Act. 3. 29 1 Cor. 7. 23 Mat. 23. 8, 9 10. 2 Cor. 1 24. Mat. 15. 9 *m* Col. 2. 20 22, 23 Gal. 1. 10 Gal. 2. 4, 5 Gal. 5. 1

n Rom. 10 17 Rom. 14. 13 Isa. 8. 20 Act. 17. 11 Joh. 4. 22 Hos. 5. 11 Apoc. 13. 13 16, 17 Jer. 8, 9

Sect. 3. Qui sub prætextu Christianæ libertatis, cuivis aut cupiditati indulgent aut peccato assuescunt, eo ipso libertatis Christianæ finem corrumpunt; nempe ut è manibus inimicorum nostrorum liberati, Domino in sanctitonia & justitia coram ipso omnibus diebus vitæ nostræ absque metu serviamus *o*.

o Gal. 5. 13 1 Pet. 2. 16 2 Pet. 2. 19 Joh. 8. 34 Luc. 1. 74, 75

Sect. 4. Quoniam vero potestates quas Deus ordinavit, & libertas quam acquisivit Christus non in eum finem à Deo destinatæ sunt ut se mutuo perimant, verum ut se sustentent ac conservent invicem; Qui itaque sub li-

bertatis Christianæ prætextu potestati cuivis legitimæ, (civili sit sive Ecclesiastica) aut legitimo ejusdem exercitio contraiverint, ordinationi divinæ resistere censendi sunt p. Quique vel ejusmodi opiniones publicaverint, prædíve defenderint, quæ lumini naturæ aut religionis Christianæ de fide, cultu, aut moribus principiis noxia aut pietatis denique vi ac efficaciæ adversantur, vel ejusmodi Opiniones præsíve erroneas, quæ aut suâ natura aut publicationis defensionisve modo, externæ paci ac euraxiæ, quas in Ecclesia sua stabilivit Christus, periculum minitantur; omnino licitum est tum ab iis facti rationem reposcere tum in eos quâ censuris Ecclesiasticis quâ civilis magistratûs potestate animadvertere q.

p Mat. 11. 25 1 Pet. 2. 13, 16. Rom. 13. 1 ad 8. Heb. 13. 17

q Rom. 1. 30 cum. 1 Cor. 5. 1. 5. 11, 13 2 Joh. vers. 10, 11. & 2 Thes. 3. 14 & 1 Tim. 6. 3, 4, 5. & Tit. 1. 10, 11 13. & Tit. 3 10. cum Mat 28 15, 16, 17 2 Tim. 1. 19 20. Ap 2. 2 14, 15, 20 Apoc. 3. 9 2 Deut. 13 6 ad 12. Rom. 13. 3, 4 cum 2 Joh. vers. 10. 11. Esra 7. 25, 26, 27 28. Apoc. 17. 17. 16, 17. Neh. 13, 15. 17, 21. 25. 2 Reg. 23. 5, 6 9, 20, 21. 2 Chr. 34. 33. 2 Chr. 15. 12, 13, 16. Dan. 3. 29. 1 Tim. 2. 2. Isa. 49. 23. Zech. 13 2, 3.

CAP. XXI.

De cultu religioso, & de Sabbato.

§ 1. COnstat quidem naturæ lumine esse Deum qui in universa Primatum obtinet ac absolutum Dominium, eundemque bonum esse ac omnibus beneficum, proindéque toto corde, totâ animâ, totisque viri-

bus

bus timendum esse & diligendum, laudandum ac invocandum, eique fidendum esse ac serviendum *a*. At rationem verum Deum colendi acceptabilem ipse instituit, itaque voluntate suâ revelatâ definiyit, ut coli non debeat secundum imaginationes ac inventa hominum, aut sugestiones Satanæ, sub specie quavis visibili, aut aliâ via quaviscunque quam Scriptura sacra non præscripsit *b*.

Sect. 2. Cultus religiosus Deo Patri, Filio & Spiritui sancto, eique soli est exhibendus *c*, non angelis, non sanctis, neque alii cuivis creaturæ *d*, nec ipsi Deo quidem post lapsum citra mediatorem, aut quidem per mediatorem alium quam Jesum Christum *e*.

Sect. 3 Supplicationem cum gratiarum actione, quæ est inter partes præcipuas divini cultûs *f*, Deus fieri jubet ab hominibus universis *g*; quæ, quò Deo grata sit & accepta, est in nomine Filii *h*, subsidio spiritûs ejus *i*, & secundum ipsius voluntatem *k*, cum intellectu, reverentia, humilitate, fervore, fide, amore, ac perseverantia offerenda *l*; & quidem, si vocalis sit, in lingua nota est efferenda *m*.

Sect. 4 Preces pro rebus non nisi licitis sunt faciendæ *n*, pro hominibus autem cujuscunque generis, vivis scilicet, aut etiam victuris aliquando *o*; pro

a Rom. 1. 20 Acts 17. 24 Psal. 119. 68 Jer. 10. 7 Psal. 31. 23 Psal 18. 3 Rom. 10 12 Psal. 62. 8 Josh. 24 14 Marc. 12. 33 *b* Deut. 12 32 Matt. 15. 9 Acts 17. 25 Mat. 4. 9. 10 Dent. 5. 22 20. Exod. 20. 4, 5 6 Col. 6. 23

c Mat. 4. 10 cum Joh. 5 23. & 2 Cor. 13. 14

d Col. 2. 18 Apoc. 19 10 Rom. 1. 25

e Joh. 14. 6 1 Tim. 2. 5 Eph. 2. 18 Col 3. 17

f Phil. 4. 6

g Psal. 65. 2 *h* Joh. 14. 13 14 1 Pet. 2. 5 1 Rom. 8 26

i 1 Joh. 5. 14

k Psal. 47. 7 Eccles. 5. 1. 2 Heb 12. 28 Gen. 18 27 Jac 5 16 Jac. 1. 6, 7 Marc. 11 24 Mat. 6. 12 14. 15 Col 4. 2 Eph 6. 18

l 1 Cor. 14 14

m Joh. 5. 14

n 1 Tim 2. 1, 2

o Joh. 17. 20 2 Sam. 7. 29 Ruth 4. 12

mortuis autem neutiquam *p*; sed neque pro iis, de quibus constare possit eos peccatum ad mortem perpetrasse *q*.

Sect. 5. Scripturarum lectio cum timore pio *r*; verbi prædicatio solida ejusdemque auditio religiosa ex obedientia erga Deum, cum intellectu, fide & reverentia *s*; Psalmorum cum gratia in corde cantatio *u*, prout etiam Sacramentorum quæ Christus instituit, debita administratio, & participatio digna, sunt divini cultûs religiosi partes; & quidem ordinarii *. Religiosa insuper juramenta *x*, votáque *y*, solennia jejunia *z*, solennesque gratiarum actiones, pro varietate eventuum *a* suo quaque tempore ac opportunitate sanctè quidem ac religiosè sunt adhibenda *b*.

Sect. 6. Hodie sub evangelio neque preces, nec ulla pars alia religiosi cultûs ità cuivis alligatur loco in quo præstetur aut versus quem dirigatur *c*, ut inde gratior evadat & acceptior; verum ubique Deus colendus est *d* in spiritu ac veritate *e*; quotidie *f* quidem inter privatos parietes à quavis familia *g*, ut etiam a quolibet seorsim in secreto *h*; at solenniter magis in conventibus publicis, qui certè quoties eo nos Deus vocat, seu verbo suo seu providentia, non sunt vel ex incuria vel obstinatione animi

p 2 Sam. 12 21, 22, 23 cum Luc. 16 25, 26
Apoc. 14. 13
q 1 Joh. 5. 16
r Act. 15. 21 Apoc. 1. 3
s 2 Tim. 4. 2
t Jac. 1. 22 Act. 10. 33
Mat. 13. 19 Heb. 4. 2 Isa. 66. 2
u Col. 3. 16 Eph. 5. 19 Jac. 5. 13
* Mat. 28. 19
x Cor. 21 23 ad 29 Act. 2. 42
x Deut. 6. 13 cum Neh. 10 29
y Isa. 19. 21 cum Eccles. 5. 4, 5
z Joel 2. 12 Ester 4. 16 Mat. 9. 15 1 Cor. 7. 5
a Psal 107 per totum: Ester 9. 22
b Heb. 12. 28
c Joh. 4. 21
d Mal. 1. 11 1 Tim. 2. 8
e Joh. 4. 23 24
f Mat. 6. 11
g Jer. 10. 25 Deut. 6, 6, 7
Joh. 1. 5 2 Sam. 6. 18 20
h 1 Pet. 3. 7 Act. 10. 2 Mat. 6 6 Eph. 6. 18

animi aut negligendi aut deserendi *i*.

Sect. 7. Quemadmodum est de lege naturæ ut indefinitè portio quædam temporis idonea divino cultui celebrando ejuncta sit ac assignata, ità in verbo suo Deus (præcepto morali, positivo ac perpetuo, homines omnes cujuscunque fuerint seculi obligante) speciatim è septenis quibusque diebus diem unum in Sabbatum designavit, sanctè sibi observandum *k*. Quod quidem ab orbe condito ad resurrectionem usque Christi ilies ultimus erat in septimana; deinde autem à Christi resurrectione in septimanæ diem primum transferebatur *l*; quî quidem in Scriptura *Dies Dominicus* m, nuncupatur, estque perpetuò ad finem mundi tanquam Sabbatum Christianum celebrandus *n*.

Sect. 8. Tunc autem hoc Sabbatum Deo sanctè celebratur, quum post corda ritè præparata, & compositas suas res mundanas, homines, non solum à suis ipsorum operibus, dictis, cogitatis, (quæ circa illas exerceri solent) à recreationibus etiam ludicris quietem sanctam toto observant die *o*; verum etiam in exercitiis divini cultus publicis privatisque, ac in officiis necessitatis & misericordiæ toto illo tempore occupantur *p*.

i Isa. 16.5,7 Heb. 10. 25 Prov. 1. 20 21, 22 Prov. 8.34 Act. 13. 42 Luc. 4. 16 Act. 2. 42

k Exod. 20 8 10, 11 Isa. 56. 2, 4 6, 7

l Gen 2.2,3 1 Cor. 16. 1, 2 Act. 20. 7

m Apoc. 1, 10

n Exod. 20 8, 10 cum Mat. 5. 17, 18

o Exod. 20 8 Exod 16 23, 25 26, 29 30 Exod. 34. 21 16, 17 Isa. 58. 13 Nehem. 13 15 16, 17, 18, 19, 20 21, 22

p Isa. 58. 13 Mat 12. 1, ad 13

Cap. XXII.

De Juramentis, votisque licitis.

§ 1. JUramentum licitum est pars cultûs religiosi *a*, quâ (occasione justâ oblatâ) qui jurat, Deum, de eo quod asserit aut promittit, solenni modo testatur; eundémque appellat se secundum illius quod jurat veritatem aut falsitatem judicaturum *b*.

a Deut. 10. 20

b Exod. 20. 7 Levit 19. 12 2 Cor 1. 2. 2 Caron. 6 21, 23

Sect. 2. Per solum Dei nomen jurare debent homines, quod quidem cum omni timore sancto ac reverentiâ est inibi usurpandum *c*. Proindéque per nomen illud gloriosum ac tremendum jurare leviter, aut temeré, vel etiam omnino jurare per rem aliam quamviscunque, sceleratum est, & quàm maximè perhorrescendum *d*. Veruntamen sicut in rebus majoris ponderis & momenti secundum Verbum Dei licitum est jusjurandum non minus quidem sub Novo quàm sub Vetere Testamento *e*, ità sanè jusjurandum licitum, authoritate legitimâ si exigatur, non est in rebus ejusmodi declinandum *f*.

c Deut. 6. 13

d Exod. 20 7. Jer. 5. 7 Mat 5. 34, 37 Jac. 5. 12

e Heb. 6. 16 2 Cor. 1. 23 Isa. 65. 16

f 1 Reg. 8. 31 Neh. 13. 25 Ezra 10. 5

Sect. 3. Quicunque juramentum præstat eum pondus actionis tam solennis ritè secum perpendere opportet, atque juratum de nullo asseverare quod verum esse non habeat sibi persuasissimum *g*.

g Exod. 20. 7 Jer. 4. 2

Neque

Neque licet cuivis ad agendum quicquam obstringere semet jurejurando, nisi quod revera bonum justumque est, quod ille ejusmodi esse credit, quódque ipse præstare potest statuitque *b*. Veruntamen de re bonâ justâque jusjurandum, legitimâ authoritate si exigatur, peccat ille qui detrectat *i*.

Sect. 4. Juramentum præstandum est sensu verborum vulgari quidem ac manifesto, sinè æquivocatione aut reservatione mentali quavisçunque *k*. Ad peccandum quemquam obligare nequit, verum in re qualibet cui abest peccatum, qui semel illud præstitit, adimplere tenetur, vel etiam cum damno suo *l*; neque sanè licet, quamvis hæreticis datum aut infidelibus, violare *m*.

Sect. 5. Votum, naturæ consimilis est cum juramento promissorio, parique debet tum religione nuncupari tum fide persolvi *n*.

Sect. 6. Non est ulli creaturæ, sed Deo soli nuncupandum *o*, & quòd gratum illi esse possit acceptumque, est quidem lubenter, è fide, officiique nostri conscientia suscipiendum, vel gratitudinis nostræ ob accepta beneficia testandæ causâ, vel boni alicujus, quo indigemus, consequendi; per hoc autem nosmet ad officia necessaria arctius obligamus; vel etiam ad res alias quatenus qui-

b Gen. 24 2, 7 1, 6 8, 9
i Num. 5, 19 21
Neh. 5. 12
Exod 22. 7, 8, 9, 10, 11
k Jer. 4. 2
Psal. 24. 4
l 1 Sam. 25 22, 32, 33, 34
Psal. 15. 4
m Ezech. 17 16, 18 19
Jos. 9. 18, 19 cum 2 Sam. 21. 1
n Isa. 9 21
Eccles. 5. 4, 5, 6
Psal. 61. 8
Psal. 66. 13 14
o Psal. 76. 11
Jer. 44. 25 26

p Deut. 21, 22, 23, Psal. 50. 14 Gen. 28. 20 31, 32 1 Sam. 1. 11 Psal. 66. 13 14 Psal. 132. 2, 3, 4, 5 q Act. 23. 12 14 Marc. 6. 26. Num. 30. 5 8, 12, 13

dem & quamdiu istis subserviunt *p*.

Sect. 7. Nemine quicquam vovere licet se acturum, quod aut verbo Dei prohibetur; aut officium aliquod inibi præceptum impediret quodve non est in voventis potestate, & cui præstando vires illi Deus non est pollicitus *q*. Unde Pontificiorum illa de perpetuo cælibatu, de paupertate, deque obedientia regulari vota Monastica, tantum abest ut perfectionis gradus sint sublimiores, ut superstitionis planè sint ac peccati laquei, quibus nulli unquam Christiano semet ipsum licet implicare *r*.

r Mat. 19, 11 12 1 Cor. 7. 2. 9 Eph. 4. 28 1 Pet. 4. 2 1 Cor. 7. 23

Cap. XXIII.

De Magistratu Civili.

§ 1. SUpremus totius mundi Rex ac Dominus Deus, Magistratus Civiles ordinavit qui vices ejus gerant supra populum ad suam ipsius gloriam, ac bonum publicum; in quem finem eosdem armavit potestate gladii, propter bonorum quidem animationem ac tutamen, animadversionem autem in malefícos *a*.

a Rom. 13. 1, 2, 3, 4. 1 Pet. 2 13, 14

Sect. 2. Christianis, quoties ad id vocantur, Magistratus munus & suscipere licet & exequi *b*; in quo quidem gerendo, ut pietatem præcipuè, justitiam, ac pacem secundum salubres cujusque Reipub-

b Prov. 8. 15 16 Rom. 13. 1, 2, 4

Reipublicæ leges tueri debent *e*, ità quò illum finem consequantur, licitum est iis vel hodie sub Novo Testamento in causis justis ac necessariis bellum gerere *d*.

Sect. 3. Magistratui Civili verbi & sacramentorum administrationem, aut clavium regni cœlorum potestatem assumere sibi non est licitum *e*: nihilo tamen minus & jure potest ille, eique incumbit providere ut Ecclesiæ unitas ac tranquillitas conservetur, ut veritas Dei pura & integra custodiatur, ut supprimantur blasphemiæ omnes, hæreses que, ut in cultu ac disciplina omnes corruptelæ ac abusus aut precaveantur aut reformentur, omnia denique instituta divina ut ritè statuminentur, administrentur, observentur *f*. Quæ omnia quò melius præstare possit, potestatem habet tum Synodos convocandi, tum ut ipsis intersit, prospiciatque, ut quicquid in eis transigatur sit menti divinæ consentaneum *g*.

Sect. 4. Debet populus pro Magistratibus preces fundere *h*, personas eorum honore prosequi *i*, tributa aliaque eis debita persolvere *k*, obtemperare licitis eorum mandatis, ac propter conscientiam subjici illorum authoritati *l*, quæ si justa sit ac legitima, non eam illorum infidelitas, non religio diversa cassam reddit, neque populum liberat à debitæ illis obedientiæ

e Psal. 2. 10 11, 12
1 Tim. 2. 2
Psal. 82. 3, 4
2 Sam. 23. 3
1 Pet. 2. 13
d Luc. 3 14
Rom 13. 4
Mat 8. 9 10
Act. 10. 1 8
Apoc. 17. 14 16

e 2 Chr. 26 8. cum Mat. 18. 17. &
Mat. 16. 19
1 Cor. 12
28, 29
Eph. 4. 11, 12
1 Cor. 4. 1 2
Rom. 10, 15
Heb. 5. 4.
f Isa. 49. 23.
Psal 122. 9
Ezra 7. 23
2 , 26, 27, 28
Lev. 24. 16
Deut. 13. 5
6. 12
2 Reg. 18. 4.
2 Chron. 14
15. 2d 9
2 Reg. 23. 2
2d 26
2 Chron. 30
31. 2 Chron.
15. 12, 13
g 2 Chr. 19
8, 9, 10, 11.
2 Chron. 29
30. cap.
Mat. 2. 4, 5
h 1 Tim. 2
i, 2
1 Pet. 2. 17
k Rom. 13
6, 7
l Rom. 13. 5.
Tit. 3. 1.

dientiæ præstatione *m*, qua viri quidem Ecclesiastici non eximuntur *n*, multo minus in ipsos Magistratus, intra ditionem suam, aut ex eorum populo quemvis potestatem ullam habet aut jurisdictionem Papa Romanus, minimè verò omnium vitâ illos aut principatu exuendi, si ipse scilicet eos hæreticos esse judicaverit, vel etiam alio prætextu quovis cunque *o*.

m 1 Pet. 2 1. 14, 16
n Rom. 13. 1 1 Reg. 2. 35 Act. 25. 8 10, 11 2 Pet. 2. 1 10, 11 Judæ v. 8, 9 10, 11
o 2 Thes. 2, 4 Apoc. 13. 15 16, 17

Cap. XXIV.

De Conjugio & Divortio.

§. 1. Conjugium inter unum virum ac fœminam unam contrahi debet; neque viro ulli uxores plures, nec ulli fœminæ ultra unum maritum eodem tempore habere licet *a*.

Sect. 2. Conjugium erat institutum, cùm propter mariti uxorisque auxilium mutuum *b*, tum propter humani generis prole legitimâ, Ecclesiæque sancto semine incrementum *c*, tum verò etiam ad impudicitiam declinandam *d*.

Sect. 3. Matrimonio jungi cuivis hominum generi licitum est, qui consensum suum præbere valent cum judicio *e*; Verumtamen solum in Domino connubia inire debent Christiani *f*, proindéque quotquot religionem veram reformatamque profitentur, non debent indesi-

a Gen. 2, 24 Mat. 19, 5, 6 Prov. 2. 17
b Gen. 2. 18
c Mal. 2. 15
d 1 Cor. 7 2, 9
e Heb. 13. 4 2 Tim. 5. 14 1 Cor. 7, 36 37 38 Gen. 24, 57 58
f 2 Cor. 6. 14

delibus

delibus, Papistis, aut aliis quibuscunque idololatris connubio sociari, neque sanè debent qui pii sunt impari jugo copulari, conjugium cum illis contrahendo qui aut improbitate vitæ sunt notabiles, aut damnabiles tuentur hæreses *g*.

Sect. 4. Connubia intra consanguinitatis affinitatisq; gradus in verbo Dei vetitos iniri non est licitum *h*; neque possunt ejusmodi incesta conjugia quavis aut humanâ lege, aut consensione partium fieri legitima, adeo aut personis illis ad instar mariti & uxoris liceat unquam cohabitare *i*. Non licet vero è cognatione uxoris suæ ducere, quam si æque seipsum attingeret sanguine, ducere non liceret; sicuti nec fœminæ licet viro nubere à mariti sui sanguine minus quam à suo liceret, alieno *k*.

Sect. 5. Adulterium aut scortatio si admittatur post sponsalia, ac ante conjugium detegatur, Personæ innocenti justam præbet occasionem contractum illum dissolvendi *l*; quod si adulterium post conjugium admittatur, licebit parti innocenti divortium lege postulare ac obtinere *m*, atque quidem post factum divortium conjugio alteri sociari, perinde ac si mortua esset persona illa quæ conjugii fidem violabat *n*.

Sect. 6. Quamvis ea sit hominis corruptio ut proclivis sit ad excogitandum argu-

h Gen. 34. 14. Exod. 34. 16. Deut. 7. 3. 4. 1 Reg. 11. 4. Neh. 13. 25. 26, 27. Mal. 2. 11, 12. 2 Cor. 6. 14.

i Lev. 18. cap. 1 Cor. 5. 1. Amos 2. 7.

k Marc. 6. 18. Levit. 18. 24. 25, 26. 27, 28.

l Matth. 1. 18. 19, 20.

m Mat. 5. 31, 32.

n Mat. 19. 9. Rom. 7. 2, 3.

argumenta, indebite illos quos Deus connubio junxit dissociandi; nihilominus tamen extra adulterium ac desertionem ita obstinatam, ut cui nullo remedio, nec ab Ecclesia nec à Magistratu civili subvenire possit, sufficiens causa nulla esse potest conjugii vinculum dissolvendi *o*. Atque hac quidem in re procedendi ordo publicus & regularis est observandus, nec personæ illæ, quarum jus agitur, sunt suo arbitrio judiciove in causa propria permittendæ *p*.

o Mat. 19. 8, 9 1 Cor. 7. 15. Mat. 5. 6

p Deut. 24. 1 & 25. 5

Cap. XXV.

De Ecclesia.

§ 1. Catholica sive Universalis Ecclesia ea quæ est invisibilis constat è toto electorum numero, quotquot fuerunt, sunt, aut erunt unquam in unum collecti, sub Christo ejusdem Capite, estque sponsa, corpus, ac plenitudo ejus qui implet omnia in omnibus *a*.

a Eph. 1. 10. 22, 23 Eph. 5. 23, 27, 32. Col. 1. 18 *b* 1 Cor. 1. 2 1 Cor. 12. 12, 13 Phil. 2. 8. Apoc. 7. 9. Rom. 15. 9 10 11. 12. 1 Cor. 7. 14. Act. 2. 39 Ezech. 16. 20 21 Rom. 11. 16 Gen. 3. 15 Gen. 17. 7 *c* Mal. 2. 15 Isa. 59. 21

Sect. 2. Ecclesia visibilis, (quæ etiam sub Evangelio, Catholica est & universalis, non autem unius gentis finibus, ut priùs sub lege circumscripta) ex iis omnibus constat, undecunque terrarum sint, qui veram religionem profitentur *b*, una cum eorundem liberis *c*, estque Regnum Domini Jesu Christi *d*, Domus & familia

ia Dei *e*, extra quam quidem ordina- *e* Eph. 2. 19 Eph 3. 15
rie fieri nequit ut quivis salutem conse- *f* Act. 2. 47
quatur *f*.

Sect. 3. Catholicæ huic Ecclesiæ visibi-
li dedit Christus ministrorum ordinem,
oracula, ac instituta Dei ad sanctos
usque ad finem mundi in hac vita col-
ligendos simul & perficiendos; in quem
finem præsentiâ suâ, spirituque secun-
dum ipsius promissionem, eadem reddit
efficacia *g*. *g* 1 Cor. 12. 28 Eph. 4. 11, 12, 13 Mat. 28. 19, 20 Isa. 59. 21

Sect. 4. Ecclesia hæc Catholica extitit
quandoque magis quandoque minus
visibilis *b*. Ecclesiæ autem particulares *b* Rom. 11
(quæ sunt illius membra) eo magis mi- 3, 4 Apoc. 12. 6, 14
nusve puræ sunt, quo majori aut minori
cum puritate in iis docetur excipiturque
Evangelii doctrina, administrantur divina
instituta, cultúsque publicus celebratur *i*. *i* Apoc. 2. 5 cap

Sect. 5. Purissimæ omnium quæ in ter-
ris sunt Ecclesiæ, cùm mixturæ tum etiam
errori sunt obnoxiæ *k*, eóusque autem 1 Cor. 5. 6, 7 *k* 1 Cor. 13 12. Apoc. 2 3. cap
nonnullæ degenerârunt, ut ex Ecclesiis
Christi factæ demum sint ipsius Satanæ
Synagogæ *l*; nihilominus tamen nun- Mat. 13. 24 25, 26, 27, 28 29 30. 47 *l* Apoc. 18 2 Rom. 11. 18 19, 20, 21, 22
quam deerit in terris Ecclesia, quæ Deum
colat secundum ipsius voluntatem *m*. *m* Mic. 6. 18 Psal. 72. 17 Psal. 102. 28 Mat. 28. 19, 20

Sect. 6. Ecclesiæ caput extra unum Do-
minum Jesùm Christum nullum est *n*; *n* Col. 1. 18 Eph. 1. 22
nec ullo sensu caput ejus esse potest Papa
Romanus, qui est insignis ille Antichri-
stus, homo ille peccati, & perditionis filius.

a Matt. 23. 8, 9, 10
2 Thes. 2. 3, 4, 8, 9
Apoc. 13, 6

us; in Ecclesiâ semet efferens adversus Christum, & supra quicquid dicitur Deus a.

Cap. XXVI.

De communione Sanctorum.

§ 1. SAncti omnes, qui capiti suo Jesu Christo per Spiritum ejus ac per fidem uniuntur, gratiarum ejus, perpessionum, mortis, resurrectionis ac gloriæ ejus habent communionem b; atque indè etiam amore conjuncti sibimet invicem mutuam donorum suorum gratiarúmque societatem quandam ineunt c, ac ad ejusmodi officia præstanda publica & privata obligantur, quæ ad mutuum eorum bonum conducant, cum quoad internum tum etiam quoad externum hominem d.

a 1 Joh. 1. 3 Eph. 3. 16 17, 18, 19 Joh. 1. 16 Eph. 2. 5, 6 Phil. 3. 10 Rom. 6. 5, 6 2 Tim. 2. 12
b Eph. 4. 15 16
c 2 Cor. 12. 7 1 Cor. 3. 21 22, 23 Col. 2. 19
d 1 Thes. 5 11, 14 Rom. 14, 12 14 1 Joh. 3. 16 17, 18 Gal. 6. 10

Sect. 2. Qui sanctos sese profitentur, sanctam illi societatem & cõmunionem inire tenentur & conservare, cum in divino cultu, tum alia officia spiritualia præstando, quæ ad mutuam eorum ædificationem confetre possint d; Quin etiam portó sublevando se mutuó in rebus externis pro ratione cujusque vel facultatum vel indigentiæ. Quæ quidem communio, prout opportunitatem Deus obtulerit, est ad eos omnes, qui ubivis locorum Domini Jesu nomen invocant, extendenda e.

d Heb. 10 24, 25 Act. 2. 12 46 Isa. 2. 3 1 Cor. 11. 20
e Act. 2. 44 45 Joh. 3 17. 2 Cor. 8 9 cap. Act. 11. 29, 30

3. Hæc

Sect. 3. Hæc autem communio quâ sancti cum Christo potiuntur, eos substantiæ Deitatis ejus neutiquam reddit participes, nec ullo respectu æquales Christo; Quorum utrumvis affirmare impium est ac blasphemum *f*; neque sanè communio illa, quæ iis secum mutuò quatenus sanctis intercedit; cujusquam ad bona & possessiones suas jus privatum vel tollit vel imminuit *g*.

f Col. 1. 18 19. 1 Cor. 8 6 Isa. 42. 8 1 Tim. 6. 15 16. Psal 45 1. cum Heb. 1. 8, 9
g Exod. 10 15 Eph. 4 28 Act. 5. 4

Cap. XXVII.
De Sacramentis.

§ 1. SAcramenta sunt fœderis gratiæ signa sacra & sigilla *a*, immediatè à Deo instituta *b*, ad Christum ejúsque beneficia repræsentandum, ad jus nostrum in illo confirmandum *c*, prout etiam ad illos qui Ecclesiam spectant à reliquis illis qui sunt è mundo, visibili discrimine separandum *d*, utque ii solenniter devinciantur ad obedientiam & cultum Deo in Christo juxta verbum ejus exhibendum *e*.

a Rom. 4. 11 Gen. 17. 7, 10
b Mat. 28. 19 1 Cor. 12. 23
c 1 Cor. 10. 16 1 Cor. 11. 25, 26 Gal. 3. 27
d Rom. 15. 8 Exod. 12. 18 Gen. 34. 14
e Rom. 6. 3 4 1 Cor. 10 16, 21

Sect. 2. In Sacramento quolibet est inter signum & rem significatam relatio quædam spiritualis sive Sacramentalis unio; unde fit ut alterius nomina & effectus alteri quandoque tribuantur *f*.

Sect. 3. Quæ in Sacramentis sive per ea ritè adhibita exhibetur gratia, per vim aliquam

f Gen. 17. 10 Mat. 26. 27 28. Tit. 3. 5

aliquam iis intrinsecam non confertur, neque ex intentione vel pietate administrantis pendet Sacramenti vis ac efficacia *g*, verùm ex operatione Spiritus *h*, ac verbo institutionis, quod complectitur cùm præceptum, unde celebrandi Sacramenti potestas fit, tum etiam promissionem de beneficiis dignè percipientibus exhibendis *i*.

g Rom. 2 28. 29
1 Pet. 3. 21
h Mat. 3. 11
2 Cor. 12. 13
i Mat. 26 27, 28 Mar. 28. 19 20

Sect. 4. Sacramenta duo tantùm sunt à Christo Domino nostro in Evangelio instituta, Baptismus scilicet, & cœna Domini; quorum neutrum debet nisi à ministro verbi legitimè ordinato dispensari *k*.

k Mat. 28 19 1 Cor. 11 20, 23 1 Cor. 4. 1 Heb. 5. 4.

Sect. 5. Sacramenta Veteris Testamenti si res spirituales per ea significatas exhibitásque respiciamus, quoad substantiam eadem fuere cum his sub Novo *l*.

l 1 Cor. 10 1, 2, 3, 4

Cap. XXVIII.

De Baptismo.

S. 1. Baptismus est Sacramentum Novi Testamenti, à Jesu Christo institutum *a*, non solùm propter solennem personæ baptizatæ in Ecclesiam visibilem admissionem *b*, verùm etiam ut signum eidem sit, & sigillum cùm fœderis gratiæ *c*, tum suæ in Christum insitionis *d*, regenerationis *e*, remissionis peccatorum *f*, ac sui ipsius Deo per Christum

a Mat. 28 19
b 1 Cor. 12 1, 2
c Rom. 4 11 cum Col. 2. 11, 12
d Gal. 3 27 Rom. 6. 5
e Tit. 3. 5
f Mar. 1. 4

tum dedicationis, ad ambulandum in vitæ novitate *g*. Quod quidem Sacramentum è Christi ipsius mandato est in Ecclesia ejus ad finem usque mundi retinendum *h*.

Sect. 2. Elementum externum in hoc Sacramento adhibendum est Aqua; quâ baptizari debet admittendus, à ministro Evangelii legitimè ad hoc vocato, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti *i*.

Sect. 3. Baptizandi in aquam immersio necessaria non est; verum baptismus ritè administratur aquâ superfusâ vel etiam insperſâ baptizando *k*.

Sect. 4. Non illi solum qui fidem in Christum eique se obedientes fore actu quidem profitentur *l*, verum etiam infantes qui à Parente vel altero vel utroq; fideli procreantur, sunt baptizandi *m*.

Sect. 5. Quamvis grave peccatum sit institutum hoc despicatui habere vel negligere *n*; non tamen ei salus & gratia ità individuè annectuntur, ut absque illo nemo unquam regenerari aut salvari possit *o*, aut quasi indubium omninò sit regenerari omnes qui baptizantur *p*.

Sect. 6. Baptismi efficacia ei temporis momento quo administratur non astringitur *q*. Nihilominus tamen, usu debito hujus instituti non offertur solùm promissa gratia, verùm etiam omnibus (tam infantibus quàm adultis) ad quos gratia illa

g Rom. 6. 3, 4

h Mat. 28. 19, 20

i Mat. 3. 13. Joh. 1. 33 Mat. 28. 19, 20

k Heb. 9. 10, 19, 20, 21, 22 Act. 1. 4, 5 Act. 16. 33 Mar. 7. 4

l Mar. 16. 15, 16 Act. 8. 37, 38

m Gen. 17. 7, 9. cum Gal. 3. 9, 14 & Col. 2. 11, 12 & Act. 2. 38, 39 & Rom. 4. 11, 12 1 Cor. 7. 14 Mat. 28. 19 Marc. 10. 13, 14, 15, 16 Luc. 18. 15

n Luc. 7. 30 cum Exod. 4. 24, 25, 26

o Rom. 4. 11 Act. 10. 2, 4, 22, 31, 45, 47

p Act. 8. 13, 23

q Joh. 3. 5, 8

illa è consilio Divinæ voluntatis pertinet, per Spiritum Sanctum in tempore suo constituto realiter confertur & exhibetur *f*.

f Gal. 1. 27 Tit. 3. 5 Eph. 5. 25 26 Act. 2. 38. 41 *g* Tit. 3. 5

Sect. 7. Sacramentum Baptismi eidem personæ non est nisi semel administrandum *g*.

Cap. XXIX.

De Cœna Domini.

§. 1. DOminus noster Jesus eâdem quâ prodebatur nocte instituit corporis & sanguinis sui sacramentum, *Cœnam Domini* quam dicimus, in Ecclesia sua ad finem usq; mundi celebrandum, in perpetuam memoriam sacrificii sui ipsius in morte suâ oblati, & ad beneficia istius omnia verè fidelibus obsignandum; in eorum item alimentum ac incrementum in Christo spirituale; quoque ad officia cuncta præstanda, priùs quidem illi debita, arctiori adhuc nodo tenerentur; ut vinculum denique ac pignus foret communionis illius quæ iis cum Christo & secum ipsis mutuò, tanquam corporis ipsius mystici membris, intercedit *a*.

a 1 Cor. 11 23, 24, 25 26

Sect. 2. In hoc Sacramento non Patri suo offertur Christus, sed neque inibi fit reale aliquod sacrificium ad peccatorum remissionem vivis aut mortuis procuran-

1 Cor. 10. 16 17 21 1 Cor. 12. 13

dam

am *b*; verùm unicæ istius oblationis, quâ Christus semet ipsum ipse in cruce, & quidem omnino semel obtulit, commemoratio solùm; unà cum spirituali propterea laudis omnimodæ Deo redditæ oblatione *c*. Unde Pontificiorum istud sacrificium Missæ (uti loqui amant) planè detestandum sit oportet, utpote maximè injurium uni illi unicóque Christi sacrificio, quod quidem unica est pro peccatis electorum universis propitiatio *d*.

b Heb. 9. 22 25, 26, 28

c 1 Cor. 11 24, 25, 26 Mat. 26. 26 27

d Heb. 7. 23 24. 27 Heb. 10. 11 12, 14, 18

Sect. 3. In hoc suo instituto præcepit Dominus Jesus Ministris suis, verbum institutionis populo declarare, orare, ac elementis pani scilicet ac vino benedicere, eáq; hac ratione à communi ad sacrum usum separare, quinetiam panem accipere & frangere; poculum item in manus accipere; atque (communicantibus unà ipsis) utrumque communicantibus exhibere *e*, nemini autem à congregatione tunc absenti *f*.

e Mat. 26 26, 27, 28 & Mar. 14 22 23, 24 & Luc. 22. 19 20 cum 1 Cor 11. 23 24, 25, 26

f Act. 20. 7 1 Cor. 11. 20

Sect. 4. Missæ privatæ, sive perceptio hujusce Sacramenti à solo vel Sacerdote vel alio quovis *g*; prout etiam poculi à populo detensio *h*, elementorum adoratio, quóque adorentur elevatio aut circumgestatio, ut & prætextu religiosi usûs hujuscunque asservatio, sunt quidem omnia tum hujusce Sacramenti naturæ tum Christi institutioni planè contraria *i*.

g 1 Cor. 10. 6

h Mar. 14 23 1 Cor. 11. 25 26, 27, 28, 29

i Mat. 15. 9

5. In

Sect. 5. In hoc Sacramento externa elementa ad usus à Christo institutos rite separata, ità ad eum crucifixum referuntur ut rerum quas repræsentat nominibus (corporis nempe ac sanguinis Christi) verè quidem, at Sacramentaliter tantùm, sint nuncupata *k*, manent siquidem adhuc quoad substantiam & naturam verè solúmque panis ac vinum nihilo minùs quàm antea fuerant *l*.

k Mat. 26 26, 27, 28

l 1 Cor. 11 26, 27, 28 Mat. 26. 29

Sect. 6. Doctrina illa quæ substantiæ panis ac vini in substantiam corporis & sanguinis Christi conversionem (transubstantiatio vulgo dicitur) sive illam per Sacerdotis consecrationem, sive quomodocunque demum fieri statuit, non scripturæ solùm, verùm etiam communi omnium sensui ac rationi adversatur, sacramenti naturam evertit, superstitionis multifariæ causa extitit atque etiamnum existit, imò verò & crassissimæ idolatriæ *m*.

m Act. 3.21 cum 1 Cor. 11.24.25,26 Luc. 24.6 39

Sect. 7. Dignè communicantes, Elementa in hoc sacramento visibiliter dum participant *n*, unà cum iis interna Christum crucifixum & beneficia mortis ejus universa reverâ & realiter, (modo, non carnali quidem aut corporeo, sed spirituali) per fidem recipiunt eisque vescuntur. Corpus siquidem & sanguis Christi non corporeo aut carnali modo in, cum, vel sub pane

n 1 Cor. 10.16

ac

vino; realiter tamen, aut spiritualiter credentium fidei in hoc instituto non minus quam externis sensibus elementa ipsa, sunt præsentia o. o 1 Cor. 10, 16

Sect. 8. Homines improbi & ignari externa licet in hoc sacramento percipere possint elementa, rem tamen per ea significatam non recipiunt; verum indigne illuc accedendo, rei fiunt corporis ac sanguinis Dominici ad sui ipsorum condemnationem: Quapropter homines impii & ignari prout communioni cum Deo potiundæ nullatenus sunt idonei, ita prorsus indigni sunt qui accedant ad mensam Domini; neque sine gravi in Christum peccato, possunt (quamdiu tales esse non desierint) Sacra hæc mysteria participare p, vel ad ea participandum admitti q. p 1 Cor. 11 27, 28, 29 q 1 Cor. 6. 14, 15, 16 1 Cor. 5. 6, 7, 13 2 Thes. 3. 6, 14, 15 Mat. 7. 6

Cap. XXX.

De Censuris Ecclesiasticis.

1. Dominus Iesus quatenus Rex & caput Ecclesiæ suæ constituit in ea regimen, quod in officiarium Ecclesiasticorum manu foret, distinctum à civili Magistratu a. a Isa. 9. 6, 7 1 Tim. 5. 17 1 Thes. 5. 12 Act. 20. 17 Heb. 13. 7, 17, 24 1 Cor. 12. 28 Mat. 28. 18, 19, 20

Sect. 2. Officiariis hisce claves regni cœlorum (sunt Commissæ, quarum virtute obtinent potestatem peccata vel retinendi vel remittendi pro varia peccantium

cantium conditione; impœnitentibus quidem regnum illud tam per verbum quàm per censuras occludendi, peccatoribus vero pœnitentibus tam evangelii ministerio quam absolutione à censuris idem aperiendi, prout occasio postulaverit *b*.

b Mat. 16. 19 Mat. 18. 17 18. Joh. 20 21, 22, 23 2 Cor. 2. 6 7, 8

Sect. 3. Omnino necessariæ sunt censuræ Ecclesiasticæ, lucrandis fratribus delinquentibus eisque in viam reducendis, reliquis autem à similibus delictis deterrendis, fermento illi malo, ne totam massam inficiat, expurgando; ad honorem Christi & Sanctam Evangelii professionem vindicandum, ut præ verendenique ira Dei, quæ merito in Ecclesiam accendi posset, si ipsius fœdus, hujusq; sigilla ab insigniter ac pertinaciter delinquentibus impunè profanari pateretur.

b 1 Cor. 5 cap 1 Tim. 5. 20 Mat. 1, 6 1 Tim. 1. 20 1 Cor. 11. 27 ad finem, cum Judæ v. 23 *d* 1 Thes. 5 12. 2 Thes. 3. 6, 14, 15 1 Cor. 5. 4 5, 13 Mat. 18. 17 Tit. 3. 10

Sect. 4. Quò melius autem hosce fines consequantur, procedere debent Ecclesiæ officiarii, admonendo, à Sacramento cœnæ Dominicæ ad tempus aliquod suspendendo, excommunicando denique ab Ecclesia, pro ratione criminis, atque personæ delinquentis merito *d*.

Cap. XXXI.
De Synodis & Conciliis.

S. 1. Quo melius gubernari, ac uberiùs ædificari possit Eccle-

sia

sit, conventus ejusmodi fieri debent, quales vulgo Synodi & Concilia nuncupantur *a*.

Sect. 2. Quemadmodum licitum est Magistratibus Synodum Ministrorum aliorumque qui sunt idonei convocare, quibuscum de religionis rebus deliberent ac consultent *b*: Ita si Magistratus fuerint Ecclesiæ hostes aperti, licebit Christi ministris à seipsis virtute officii, eisve cum aliis idoneis, acceptâ prius ab Ecclesiis suis delegatione, in istiusmodi conventibus congregari *c*.

Sect. 3. Synodorum & Conciliorum est controversias Fidei & Conscientiæ casus, ministerialiter quidem, determinare; regulas ac præscripta quò melius publicus Dei cultus ejusque Ecclesiæ regimen ordinentur constituere; Querelas de mala administratione delatas admittere, dèque iis authoritativè decernere. Quæ quidem decreta & decisiones, modo verbo Dei consenserint, cum reverentia sunt ac summissione excipienda; Non quidem solum quòd verbo Dei sint consentanea, verum etiam gratiâ potestatis ea constituentis, ut quæ sit ordinatio Dei ad id in verbo suo designata *d*.

Sect 4. Synodi omnes sive concilia post Apostolorum tempora, seu generales sive particulares, errori sunt obnoxiæ, quin neq; paucæ erraverunt: Proindeq; fidei

a Act. 15. 1 4, 6

b Isa. 39. 13 1 Tim. 2. 1 2 2 Chron. 9 8, 9, 10, 11 2 Chron. 29 30. cap. Mat 2. 4, 5 Prov. 11. 14

c Act. 15. 2 4, 22, 23, 25

d Act. 15. 15 19, 24, 27, 28 29, 3, 31 Act. 16. 4 Mat. 18 17 18, 19, 20

fidei aut praxeos norma constituendæ non sunt, verùm in utrisque auxilii loco
b Eph. 2. 20 Act. 17. 11 1 Cor. 2. 5 2 Cor. 1. 24 adhibendæ *e*.

Sect. 5. Synodi & Concilia id solum quod Ecclesiam spectat tractare debent & concludere; neque civilibus negotiis quæ rem publicam spectant ingerere se debent, nisi humiliter supplicando in casibus, si qui acciderint, extraordinariis; aut consulendo, quoties id ab eis
f Luc. 12. 13, 14 Joh. 18. 36 postulat Magistratus civilis, nempe quò conscientiæ illius satisfiat *f*.

Cap. XXXII.

De statu hominum post mortem, deque resurrectione mortuorum.

S. 1. Hominum corpora post mortem ad pulverem rediguntur, &
a Gen. 3. 19 Act. 13. 36 corruptionem vident *a*. At animæ illorum (quæ quidem nec moriuntur nec obdormiunt) ut quæ subsistentiam habent immortalem, ad Deum continuo
b Luc. 23. 43 Eccles. 12. 7 earum datorem revertuntur *b*. Animæ quidem Justorum jam tum perfectè sanctificatæ, cœlis supremis accipiuntur, ubi Dei faciem in lumine ac gloria intuentur, corporum suorum plenam re-
c Heb. 12. 23 2 Cor. 5. 1, 6, 8 Phil. 1. 23 cum Act. 7. 59 & Eph. 4. 10 demptionem expectantes *c*: Animæ verò improborum conjiciuntur in Gehennam ubi inter diros cruciatus in tenebris exterioribus conclusæ manent, ad judi-

judicium magni illius diei asservatæ *d*. Locum autem animabus à corpore solutis extra hosce duos Scriptura Sacra non agnoscit ullum. *d* Luk. 16 23. 24 Act. 1. 25 Judæ v. 6, 7 1 Pet. 3. 19

Sect. 2. Novissimo illo die, qui compererientur in vivis non morientur quidem sed mutabuntur *e*; qui mortui fuerint resuscitabuntur omnes, ipsissimis iis corporibus quibus viventes aliquando fungebantur, ac non aliis, utut qualitate differentibus; quæ denuò animabus quæq; suis æterno conjugio unientur *f*. *e* 1 Thes. 4. 17 1 Cor. 15 51, 52 *f* Joh. 5. 28. 29 17. 1 Cor. 13

Sect. 3. Injustorum corpora ad dedecus per potentiam Christi suscitabuntur; justorum autem corpora per spiritum ejus ad honorem, fientque hæc conformia corpori ipsius glorioso *g*. 42, 43, 44 *g* Act. 24. 15 Joh. 5. 28, 29 1 Cor. 15. 42 Phil. 3. 21

Cap. XXXIII.

De ultimo Judicio.

§ 1. Diem Deus designavit quo mundum in justitia judicabit per Jesum Christum *a*, cui à Patre data est omnis potestas & judicium *b*. Quo quidem die non solum judicabuntur Angeli apostatici *c*, verum etiam omnes homines quotquot uspiam in orbe terrarum aliquando vixerint, coram Christi tribunali comparebunt, ut cogitationum, dictorum, factorumque suorum rationem reddant, recipiantq; simul *a* Act. 17. 31 *b* Joh. 5. 22 27 *c* 1 Cor. 6. 3 Judæ v. 6 2 Pet. 2. 4

juxta id quod in corpore quisque fecerit, seu bonum fuerit sive malum *d*.

d 2 Cor. 5. 10 Eccles. 12. 14 Rom. 2. 16 Rom. 14. 10 11. Mat. 12 36 37

Sect. 2. Eo autem consilio Diem hunc præstituit Deus, quò nempe misericordiæ suæ constaret gloria ex æterna salute electorum, justitiæ autem è damnatione reproborum, qui improbi sunt & contumaces. Tunc enim justi introibunt in vitam æternam, recipientque plenitudinem illam gaudii ac refrigerii, quæ à præsentia Domini ventura sunt: Impii autem, qui Deum ignorant, quique Evangelio Jesu Christi non morem gerunt, in æternos cruciatus detrudentur, æternáque perditione punientur à præsentia Domini, & à potentia ipsius gloria profligati *e*.

e Mat. 25. 31 ad finem. Rom. 2. 5, 6 Rom. 9. 22 23 Mat. 25. 21 Act. 3. 19 2 Thes. 1. 7 8, 9, 10

Sect. 3. Quemadmodum Christus nobis, futurum esse aliquando diem judicii, esse velit persuasissimum; tum quò omnes à peccato absterreantur, tum ob majus piorum solatium in rebus adversis *f*: ita sanè diem ipsum vult ab hominibus ignorari, quò securitatem omnem carnalem excutiant, & nunquam non sint vigilantes (quum qua hora venturus sit Dominus ignorant) utque semper sint parati ad dicendum, Veni Domine Jesu, etiam cito veni *g*. *Amen.*

f 2 Pet. 3. 11, 14. 2 Cor. 5 10, 11 2 Thes. 1. 5, 6 7. Luc. 21 27, 28. Rom 8. 23, 24, 25

g Mat. 24. 35 42, 43, 44 Mar. 13. 35 36, 37 Luc. 12. 35 36 Apoc. 22. 20

Cate-

Catechiſmus major.

QUÆSTIO.

Vinam eſt hominis finis ſummus ac præcipuus?

R. Finis hominis ſummus ac præcipuus eſt Deum glorificare *a*, eóque perfectè frui in æternum *b*.

Q. *Unde conſtat eſſe Deum?*

R. Ipſiſſimum in homine naturæ lumen, operaque Dei eſſe Deum lucenter manifeſtant *c*: ſolum autem ipſius verbum Spiritúſque eum hominibus revelant ſufficienter ac efficaciter ad ſalutem *d*.

Q. *Quid eſt Verbum Dei?*

R. Scripturæ Sacræ Veteris ac Novi Teſtamenti ſunt Verbum Dei *e*, unica illa fidei ac obedientiæ regula *f*.

Q. *Quibus modis mediiſque conſtat Scripturas eſſe Verbum Dei?*

R. Scripturæ ſe oſtendunt eſſe Verbum Dei; majeſtate ſuâ *g* & puritate *h*, ſcriptorum omnium conſenſu *i*, totiuſque ſcopo, ut Deo nempe omnis gloria tribuatur *k*; lumine ſuo & vi mirabili

a Rom. 11. 36. 1 Cor. 10. 31. Pſal. 73. 24. ad finem. Joh. 17. 22, 23. *b* Rom. 1. 19. 20. Pſal. 19. 1, 2, 3. Act. 17. 28. *c* 1 Cor. 2. 9, 10. 2 Tim. 3. 15, 16, 17. Iſa. 59. 21. *d* 2 Tim. 3. 16. 2 Pet. 1. 19, 20, 21. *e* Eph. 2. 20. Apoc. 22. 18, 19. Iſa. 8. 10. Luc. 16. 29, 31. Gal. 1. 8, 9. 2 Tim. 3. 15, 16, 17. *g* Hoſ. 8. 12. 1 Cor. 2. 6, 7, 13. Pſal. 119. 18. 119. *h* Pſal. 12. 6. Pſal. 119. 140. *i* Act. 10. 43. Act. 26. 22. *k* Rom. 3. 19.

cum convincendi tum convertendi peccatores, fideles autem consolandi ac ædificandi ad salutem *l*: eas autem esse ipsissimum Dei verbum, solus Dei Spiritus in Scripturis & cum Scripturis testimonium præbens in corde hominis plenè illi potest persuadere *m*.

l Act. 18 28 Heb. 4.12 Jac. 1. 18 Psal. 119. 7, 8 9 Rom. 15. 4 Act. 20 32 *m* Joh. 16. 13 1 Joh. 2 20, 21 Jon. 20. 31

Q. *Quid est quod præcipuè docent Scripturæ?*

R. Duo imprimis sunt quæ Scripturæ docent, quid homo de Deo credere debeat, quidque officii ab homine Deus exigat *n*.

n 2 Tim. 3. 15

Q. *Quid autem de Deo nobis è Scripturis innotescit?*

R. Innotescunt nobis è Scripturis quid sit Deus *o*, Personæ in Deitate *p*, decreta ejus *q*, eorumque executio *r*.

o Heb. 11. 6 *p* 1 Joh. 5. 7 *q* Act. 15. 14 15, 18 *r* Act. 4. 27 28

Q. *Quid est Deus?*

R. Deus est spiritus *s*, in seipso & à seipso essentia *t*, glorià *u*, beatitudine *x*, ac perfectione *x*, infinitus *y* ad omnia sufficiens *y*, æternus *z*, immutabilis *a*, incomprehensibilis *b*, ubique præsens *c*, omnipotens *d*, omniscius *e*, sapientissimus *f*, sanctissimus *g*, justissimus *h*, summè misericors, ac benignus, summè longanimis, abundansque bonitate ac veritate *i*.

s Joh. 4. 24 *t* Exod 3. 14 Joh. 1. 7, 8, 9 *u* Act. 7. 2 *x* 1 Tim 6. 15 *x* Mat. 5. 48 *y* Gen. 17. 1 *z* Psal. 90. 12 *a* Mal. 3. 6 Jac. 1. 17 *b* Reg. 8. 27 *c* Psal. 139 7 ad 13 *d* Apoc. 4. 8 *e* Heb. 4. 13 Psal 147. 5 *f* Rom. 16, 27 *g* Isa. 6. 3 Apoc. 15. 4 *h* Deut. 32. 4 *i* Exod 34. 6 *k* Deut. 6. 4 1 Cor. 8 4, 6 Jer. 10. 10

Q. *An sunt plures uno Deo?*

R. Unicus est (non plures) vivens nempè verusque Deus *k*.

Q. Qui

Q. *Quot ſunt Perſonæ in Deitate?*

R. Tres in Deitate ſunt perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, iuntque hi tres unus verus æternus Deus, iidem ſubſtantiâ, potentiâ & gloriâ coæquales, proprietatibus licèt uis perſonalibus inter ſe diſtincti *l*.

l 1 Joh. 5. 7 Matt. 3. 16, 17 Matt. 28. 19 2 Cor. 13. 14 Joh. 10. 30

Q. *Quænam ſunt trium perſonarum in Deitate proprietates perſonales?*

R. Patri proprium eſt Filium gignere *m*, Filio proprium à Patre gigni *n*, Spiritui autem ſancto procedere à Patre Filióque, ab omni retro æternitate *o*.

m Heb. 1. 5 6, 8 *n* Joh. 1. 14. 18 *o* Joh. 15. 26 Gal. 4. 6

Q. *Unde conſtat Filium & Spiritum Sanctum eſſe Deum, Patrique coæquales?*

R. Filium & Spiritum Sanctum eſſe Deum, Patrique coæquales demonſtrant ſcripturæ ſacræ, nomina *p*, attributa *q*, opera *r*, cultumque ejuſmodi eis tribuendo, quæ ſoli Deo propria ſunt & peculiaria *ſ*.

p Iſa. 6. 1. 5 8. cum Joh. 12. 41 & Act. 28. 25 1 Joh. 5. 20 Act. 5. 3, 9. *q* Joh. 1. 1 Col. 1. 16. Gen. 1, 2. *ſ* Mat. 9. 6. Joh. 2. 24, 25. 1 Cor. 2. 10, 11. 1 Col. 1. 16. Heb. 1. 10. 2 Cor. 13. 14.

Q. *Quid ſunt decreta Dei?*

R. Decreta Dei ſunt conſilii voluntatis ejus actus liberi, ſancti, ſapientes *t*, quibus ab omni æterno quæcunque tempore eveniunt ad ſuam ipſius gloriam immutabiliter præordinavit *u*, imprimis verò quæ Angelos ſpectant hominesque.

t Eph. 1. 11 Rom. 11. 33 Rom. 9. 14 15, 18 *u* Eph. 1. 4. 11 Rom. 9. 22 23 Pſal. 33. 11.

Q. *Quid autem de Angelis hominibuſque*

buſque præcipue decrevit Deus?

R. Deus decreto æterno ac immutabili ex mero amore, in laudem gloriosæ ſuæ gratiæ ſtato tempore manifeſtandæ nonnullos Angelorum elegit ad gloriam
1 Tim. 5. 21 *, uti & hominum aliquos elegit in Chriſto ad vitam æternam, ſimul & ad
2 Eph. 1. 4, 5, 6 media quibus eam conſequantur x: ideo
2 Theſ. 2. 13, 14 pro ſuprema ſua poteſtate, ac ſecundum inſcrutabile voluntatis ſuæ conſilium (quo favorem exhibet abſtinetve pro
y Rom. 9. 17, 18, 21, 22 Mat. 11. 25, 26. 2 Tim. 2. 20. Jud. v. 4. 2 Pet. 2. 8 ſuo ipſius beneplacito) reliquos præterit, ac ignominiam & iram pro peccatis eorum infligendam præordinavit, ad laudem gloriæ juſtitiæ ſuæ y.

Q. *Quomodo decreta ſua exequitur Deus?*

R. Deus exequitur decreta ſua creationis operibus ac providentiæ, ſecundum præſcientiam ipſius infallibilem voluntatiſque, ſuæ conſilium liberum
z Eph. 1. 17 immutabile z.

Q. *Quid eſt Creationis opus?*

R. Opus Creationis illud eſt, quo Deus in principio per verbum potentiæ ſuæ, mundum hunc & quæ in eo continentur univerſa ſex dierum ſpatio ex nihilo condidit propter ſemetipſum,
a Gen. 1. cap. Heb. 11. 3 Prov. 16. 4 que omnia quidem valde bona *a*.

Q. *Quales creavit Deus Angelos?*

b Col. 1. 16 R. Angelos *b*, omnes Deus creavit
c Pſal. 104. 4 ſpiritus *c*, immortales *d*, ſanctos *e*, ſed
d Mat. 22. 30 e Mat. 25. 31 ent

entiâ præſtantes *f*, potentiâ valentes *g*, ad ipſius mandata exequendum, nomenque celebrandum *b*, non tamen immutabiles *i*.

f 2 Sam. 14. 17
Mat. 24. 36
g 2 Theſſ. 1. 7
b Pſal. 103. 20, 21
i 2 Pet. 2. 4

Q. *Qualem creavit Deus hominem?*

R. Poſtquam Deus condiderat omnes alias creaturas, hominem creavit, marem quidem fœminamque *k*, viri corpus è terræ pulvere *l*, fœminæ autem è coſta viri fabricavit *m*; imbuitque animabus viventibus, rationalibus, ac immortalibus *n*, ad ſuam ipſius imaginem creavit eos *o*, in cognitione *p*, juſtitia & ſanctitate *q*, habentes divinam legem in cordibus ſuis inſcriptam *r*, eandemque implendi vires *ſ*, dominium etiam habentes in creaturas *t*, poſſibilitatis tamen iſthoc ſtatu excidendi haud immunes *u*.

k Gen. 1. 27
l Gen. 2. 7
m Gen. 2. 22
n Gen 2. 7 cum Job 31. 15. & Eccl. 12. 7. & Mat. 10. 28. & Luc. 23. 43
o Gen. 1. 27
p Col. 3. 10
q Eph. 4. 24
r Rom. 2. 15
ſ Eccl. 7. 29
t Gen. 1. 28
u Gen. 3. 6 Eccl. 7. 29

Q. *Quænam ſunt opera Divinæ providentiæ?*

R. Opera divinæ providentiæ ſunt Dei ſanctiſſima *, ſapientiſſima *x*, ac potentiſſima creaturarum ſuarum omnium conſervatio *y*, ac gubernatio *z*, eaque tum & actionum ab iis profluentium *a*, ad ſuam ipſius gloriam ordinatio *b*.

* Pſ. 145. 17
x Pſ. 104. 24
Iſa. 28. 29
y Heb. 1. 3
z Pſ. 36. 6
a Mat. 10. 29, 30, 31
Gen. 45. 7
b Rom. 11. 36
Iſa. 63. 14

Q. *Qualis eſt Dei erga Angelos providentia?*

R. Nonnullis angelorum providentiâ permiſit Deus præfracto animo ſe-

met, ac nunquam inde recuperandos, in peccatum & damnationem præcipitare *e*; hoc tamen reliquaque eorum peccata omnia terminis suis circumscribens dirigensque ad suam ipsius gloriam *d*: reliquos autem in sanctitate ac beatitudine stabilivit *e*: utrisque vero pro arbitrio suo utitur *f* potentiam, misericordiam ac justitiam suam administrando *g*.

e Judæ v. 6
2 Pet. 2. 4
Heb. 2. 16
Job 8. 44
d Joh. 3. 12
Mat. 8. 31
e 1 Tim. 5. 21
Mar. 8. 38
Heb. 12. 22
f Psal. 104. 4
g 2 Reg. 19. 35
Heb. 1. 14

Q. *Qualis erat providentia Dei circa hominem in statu creationis?*

R. Providentia Dei circa hominem in statu creationis hujusmodi fuit; eum in paradiso collocavit, eamque illi colendam dedit, illi fructibus terræ vescendi fecit potestatem *h*, creaturas omnes illius imperio ac dominio subjugavit *i*, conjugium instituit quod ei foret in subsidium *k*; ad communionem sui ipsius eum admisit *l*, Sabbatum instituit *m*, fœdus cum eo sancivit, vitæ quidem, sub conditione obedientiæ personalis, perfectæ ac perpetuæ *n*; cujus arbor vitæ pignus erat *o*, esu arboris scientiæ boni malique sub pœna mortis eidem interdixit *p*.

h Gen. 1. 28
15, 16
i Gen. 1. 28
k Gen. 2. 18
l Gen. 1. 26
27, 28, 29
Gen. 3. 8
m Gen. 2. 3
n Gal. 3. 12
Rom. 10. 5
o Gen. 2. 9
p Gen. 2. 17

Q. *Perstititne homo in eo quo Deus illum primitus creavit statu?*

R. Primi nostri parentes, libertati voluntatis suæ permissi, Satanæ tentatione inducti, mandatum Dei transgressi sunt è fructu vetito comedendo, eoque facto, statu innocentiæ, in quo

creati

creati fuerant, exciderunt *q*. q Gen. 3. 6, 7, 8, 13 Eccl. 7. 29 2 Cor. 11. 3

Q. *Totumne genus humanum lapsum est in prima illa transgressione?*

R. Quandoquidem fœdus cum Adamo tanquam persona publica, tum suorum posterorum suorum nomine ictum erat, exinde factum est ut humanum genus universum ab illo generatione ordinaria procreatum *r*, in ipso peccarit, & una cum ipso ceciderit in prima illa transgressione *s*. r Act. 17. 26 s Gen. 2. 16 17. cum Rom. 5. 12 ad 20. & 1 Cor. 15. 21 22

Q. *In qualem statum præcipitavit lapsus hic humanum genus?*

R. Lapsus hic humanum genus in statum peccati ac miseriæ præcipitavit *t*. t Rom. 5. 12 Rom. 3. 23

Q. *Quid est peccatum?*

R. Peccatum est defectus quilibet conformitatis cum lege Divina, vel transgressio cujusvis Divinæ legis, quæ data est in regulam creaturæ rationali *u*. u 1 Joh. 3. 4. Gal. 3. 10. 12

Q. *In quo consistit status illius, in quem lapsus est homo, peccaminositas?*

R. Status illius, in quem lapsus est homo, peccaminositas consistit in reatu primi peccati quod admisit Adamus, in carentia illius justitiæ in qua idem est creatus, ut etiam in corruptione naturæ suæ, unde inhabilis prorsus, ac impotens factus est ad bonum omne spirituale; eique planè oppositus, ad malum x Rom. 5. 12. 19

x Rom. 3. 10 ad 20 Eph. 2. 1, 3 Rom. 5. 6 Rom. 8. 7, 8 Gen. 6. 5 y Jac. 1. 14, 15 Mat. 15. 19

autem omne proclivis penitus & quidem perpetuo x, quod *peccatum originale* vulgo dicitur; indeque proveniunt peccata omnia actualia y.

Q. *Quo modo peccatum hoc originale a primis parentibus ad eorum posteros derivatur?*

R. Peccatum originale à primis parentibus ad eorum posteros derivatur per generationem naturalem; adeò ut omnes in peccato concepti natique sint, quotquot ab iis ea ratione procreantur z.

z Psal. 51. 5 Job 14. 4 Job 15. 14 Joh. 3. 6

Q. *Quam autem miseriam intulit lapsus humano generi?*

R. Lapsus intulit humano generi non solum communionis cum Deo jacturam, verum etiam iram ejus & maledictionem; adeò ut naturâ simus iræ filii b, Satanæ mancipia c, & suppliciis quibuscunque meritissimè obnoxii, tam in hoc sæculo quam futuro d.

a Gen. 3. 8. 10, 24 b Eph. 2. 2, 3 c 2 Tim. 2. 25 d Gen 2. 17 Lam 3. 39 Rom. 6. 23 Mat. 25. 41, 46 Judæ v. 7

Q. *Quænam sunt peccati in præsenti sæculo supplicia?*

R. Supplicia peccati in præsenti sæculo sunt, cum interna, animi nempe cæcitas e, sensus reprobus f, illusiones fortes g, duritiæ cordis h, conscientiæ horror i, & affectus viles k; tum etiam externa, cujusmodi sunt, creaturarum nostri causâ maledictio Divina l, omniaque quotquot nobis adveniunt, mala, sive corporibus, sive nominibus, fortunis, amicis, aut

e Eph. 5. 28 f Rom. 1. 28 g 2 Thes. 2 22 h Rom. 2. 5 i Isa. 33. 4 Gen. 4 13 Mat. 27. 4 k Rom 1. 26 l Gen. 3. 17

aut negotiis demum nostris adversentur *m*, una cum ipsa morte *n*,

m Deut. 18 15. ad fin. n Rom. 6 21, 23

Q. *Quanam sunt peccati supplicia in futuro seculo?*

R, Supplicia peccati in seculo futuro sunt, à jucundissima Dei præsentia separatio sempiterna, continui, æterni & exquisitissimi animæ corporisque in igne gehennæ cruciatus *o*.

o 2 Thes. 1. 9 Mar. 9. 14, 46, 48 Luc. 16. 23

Q. *An humanum genus universum perire sinit Deus in statu peccati ac miseriæ?*

R. Deus universum genus humanum non derelinquit in statu peccati, ac miseriæ periturum *p*, in quem scilicet inciderant primum fœdus violando (*fœdus operum q* vulgo dictum) verum præ mero amore suo ac misericordia electos suos inde eripit, ac in statum salutis eos transfert virtute novi fœderis, quod vulgo dicitur *fœdus gratiæ r*.

p 1 Thes. 5. 9

q Gal. 3. 10 11

r Tit. 3. 4. 5 6. 7. Gal. 3 21. Rom. 3 20, 21, 22

Q. *Quocum initum est fœdus gratiæ?*

R. Fœdus gratiæ initum est cum Christo, Adamo secundo, atque in eo cum electis omnibus tanquam ipsius semine *s*.

s Gal. 3. 16 Rom 5. 15 ad finem. Isa. 53. 10, 11

Q. *Quomodo in secundo fœdere manifestatur gratia Dei?*

R. Gratia Dei in secundo fœdere manifestatur, in quantum peccatoribus gratuitò parat offertque mediatorem *t*, ac per eum vitam & salutem *u*. Atque quò illo jus obtineant fidem requirens conditionem

t Gen. 3. 15 Isa. 42. 6

u Joh. 6. 27 1 Joh. 5. 12

ditionem *, electis omnibus Spiritum ſu-
um ſanctum promittit ac largitur x, qui
fidem in iis illam y unà cum gratiis aliis
ſalutaribus univerſis z, operetur, eoſque
ſanctæ omni obedientiæ pares reddat ac
idoneos a; ut quæ ſit genuinæ ipſorum
veræque fidei b, & gratitudinis erga
Deum c, argumentum viaque illis præ-
ſcripta, quâ Deus voluit ad ſalutem per-
veniri d.

* Joh. 3. 6 Joh. 1. 12
x Prov 1. 23
y 1 Cor. 4. 13
z Gal. 5 22 23
a Ezech. 36 27
b Jac. 2. 18 22
c 1 Cor. 5 14, 15
d Eph. 2. 10

Q. *Fœdus gratiæ an uno ſemper fuerit eodemque modo adminiſtratum?*

R. Fœdus gratiæ non uno ſemper fuit eodemque modo adminiſtratum, verum adminiſtratio ejus ſub Veteri Teſtamento ac ſub Novo eſt alia atque alia e.

e 2 Cor. 3. 6, 7, 8, 9

Q. *Quomodo adminiſtratum eſt fœdus gratiæ ſub Veteri Teſtamento?*

R. Sub Veteri Teſtamento fœdus gratiæ eſt adminiſtratum promiſſionibus f, Prophetiis g, & Sacrificiis h, circumciſione i, paſchate k, aliiſque typis ac inſtitutis; quæ omnia Chriſtum tunc futurum præſignificabant; ac pro ratione illorum temporum ſufficiebant electis in fide in promiſſum Meſſiam ædificandis l; per quem illi plenam peccati remiſſionem ac ſalutem æternam tunc temporis ſunt conſecuti m.

f Rom. 15. 8
g Act. 3. 10 21
h Heb. 10. 1
i Rom. 4. 11
k 1 Cor. 5. 7
l Heb. 8, 9, 10 cap. Heb. 11. 13
m Gal. 3. 7 8, 9, 14

Q. *Quomodo adminiſtratur fœdus gratiæ ſub Novo Teſtamento?*

R. Sub Novo Teſt. exhibito jam Chri-

ſto

o (qui eſt ſubſtantia) idem illud gratiæ
edus adminiſtrabatur, & uſq; debet ad-
iniſtrari prædicatione verbi n, ut & ad- n Mat. 16. 15
iniſtratione Sacramentorum, Baptiſmi o Mat. 28
mpe, & cœnæ Dominicæ p, in quibus 19, 20
atia ſaluſque cunctis gentibus, plenius, p 1 Cor. 11
videntius, ac efficaciùs exhibetur q. 23, 24, 25
q 2 Cor. 3. 6
ad finem.
Heb. 8. 6, 10

Q. *Quis eſt fœderis gratiæ Mediator?* 11 Mat. 8. 19

R. Fœderis gratiæ Mediator unicus eſt
Dominus Jeſus Chriſtus r, qui quum r 1 Tim. 2. 5
eſſet æternus Dei Filius coeſſentialis Pa-
ri & coæqualis ſ, in plenitudine tempo- ſ Joh. 1. 1, 14
ris homo factus eſt t, adeóque fuit, & Joh. 10. 30
Phil. 2. 6
ſque durat, Deus & homo, è naturis t Gal. 4. 4
uabus integris diſtinctiſque, perſona
nica in æternum u.

u Luc. 1. 35
Rom. 9. 5
Col. 1. 9
Heb. 7. 14, 25

Q. *Quomodo autem Chriſtus Filius Dei quum eſſet, factus eſt homo?*

R. Chriſtus Dei Filius factus eſt homo,
um corpus verum, animamq; rationalem
ſumeret ſibi *, vi Spiritus ſancti in ute- * Joh. 1. 14
o, æque ſubſtantia Virginis *Mariæ* con- Mat. 26. 38
x Luc. 1. 27
ceptus, & ex eadem natus x, immunis ta- 31, 35, 42
men à peccato y. Gal. 4. 4
y Heb. 4. 15
Heb. 7. 26

Q. *Quæ neceſſitas id exegit ut Deus eſſet idem qui Mediator?*

R. Neceſſum erat ut Deus eſſet qui
Mediator, cum ut humanam naturam
ob iræ Dei infinitâ, ac poteſtate mortis
laborantem ſuſtentaret z, & quodammo- z Act. 2. 24
do ſuffulciret nè ſuccumberet; tum verò 25 Rom 1. 4
cum Rom 4
etiam ut perpeſſionibus ſuis, obedientiæ 25 Heb. 9. 14

ac

ac interceſſioni pretium faceret ac efficiam *a*: quò juſtitiæ Dei ſatisfaceret favorem ejus conciliaret *c*, populum acquireret peculiarem *d*, Spiritum ſuum daret *e*, eorúmque hoſtes omnes debellaret *f*, ipſóſque perduceret ad æternam ſalutem *g*.

a Act. 10. 28 Heb. 9. 14 Heb. 7. 25 26, 27, 28
b Rom. 3. 24 25, 26
c Eph. 1. 6
Mat. 3. 17
d Tit. 2. 13 14
e Gal. 4. 6
f Luc. 1. 68 69, 71, 74
g Heb. 5. 8 9 Heb. 9. 12, 24. 26

Q. *Quæ autem neceſſitas quamobrem homo eſſet Mediator?*

R. Oportebat Mediatorem eſſe hominem, quò naturam noſtram eveheret obedientiam legi præſtaret *i*, inque natura noſtra, cum pati poſſet tum intercederet *k*; ut infirmitatum noſtrarum ſenſum communi nobiſcum afficeretur *l*; ut nos denique Filiorum adoptionem reciperemus *m*, & conſolationem acceſſumque ad thronum gratiæ cum confidentia conſequeremur *n*.

b Heb. 2. 16
i Gal. 4. 4
k Heb. 2. 14 Heb. 7. 24 25
l Heb. 4. 15
m Gal. 4. 5
n Heb. 4. 16

Q. *Unde neceſſarium erat ut Mediator eſſet Θεάνθρωπος ſive in una eádémque perſona Deus & homo?*

R. Neceſſum erat ut Mediator, cujus erat Deum ac hominem conciliare, ipſe & Deus & homo exiſteret, & perſona quidem unica, ut opera utriuſque naturæ propria, à Deo pro nobis acceptarentur *o*; nos autem ut illis tanquam totius perſonæ operibus niteremur *p*.

o Mat. 4. 12 21
Mat. 3. 7
Heb. 9. 11
p 1 Pet. 2. 2, 6

Q. *Quamobrem Mediatori noſtro inditum eſt nomen* Ieſus?

R. Mediatori noſtro nomen *Ieſ*
inditum

ditum eſt quoniam populum ſuum à
eccatis eorum ſervat *q*. q Mat. 1. 21

Q. *Quare Mediator noſter vocabatur*
Chriſtus?

R. Mediator noſter ideo *Chriſtus*
ocabatur, quoniam Spiritu Sancto r Joh. 3. 34
pra menſuram unctus eſt *r*, adeóque Pſal. 45. 7
ſ Joh. 6. 27
paratus, plenéque inſtructus, cum au- Mat. 28. 18
19, 20
oritate tum potentiâ *ſ*, ad munera Pro- t Act. 13. 22
hetæ *t*, Sacerdotis *u*, ac Regis Eccleſiæ 31
Luc. 18. 11
æ *, exequendum, tam in humiliatio- u Heb. 5. 5
6, 7. Heb. 4
is, quàm exaltationis ſuæ ſtatu. 14, 15

Q. *Quibus Modis exequitur Chriſtus* * Pſal. 2. 6
Mat. 21. 5
munus Prophetiacum? Iſa. 9. 6, 7
Phil. 2. 8, 9
R. Chriſtus exequitur Prophetæ mu- 10, 11
us, Eccleſiæ ſuæ *x*, in unoquoque ſeculo x Joh. 1. 18
y Joh. 15. 15
ntegram Dei voluntatem *y*, de omnibus z Act. 20. 32
uæ illorum ædificationem ſpectant & Eph. 1. 4, 11
13, 14.
lutem revelando *z*, per verbum quidem Joh. 20. 31
um ſpiritumque *a*, variis tamen admi- a 1 Per. 1. 10
11, 12
iſtrandi modis *b*. b Heb. 1. 1, 2

Q. *Quibus modis præſtat Chriſtus mu-*
nus Sacerdotale?

R. Chriſtus præſtat munus Sacerdotis, c Heb. 9. 14
28
ipſum in Sacrificium Deo immacula- d Heb. 2. 17
m ſemel offerendo *c*, quod pro populi e Heb. 7. 25
i peccatis reconciliatio foret *d*, prout
iam pro ipſis perpetuò intercedendo *e*.

Q. *Quomodo Regis munere defungitur*
Chriſtus? f Act. 15. 14
15. 16
Iſa. 55. 4, 5
R. Chriſtus exequitur munus Regium Gen. 49. 10
um populum ſibi ex mundo vocat *f*, cóſ- Pſal. 110. 3
que

que officiariis *g*, legibus *h*, atque cenſuris donat, atque inſtruit, quibus eos viſibili modo regit & gubernat *i*; dumque largitur electis ſuis gratiam ſalvificam *k*, eoſque obedientes remunerat *l*, peccantes caſtigat *m*, in tentationibus ac perpeſſionibus ſuſtentat ac conſervat *n*, hoſtes eorum omnes coercet ſuperátque *o*, omnia denique potentiâ ſuâ in ſui ipſius gloriam *p*, eorumque bonum ordinat *q*, quinetiam de reliquis omnibus ſupplicium ſumit, quotquot Deum ignorant & non obtemperant Evangelio *r*.

g Eph. 4. 11 12 1 Cor. 12. 28
h Iſa. 33. 22
i Mat. 28. 18
1 Cor. 1. 4. 5
k Act. 5. 35
l Apoc. 12 12
m Apoc. 2. 10
n Apoc. 3. 19
o Iſa. 63. 9
p 1 Cor. 15 25 Pſal. 110 per totum.
q Rom. 14 10. 11
r Rom. 8 28
2 Theſ. 1 8, 9
Phil. 2, 8, 9

Q. *Quis erat ſtatus humiliationis Chriſti?*

R. Humiliationis Chriſti ſtatus erat humilis illa conditio quâ noſtri ergô gloriâ ſua ſemet exinanivit, formam ſervi in ſe ſuſcepit, cùm in conceptione & ortu, tum in vita & morte, imo verò etiam à morte uſque ad ejus reſurrectionem *s*.

s Phil. 2, 6 7, 8 Luc. 1. 31 2 Cor. 8, 9 Act. 1. 24

Q. *Quomodo in conceptione & nativitate ſua humiliavit ſe Chriſtus?*

R. Chriſtus in conceptione & nativitate ſua ſemet ipſum humiliavit, eo quod ab omni æterno Filius Dei quamvis eſſet in ſinu Patris, nihilominus tamen in plenitudine temporis Filius hominis fieri dignatus ſit; factus ex muliere humilis conditionis, ex eaque naſci, cum variis inſolitæ demiſſionis circumſtantiis *t*.

t Joh. 1. 14. 18 Gal. 1. 4 Luc. 2. 7

Q. *Quomodo Chriſtus in vita ſua ſemet humiliavit?*

R. Chri-

R. Chriſtus in vita ſua ſemet humiliavit legi, quam perfectè implevit *u* ſubjiciendo ſemet * 3 quinetiam conflictando indigniſſimis mundi injuriis *x*, tentationibus Satanæ *y*, carniſq; ſuæ infirmitatibus tam naturæ humanæ communibus, quam tenuem ipſius conditionem conſequentibus *z*.

u Mat. 5. 17 Rom. 8. 19
* Gal. 4. 4
x Pſal. 22. 6 Heb. 12. 2, 3
y Mat. 4. 1 ad 12
Luc. 4. 13
z Heb. 2. 17 18 Heb. 4. 15 Iſa. 52. 13. 14

Q. *Quomodo Chriſtus ſemet in morte ſua humiliavit?*

R. Chriſtus humiliavit ſe in morte ſua, in quantum à Juda proditus *a*, à Diſcipulis ſuis derelictus *b*, à mundo ludibrio habitus ac rejectus *c*, damnatus à Pilato, à perſecutoribus ſuis excruciatus *d*, & cum terroribus mortis ac poteſtatibus tenebrarum conflictatus, ponduſque iræ Divinæ *e*, quum ſenſerat ac ſuſtinuerat animam ſuam depoſuit oblationem pro peccatis *f*, ignominioſam, dolorificam ac maledictam crucis mortem ſubeundo *g*.

a Mat. 27. 4
b Mat. 26. 56
c Iſa 53. 2. 3
d Mat 27. 26 ad 50 Joh. 19. 34
e Luc. 22. 44 Mat. 27. 46
f Iſa 53. 10
g Phil. 2, 8 Heb. 12. 2 Gal. 3. 13

Q. *In quo conſtabat Chriſti poſt mortem humiliatio?*

R. Chriſti poſt mortem humiliatio in hoc conſtabat, quod ſepultus fuerit *b*, atque in ſtatu mortuorum & ſub poteſtate mortis ad tertium uſque diem commoratus *i*, quod aliàs quidem hiſce verbis expreſſum eſt ac ſignificatum, *Deſcendit ad infernos.*

b 1 Cor. 15 3, 4
i Pſal. 16. 10 cum Act. 2 24, 31, 26 27. 2. Rom. 6. 9 Mat. 12. 40

Q. *Quis erat exaltationis Chriſti ſtatus?*

R. Status

k 1 Cor. 15. 4

l Matt. 16. 10 *m* Eph. 1. 20 *n* Act. 1. 11 Act. 17. 31

R. Status exaltationis Chriſti complectitur ejus reſurrectionem *k*, & aſcenſum *l*, ut & ſeſſionem ejus ad dextram Patris *m*, reditumque ad mundum judicandum *n*.

Q. *Quomodo erat Chriſtus in reſurrectione ſua exaltatus?*

R. Chriſtus reſurrectione ſua eſt exaltatus eo quod cum nullam vidiſſet corruptionem in morte (à qua impoſſibile erat eum detineri *o*) cum eodem ipſiſſimo, in quo paſſus eſt corpore, una cum proprietatibus ejuſdem eſſentialibus *p* (mortalitatis tamen experte ut & communium reliquarum, ad vitam hanc ſpectantium, infirmitatum) animæ ſuæ denuo realiter unito *q*, ſua ipſius potentiâ fretus, à mortuis tertio die reſurrexerit *r*, undeſemet eſſe filium Dei *ſ*, Divinæ juſtitiæ ſatisfeciſſe *t*, mortem, eumque qui poteſtatem ejus habebat debellâſſe *u*, denique ſe Dominum eſſe vivorum ac mortuorum * demonſtravit. Quæ quidem omnia tanquam perſona publica *x*, & caput Eccleſiæ ſuæ præſtiterit, quo nempe illos juſtificaret *y*, in gratia vivificaret *a*, ſuppetias eis adverſus hoſtes ferret *b*, ut ipſi denique certum haberent ſe noviſſimo illo die à mortuis eſſe reſurrecturos *c*.

o Act. 2. 24 27

p Luc. 24. 39

q Rom. 6. 9 Apoc. 1. 18

r Joh. 10. 8

ſ Rom. 1. 4

t Rom. 8. 34

u Heb. 2. 14

* Rom. 14. 9

x 1 Cor. 15 21, 22

y Eph. 1. 10 22, 23 Col. 1. 18

z Rom. 3. 25

a Eph. 2. 1, 5, 6 Col. 2. 13

b 1 Cor. 15 25. 26, 27

c 1 Cor. 15 20.

Q. *Quomodo erat Chriſtus in aſcenſu ſuo exaltatus?*

R. Chri

R. Chriſtus erat in aſcenſu ſuo exaltatus eo quod poſtquam Apoſtolis à reſurrectione ſua ſæpius apparuiſſet, cumque iis eſſet converſatus, ea quæ Regni Dei ſunt annuncians *d*, ſimul & poteſtatem ipſis faciens evangelium omnibus rationibus prædicandi *e*, poſt quadraginta demum à reſurrectione ſua dies, in natura noſtra, utque caput noſtrum *f*, de hoſtibus triumphans *g*, viſibiliter aſcenderit in ſupremos cœlos, ut ibi pro hominibus dona acciperet *h*, ut affectus noſtros eo uſque elevaret *i*, nobiſque locum præpararet *k*, ubi ipſe manet manebitque uſque ad ſecundum ipſius adventum in conſummatione ſeculi *l*,

d Act. 1, 2, 3
e Mat. 28 19, 20
f Heb. 6, 20
g Eph. 4. 8
h Act. 2, 9, 10 n
i Act. 1, 9 10 11 Eph 1. 20 Pſal. 68. 18 Col. 3. 1, 2
k Joh 14. 3
l Act. 3. 21

Q. *Quo modo exaltatur Chriſtus ſeſſione ſuâ ad dextram Dei?*

R. Chriſtus exaltatur ſeſſione ſua ad dextram Dei, eo quod qua Θεάνθρωπος ſummam Dei Patris gratiam ac favorem conſecutus ſit *m*, una cum omni plenitudine gaudii *n*, gloriæ *o*, ac potentiæ in omnia quæ in cœlis ac in terris ſunt *p*, quodque Eccleſiam ſuam colligat protegatque, eorum hoſtes proſternat miniſtros ſuos populúmque donis ac gratiis inſtruat *q*, ac pro iis intercedat *r*,

m Phil. 2. 9
n Act. 2. 28 cum Pſal. 16. 11
o Joh. 17. 5
p Eph. 1. 21 1 Pet. 3. 22
q Eph. 4. 10 11, 12 Pſal. 110 per totum.
r Rom. 8. 34

Q. *Quomodo intercedit Chriſtus?*

R. Chriſtus intercedit in natura noſtra coram Patre in Cœlo jugiter comparendo *ſ*, cum obedientiæ ſuæ ac in

ſ Heb. 9. 11 14

terris

terris oblati ſacrifici merito *t*; quineti-
am declarando velle ſe meritum illu-
ſuum univerſis credentibus applicari *u*,
omnes adverſus eos criminationes dilu-
endo; denique conſcientiæ tranquillita-
tem lapſibus eorum quotidianis non ob-
ſtantibus *x*, acceſſum ad thronum gratiæ
cum confidentia *y*, eorumque cùm perſo-
narum *z*, tum obedientiæ *a*, acceptatio-
nem eis procurando.

t Heb. 1. 3
u Joh. 2. 16
Joh. 17. 9
20, 21
x Rom. 8, 33
34
x Rom. 5. 1, 2
y 1 Joh. 2. 1, 2
y Heb. 4. 16
z Eph. 1. 6
a 1 Pet. 2. 5

Q. *Quo modo exaltandus eſt Chriſtus cum redierit mundum judicaturus?*

R. Chriſtus quum judicaturus mundum redierit, in eo exaltabitur, quod ipſe, qui ab hominibus impiis injuſtè judicatus eſt & condemnatus *b*, noviſſimo illo die in potentia maxima *c*, plenaque gloriæ tum ſuæ tum paternæ manifeſtatione, ſtipatus univerſis angelis ſuis ſanctis *d*, redibit cum celeuſmate, cum voce Archangeli, & cum buccina Dei *e*, mundum judicaturus in juſtitia *f*.

b Act. 3. 14, 15
c Matt. 24. 30
d Luc. 9. 26. Matt. 25. 31
e 1 Theſſ. 4. 16
f Act. 17. 31

Q. *Quænam beneficia mediatione ſua impetravit Chriſtus?*

R. Chriſtus mediatione ſuâ impetravit redemptionem *g*, una cum omnibus aliis fœderis gratiæ beneficiis *h*.

g Heb. 9. 12
h 2 Cor. 1. 20

Q. *Unde autem fit, quod beneficiorum, quæ Chriſtus impetravit, ſumus participes?*

R. Participes facti ſumus beneficiorum quæ impetravit Chriſtus per eorun-

dem

em nobis applicationem *i*, quod Dei piritus Sancti opus imprimis eſt *k*.

i 1 Joh. 1. 1, 2
k Tit. 3. 5, 6

Q. *Quinam redemptionis per Chriſtum unt participes?*

R. Redemptio iis omnibus certo applicatur, & communicatur efficaciter pro uibus eam Chriſtus acquiſivit *l*, qui uidem ſuo quiſque tempore à ſpiritu ncto potentes fiunt in Chriſtum cre- ere ſecundum evangelium *m*.

l Eph. 1. 13 14 Joh. 6. 37 39 Joh. 10 15, 16
m Eph. 2. 8 2 Cor. 4. 13

Q. *An fieri poteſt ut qui Evangelium unquam audiverunt, adeoque nec Chriſtum norunt, neque in eum credunt, videndo ſecundùm naturæ lumen; æternam ſalutem conſequantur?*

R. Qui Evangelium nunquam auiverunt *n*, Chriſtumque adeo ignorant nec in eum credunt, ſalvari nequeunt *p*, mmam licet operam navaverint moriis ſuis ad naturæ lumen *q*, iſtiuſque um profitentur religionis legem comonendis *r*, neque in alio quovis ſalus ſt extra Chriſtum ſolum *ſ*, qui ſalva. r eſt non niſi corporis ſui, hoc eſt ccleſiæ *t*.

n Rom. 10, 14
o 2 Theſſ. 1 8, 9 Eph. 2. 12 Joh. 4. 10 11, 12
p Joh. 8. 24 Mar. 16. 16
q 1 Cor. 1 20. ad 24
r Joh. 4. 22 Rom. 9. 31 32 Phil. 3 4. 5, 6, 7, 8, 9
ſ Act. 4. 12
t Eph. 5. 23

Q. *Omnes ne ſalvantur, quotquot Evangelium audiunt ac in Eccleſia vivunt?*

R. Non ſalvantur omnes qui Evanelium audiunt, ac in Eccleſia viſibili tam degunt, verum illi ſoli qui mera ſunt Eccleſiæ inviſibilis *u*.

u Joh. 12. 38 39, 40 Rom. 9. 6 Mat. 22. 14 Mat. 7. 21 Rom. 11. 17

Q. quid

Q. *Quid eſt Eccleſia viſibilis?*

R. Eccleſia viſibilis eſt ſocietas ex iis omnibus quotquot in omnibus mundi locis temporibuſque religionem veram profitentur *, eorumque liberis coagmentata x.

Q. *Quænam ſunt peculiaria viſibilis Eccleſiæ privilegia?*

R. Eccleſia viſibilis hoc habet privilegii quòd ſit ſub ſpeciali Dei cura ac regimine y, unde per omnes ætates, hoſtibus omnibus nequicquam contra nitentibus z, protecta fuit & conſervata; quòd Sanctorum communione, ſalutiſque mediis ordinariis potiatur a; quodque ſingulis ejuſdem membris in miniſterio Evangelii gratia per Chriſtum offeratur, qui ſalvatum iri, quicunque in eum crediderit, teſtificatur b; neminem autem excludit qui ad ipſum venire voluerit c.

Q. *Quid eſt Eccleſia inviſibilis?*

R. Inviſibilis Eccleſia, eſt electorum numerus univerſus, quotquot nempe fuerunt, ſunt, aut erunt unquam in unum collecti ſub Chriſto capite d.

Q. *Quæ ſunt ſpecialia illa beneficia, quibus Eccleſiæ inviſibilis membra per Chriſtum potiuntur?*

R. Membra Eccleſiæ inviſibilis per Chriſtum in gratia ac gloriâ unione cum ipſo & communione potiuntur e.

Q. *Quid*

* 1 Cor. 1,2
1 Cor. 12,13
Rom. 15. 9 10, 11, 12
Apoc. 7. 9
Pſal. 2. 8
Pſal. 22. 27 28. 29, 30, 31
Pſal. 45. 17
Mat. 28. 19 20
Iſa. 59. 21
x 1 Cor. 7. 14
Act. 2. 39
Rom. 11. 16
Gen. 17. 7.
y Iſa. 4. 5, 6
1 Tim. 4. 10
z Pſal. 115 per totum.
Iſa. 31. 4, 5
Zech. 12. 2, 3
4, 8, 9
a Act. 2. 39 40
b Pſal. 147 19, 20
Rom. 9. 4
Eph. 4. 11, 12
Mat. 16. 15 16
c Joh. 6, 37
d Eph. 1. 10 11, 13
Joh. 10. 16
Joh. 11. 52
e Joh. 17. 21
Eph. 2. 5, 6
Joh. 7. 24

Q. *Quid est unio illa quæ electis cum Christo intercedit?*

R. Unio quæ electis cum Christo intercedit, est opus Divinæ gratiæ *f*, quo spiritualiter quidem ac mysticè, reliter tamen ac inseparabiliter Christo anquam capiti ac marito suo conjunguntur *g*; quod quidem effectum est vocatione illorum efficaci *b*.

Q. *Quid est vocatio efficax?*

R. Vocatio efficax est opus omnipotentis potestatis & gratiæ Dei *i*, quo x amore suo erga electos, gratuito illo quidem ac speciali, nullâ in ipsis re quicquam eum ad id movente *k*, tempore suo ccepto, per verbum suum spirítúmque d Iesum Christum eos invitat atque rahit *l*, salutariter mentes eorum illuminans *m*, voluntates renovans *n*, ac otenter determinans, adeo quidem ut er se mortui licèt in peccatis sint, hac atione tamen volentes fiant ac potentes, ocationi ipsius liberrimè respondere, ratiámque inibi oblatam & exhibitam xcipere quidem & amplexari *o*.

Q. *An soli electi vocantur efficaciter?*

R. Omnes & soli electi vocantur fficaciter *p*, quamvis alii etiam verbi ministerio externè vocari & possint & oleant *q*, communésque nonnullas perationes Spiritûs experiri *r*, qui ob ontumacem suum gratiæ sibi oblatæ neglectum

f Eph. 1. 22 Eph. 2. 5, 7, 8

g 1 Cor. 6. 17 Joh. 10. 28 Eph. 5. 23, 30

b 1 Pet. 5. 10 1 Cor. 1. 9

i Joh. 5. 25 Eph. 2. 18, 19, 20 2 Tim. 1. 8, 9

k Tit. 3. 4, 5 Eph. 2. 4, 5, 7, 8, 9 Rom. 9. 11

l 2 Cor. 5. 20 cum 1 Cor. 6. 1, 7 Joh. 6. 44 2 Thess. 2. 13, 14 Act. 26. 18

m 1 Cor. 2. 10, 11

n Ezech. 11. 19 Ezech. 36. 26, 27. Joh. 6. 45 Eph. 2. 5 Phil. 2. 13 Deut. 30. 6

o Eph. 2. 5 Phil. 2. 13

p Act. 13. 48

q Mat. 22. 14

r Mat. 7. 22 Mat. 13. 20, 21 Heb. 6. 4, 5

neglectum & contemptum, nunquam
f Joh. 12. 38 39, 40 verè ad Christum accedunt, in fu-
Act. 28. 25 26, 27 nempe infidelitate quàm justissimè de-
Joh. 6. 64, 65 Psal. 81. 11, 12 relicti *f*.

Q. *Qualis est communio in gratia qu membris Ecclesiæ invisibilis cum Chris intercedit?*

R. Communio in gratia quæ mem-bris Ecclesiæ invisibilis cum Christ intercedit, est eorum de virtute mediati-onis Christi participatio, in justificati-
g Rom. 8. 10 one *g*, adoptione *u*, sanctificatione, &
u Eph. 1. 5 quicquid aliud sit, quod eorum cum ips-
v 1 Cor. 1. 30 unionem in hac vita manifestat *v*.

Q. *Quid est justificatio?*

R. Justificatio est actus gratuitæ De-
x Rom. 3 23, 24, 25 Rom. 4. 6 erga peccatores gratiæ *x*, quo pecca-illorum omnia condonat, personas co-
y 2 Cor. 5. 19, 21 Rom. 3. 22 24, 25 27, 28 rum pro justis in conspectu ipsius accep-rat reputátque *y*, non quidem propte-
z Tit. 3. 5, 7 Eph. 1. 7 quicquam in iis productum, aut ab ii-
a Rom. 5. 17 18, 19 Rom. 4. 6 7, 8 præstitum *z*, verùm propter solam Christi perfectam obedientiam, ac ple-nam satisfactionem à Deo illis imputa-
b Act. 10. 43 Gal. 2. 16 Phil. 3. 9 tam *a*, receptam autem fide solùm *b*.

Q. *Quomodo est justificatio actus grati Dei gratuitæ?*

R. Quamquam Christus obedienti & morte suâ justitiæ divinæ propriè realiter, ac plenè illorum vice, qui justifi-
c Rom. 5. 8 9, 10, 19 cantur, satisfecit *c*; nihilominus tame in quantum Deus satisfactionem, quam

ab

b illis poterat exegiſſe, à vade accepta-
it, vademque hunc iis procuravit, fili-
m nempe ſuum unicum *d*, imputans iis
uſtitiam ejus *e*, nihilque ab iis ad juſti-
icationem eorum requirens præter fi-
em *f*, quæ etiam ipſa illius donum eſt *g*,
uſtificatio illorum eſt quoad ipſos à
ratiâ gratuitâ *h*.

Q. *Quid eſt fides juſtificans?*

R. Fides juſtificans eſt gratia ſaluta-
is *i*, à Spiritu *k*, verbóque *l*, Dei effecta
n corde peccatoris, quâ convictus pec-
ati ac miſeriæ ſuæ, ut & ſummæ illius
uæ in ipſo eſt reliquiſq; omnibus crea-
uris impotentiæ, eum à perdita ſua &
lanè conclamata conditione vindican-
li *m*, non ſolùm Evangelicæ promiſſio-
iis veritati aſſentitur *n*, verùm etiam
Chriſtum, ejuſque juſtitiam recipit,
iſque nititur inibi oblatis, in remiſſio-
em peccati *o*, perſonæque ſuæ pro juſta
n conſpectu Dei acceptationem & re-
utationem ad ſalutem *p*.

Q. *Quomodo fides juſtificat peccato-
em in conſpectu Dei?*

R. Fides juſtificat peccatorem in con-
ſpectu Dei, non quidem propter alias
llas, quæ perpetuò illam comitantur,
gratias ſed neque ſanè propter ea, quæ
fructus ejus ſunt *q*, bona opera; neque
erinde ac ſi ipſa fidei gratia, aut ejuſ-
ſm actus quivis, ad juſtificationem illi

d 1 Tim. 2 5, 6 Heb. 10, 10 Mat. 20, 28 Dan. 9. 24 26. Iſa. 53. 4 5 6 10, 11, 12 Heb. 7. 22 Rom. 8. 32 1 Pet. 1. 18 19 e 2 Cor. 5. 21 f Rom. 3. 24 25 g Eph. 2. 8 h Eph. 1. 7 i Heb. 10 39 k 2 Cor. 4. 13 Eph. 1. 17 18, 19 l Rom. 10 14, 17 m Act. 2. 37 Act. 16. 30 Joh. 16. 8, 9 Rom. 5. 6 Eph. 2. 1 n Act. 4. 12 o Eph. 1. 13 o Joh. 1. 12 Act 16. 31 Act. 10. 43 p Phil. 3. 9 Act. 15. 11 q Gal. 3. 12 Rom. 3. 28

r Rom. 4. 5 cum Rom. 10. 10
ſ Joh. 1, 12 Phil. 3. 9 Gal. 2. 16

eſſet imputatus r; verum ſolummodo quatenus inſtrumentum eſt, quo Chriſtum ejuſque juſtitiam recipit applicatque ſ.

Q. *Quid eſt adoptio?*

t 1 Joh. 3. 1
u Eph. 1. 5 Gal. 4. 4, 5
x Joh. 1. 12 2 Cor. 6. 18 Apoc. 3. 12
y Gal. 4. 6

R. Adoptio eſt actus gratiæ Dei gratuitæ t, in & pro Jeſu Chriſto filio ejus unico u, quo juſtificati omnes in numerum filiorum ejus recipiuntur x, impoſitum ſibi habent ejus nomen, Spiritum filii ejus dono accipiunt y, ſub paterna ipſius cura ac diſpenſatione conſtituuntur z, ad immunitates omnes & privilegia filiorum Dei admittuntur, promiſſionum fiunt hæredes & cum Chriſto in gloria cohæredes a.

z Pſ. 103. 13 Prov. 14. 26 Mat. 6. 32
a Heb. 6. 12 Rom. 8. 17

Q. *Quid eſt ſanctificatio?*

R. Sanctificatio eſt opus Divinæ gratiæ, quo omnes, quos Deus ante jacta mundi fundamenta elegit ad ſanctimoniam, ſunt per potentem operationem Spiritus ejus b, Chriſti mortem eis & reſurrectionem applicantis c, in tempore per totum hominem ad imaginem Dei renovati d: indita cordibus ſuis habentes reſipiſcentiæ ad vitam aliarúmque gratiarum omnium ſalutarium e, lemina, ipſaſque gratias ità excitatas, auctas & confirmatas f, ut magis indies magiſque peccato moriantur, atque ad novitatem vitæ reſurgant ac reviviſcant g.

b Heb. 1. 4
c 1 Cor. 5, 11 2 Theſſ. 2. 13
d Rom. 6. 4, 5, 6 Eph. 4. 23, 24
e Act. 11. 18 1 Joh. 3. 9
f Judæ v. 20 Heb. 6. 11, 12 Eph. 3. 16, 17, 18, 19 Col. 1, 10, 11
g Rom. 6. 4, ad 14. Gal. 5. 24

Q. *Qui*

Q. *Quid est resipiscentia ad vitam?*

R. Resipiscentia ad vitam est gratia salvifica *b*, à Spiritu *i*, verbôque *k*, Dei effecta in corde peccatoris, quâ ex inspectu sensuque non solum periculi *l*, sed etiam turpitudinis, & exosæ naturæ peccatorum suorum *m*, atque è perspecta Dei erga resipiscentes in Christo misericordia *n*, ità peccata sua deflet *o*, ac detestatur *p*, ut àb iis omnibus ad Deum convertatur *q*, cum proposito & conatu in omnibus novæ obedientiæ viis conveniter cum ipso ambulandi *r*.

Q. *In quo à se invicem differunt justificatio & sanctificatio?*

R. Quanquam sanctificatio justificationi inseparabiliter planè sit conjuncta *s*, in eo tamen differunt, quod in justificatione Deus imputet justitiam Christi *t*, in sanctificatione autem Spiritus ejus gratiam infundat, eámque exercendi potentiam suppeditet *u*; in illa peccatum condonatur *x*, in hac sub jugum mittitur *x*, altera fideles ex equo omnes ab ira Dei vindicante, idque in hac vita perfectè liberat, adeo ut in condemnationem nunquam incidant *y*, altera vero neque in omnibus æqualis existit *z*, neque in quoquam est in hâc vitâ perfecta *a*, verum ad perfectionem adolescit *b*.

Q. *Unde oritur sanctificationis in*

b 1 Thes. 2. 25
i Zech. 12. 10
k Act. 11. 18
l Ezech. 18. 28. 30, 32
Luc. 15. 17, 18
Hos. 2. 6, 7
m Ezech. 36. 31
Isa. 30. 22
n Joel 2. 12, 13
o Jer. 31. 18, 19
p 2 Cor. 7. 11
q Act. 26. 18
Ezech. 14. 6
1 Reg. 8. 47, 48
r Psal. 119. 6, 59, 128
Luc. 1. 6
2 Reg. 23. 25
s 1 Cor. 6. 11
1 Cor. 1. 30
t Rom. 1. 6, 8
u Ezech. 36. 27
x Rom. 3. 24, 25
y Rom. 6. 6, 14
z Rom. 8. 33, 34
z 1 Joh. 2. 12, 13, 14
Heb. 5. 12, 13, 14
a Joh. 1. 8, 10
b 2 Cor. 7. 1
Phil. 3. 12, 13, 14

fidelibus imperfectio?

R. Imperfectio ſanctificationis fidelibus oritur è reliquiis peccati omni eorum parte remanentibus, pe petuis carnis adverſus ſpiritum conc piſcentiis, unde fit ut à tentationib vincantur ſæpiùs, in peccata multa i cidant *c*, in officiis ſuis ſpiritualib ſufflaminentur *d*, operáque eorum opt ma in conſpectu Dei imperfecta ſint contaminata *e*.

c Rom. 7. 18 21. Mar. 14. 66 ad finem. *d* Gal. 2. 11, 12 Heb. 12. 1 *e* Iſa. 64. 6 Exod. 28. 38

Q. *Annon fieri poſſit propter eorum q imperfectiones, quâ tentationes multas, peccata, quæ admiſtunt, ut è ſtatu gra tandem excidant fideles?*

R. Verè fideles per amorem D immutabilem *f*, ejuſque decretum fœdus perſeverantiam eis largiendi ut etiam inſeparabilem eorum cu Chriſto unionem *b*, ejuſque pro eis i terceſſionem perpetuam *i*, per ſpiritu denique ſeménque Dei in ipſis perm nentes *k*, ſtatu gratiæ nec finaliter ne totaliter poſſunt excidere *l*; verum p tentiâ Dei per fidem cuſtodiuntur ſalutem *m*.

f Jer. 31. 3 *g* 2 Tim. 2 19 Heb. 13 20, 21 *h* 2 Sam. 23. 5 *h* 1 Cor. 1 8, 9 *i* Heb. 1. 25 Luc. 22, 32 *k* 1 Joh. 3. 9 *l* 1 Joh. 2. 17 *l* Jer. 32. 40 *m* Joh. 10. 28 *m* 1 Pet. 1. 5

Q. *Poſſuntne vere fideles infallibil habere certitudinem ſe in ſtatu gratiæ c ſtitutos dèque ſua in eodem perſevera ad ſalutem?*

R. Qui verè in Chriſtum credu ſtudentes coram ipſo in omni bo conſc

nſcientiâ ambulare *n*, poſſunt quidem n 1 Joh. 2. 3
ſque revelatione extraordinaria per
iem veritati promiſſionum Dei nixam,
rque Spiritum facultatem iis ſubmi-
ſtrantem, qua gratias illas quibus
omiſſiones vitæ fiunt *o*, diſcernere o 1 Cor. 2. 14
leant in ſeipſis, & una cum ſpiriti- 1 Joh. 3. 14
is eorum teſtificantem eos eſſe Dei 19, 20, 21, 23
ios *p*, infallibiliter certi evadere eſſe p 1 Joh. 4. 13, 16
cum in ſtatu gratiæ conſtitutos, Heb. 6. 11, 12
m perſeveraturos in eodem ad ſalu- p Rom. 8. 16
m *q*. q 1 Joh. 5. 13

Q. *An omnes verè fideles, omni tempore,*
rti ſunt de præſenti ſuo in gratiæ ſtatu,
que futura ſalute?

R. Quum certitudo gratiæ ac ſalutis
eſſentia fidei non ſit *r*, verè fideles r Eph. 1. 13
iuſquam eam conſequantur, diu poſ-
nt expectare *ſ*, quinetiam poſtquam ſ Iſa. 50. 10
m adepti ſunt, perturbationibus Pſal. 88
uidem multifariis, peccatis, tentatio- per totum.
bus, ac deſertionibus debilitari illa
teſt ac intermitti *t*, nunquam tamen t Pſal. 77. 2
Spiritus Dei præſentiâ, iiſque ſubſi- ad 11
is deſtituuntur, quæ eos ſuſtentant Cant. 5. 2, 3, 6
no minus in deſperationem penitus Pſal. 51. 8, 12
mergantur *u*. Pſal. 31. 22.
u 1 Joh. 1. 9
Job 13. 15

Q. *Quænam eſt communio gloriæ, quæ* Pſal. 73. 15
embris Eccleſiæ, inviſibilis cum Chriſto 21
tercedit? Iſa. 54. 7, 8
9. 10

R. Communio gloriæ, quæ mem-
is Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto

intercedit, est cum in hac vita *, tum immediatè post mortem z, cum verò ea am perfecta demum in resurrectione, dit judicii y.

Q. *Quanam est illa gloriæ cum Christo communio, qua membra Ecclesiæ invisibilis in hac vita potiuntur?*

R. Membris Ecclesiæ invisibili primitiæ gloriæ cum Christo in hac vi communicantur, in quantum ejus cap tis nempe sui, membra sunt; adeoq in ipso jus habent in illa gloria, cuj plenam ille possessionem est assecutus cujusque velut arrhabone quodam di ni amoris sensu a, conscientiæ pac gaudio in Spiritu sancto, & spe glori potiuntur b. Quemadmodum è co trario, sensus iræ Dei vindicantis, co scientiæ horror, judiciique terribil expectatio improbis ipsiis sunt illoru cruciatuum, qui ab illis sunt post mo tem subeundi c.

Q. *An omnes homines morientur?*

R. Quandoquidem ipsa mortem ea quam peccati mercedem invermin tus d, constitutum est omnibus sem mori e, in quantum omnes peccav runt f.

Q. *Quum mors sit peccati stipendium unde fit ut à morte non eximantur justi postquam omnia illorum peccata in Christo remittuntur?*

R. Justi

* 1 Cor. 3. 18
z Luc. 23. 43
y 1 Thes. 4. 17
1 Eph. 2. 5, 6
a Rom. 5. 5 cum 2 Cor. 1. 22
b Rom. 5. 1, 2 Rom. 14. 17
c Gen. 2. 17 Matt. 27. 4 Heb. 10. 27 Rom. 2. 9 Matt. 3. 14
d Rom. 6. 23
e Heb. 9. 27
f Rom. 5. 12

R. Juſti in die noviſſimo à morte ipſa liberabuntur, quinetiam in ipſâ morte ab aculeo ejus & maledictione liberantur g, adeo ut quamvis mori-antur, ex Dei tamen amore illud ſit b, nempe ut hac ratione perfectè à peccato & miſeria liberentur i, & ultorio communionis cum Chriſto in gloria æ capaces, quam tum quidem primùm ingrediuntur k.

g 1 Cor. 15. 56. Heb. 2. 15. h Iſa. 57. 1, 2. 2 Reg. 22. 20. i Apoc. 14. 13. Eph. 5. 27.

k Luc. 23. 43. Phil 1. 23.

Q. *Quanam eſt ea communio gloriæ cum Chriſto quâ membra Eccleſiæ invisibilis immediatè poſt mortem potiuntur?*

R. Communio gloriæ cum Chriſto, quâ membra Eccleſiæ invisibilis immediatè poſt mortem potiuntur, in eo conſiſt, quod eorum animæ in ſanctitate primùm demum fiant perfectæ l, atque in ſupremos cœlos recipiantur m, ubi in luce & gloria faciem Dei intuentur n, corporum ſuorum redemptionem exſpectantes o, quæ Chriſto vel etiam poſt mortem unita manent p, atque in ſepulchris ſuis tanquam in lectis requieſcunt donec in die noviſſimo animabus ſuis denuò uniantur q, Impiorum verò animæ à morte continuò in gehennam deducuntur, ubi in cruciatibus & tenebris exterioribus durant, eorumque corpora in ſepulchris ſuis tanquam in carceribus uſque ad reſurrectionem & magni

l Heb. 12. 23. m 2 Cor. 5. 1. 6, 8. Phil. 1. 23. cum Act. 3. 21. & Eph. 4. 10. n 1 Joh. 3. 2. 1 Cor. 14. 12. o Rom. 8. 23. Pſal. 49. 16. p 1 Theſſ. 4. 14. q Iſa. 57. 2. r Joh. 19. 26. 27.

illius diei judicium asservantur *f*.

Q. *Quid autem de resurrectione tenemur credere?*

R. Credere tenemur futuram esse die novissimo resurrectionem mortuorum tam justorum quàm injustorum universalem *g*; quo certè tempore, quot in vivis reperientur, in ictu oculi mutabuntur: mortuorum autem corpora ipsissima illa, quæ in sepulchris priùs deponebantur, animabus suis denuò in æternum unita per potentiam Christi suscitabimur *h*; corpora justorum per Spiritum & vi resurrectionis Christi (quatenus eorum capitis) suscitabuntur in potentia, spiritualia, incorruptibilia & glorioso ipsius corpori conformata: corpora verò impiorum suscitabuntur in dedecore, per eundem quatenus Judicem *x*.

Q. *Quid est immediatè post resurrectionem secuturum?*

R. Post resurrectionem immediatè sequetur judicium Angelorum hominumque generale ac finale *y*, cujus diem quidem horamque nemo mortalium novit, nempe quo omnes vigilare ac orationi addicant, semperque sint in adventum Domini præparati *z*.

Q. *Quid fiet improbis in die judicii?*

R. Improbi in die judicii ad lævam Christi constituentur *a*, & post probationem

f Luc. 11. 23 24. Act. 1. 25 Judæ v. 6, 7

g Act. 24. 15

h 1 Cor. 15 51, 52, 53 1 Thes. 4. 15 16, 17 Joh. 5. 28, 29

i 1 Cor. 15 21, 22, 23, 42 43, 44 Phil. 3. 21

x Joh. 5. 27 28, 29 Matt. 25. 33

y 2 Pet. 2. 4 Judæ v. 6, 7 14, 15 Matt. 25. 46

z Mat 24 36, 42, 44 Luc. 21. 35 36

a Mat. 25. 33

onem evidentem, & conscientiæ ip-
orum convictionem plenam *b*, tre-
nenda, sed justa condemnationis sen-
ntia adversus eos pronunciabitur *c*;
einde verò præsentiâ Dei gratiosâ,
loriosâ Christi, Sanctorum ejus, an-
elorúmque ejus sanctorum omnium
ocietate ejicientur in gehennam tor-
entis ineffabilibus animæ corporisque
uniendi cum diabolo ejusque angelis
æternum *d*.

b Rom. 2.15 16
c Mat. 25.41 42, 43
d Luc. 16.23 2 Thes. 1.8,9

Q. *Quid fiet justis in die judicii?*

R. Justi in die judicii ad Christum
nubibus sursum rapti *e*, sistentur ad
extram ejus, ubi palam agnoscentur
absolventur *f*; tum verò Christo
ssessores erunt reprobos angelos ho-
minésque judicanti *g*; cœlo excipien-
ur *h*, ubi plené ac in perpetuum pec-
ato ac miseria liberabuntur *i*, gaudiis
on concipiendis erunt repleti *k*, fiant
erfectè sancti & beati cum in animâ
um in corpore, consortio nempe san-
torum tam hominum quàm angelo-
um innumerabilium *l*, tum verò præ-
ipuè immediatâ Dei, Patris, Domini
ostri Jesu Christi & Spiritus sancti visi-
ne & fruitione in sempiternum *m*. At-
que hæc quidem est communio illa ple-
a & perfecta, quâ membra Ecclesiæ invi-
bilis cum Christo in gloria in resurre-
tione, & die judicii potientur.

e 1 Thes. 4.17
f Mat. 34.23 Mat. 10.32
g 1 Cor. 6 2, 3
h Mat. 25 34, 36
i Eph. 5.27 Apoc. 14.13
k Psal. 16.11
l Heb. 12.22 23
m 2 Joh. 3.2 1 Cor. 13 12 1 Thes. 4 17, 18

Postquam jam perspeximus quid nos præcipuè de Deo credere deceant Scripturæ, sequitur ut quid exigant, tanquam hominis officium despiciamus.

Q. *Quodnam est officium illud quod exigit ab homine Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus exigit est obedientia voluntati ejus revelatæ a.

a Rom. 12. 1, 2. Mic. 6. 8. 1 Sam. 15. 22.

Q. *Quid homini primum tanquam obedientiæ suæ regulam revelavit Deus?*

R. Obedientiæ regulâ Adamo in statu innocentiæ, totique in eo humano generi revelata, præter mandatum speciale de non comedendo fructu arboris scientiæ boni malique, erat lex moralis b.

b Gen. 2. 16. 17. Rom. 2. 15. Rom. 10. 5. Gen. 2. 17.

Q. *Quid est lex moralis?*

R. Lex moralis est voluntatis Divinæ humano generi declaratio, unumquemque dirigens obligansque ad personalem, perfectam ac perpetuam conformitatem & obedientiam eidem exhibendam c, cum totius hominis animæ corporisque affectione ac dispositione debita, tum præstatione omnium officiorum tam sanctimoniæ quam justitiæ Deo hominique debitorum d, vitam promittens e observantibus, mortem autem infirmans eandem violantibus f.

c Deut. 5. 1. 2, 3. 31. 8. Luc. 10. 26, 27. Gal. 3. 10. 1 Thes. 5. 23. d Luc. 1. 75. Act. 24. 16. e Rom. 10. 5. Gal. 3. 12. f

Q. *Est ut*

Q. *Estne lex Moralis homini post lapsum utilis?*

R. Quamvis post lapsum nemo per legem moralem ad justitiam vitamque possit pertingere *f*, utilitatem tamen habet non mediocrem, tamen omnibus hominibus communem, quàm qua regenitis, qua non regenitis peculiarem *g*.

Q. *Quomodo omnibus utilis est lex moralis?*

R. Lex moralis utilis est omnibus, ad docendum eos sanctam Dei naturam ac voluntatem *u*, suumque officium, quos etiam obligat ad consentaneè ambulandum ***: ad convincendum eos quam sint ad observandam illam prorsus impotentes, quantaque sint & quam nefaria naturæ, cordis, vitæque suæ inquinamenta *x*, ad humiliandum eos è sensu peccati sui & miseriæ *y*, quo constare possit iis evidentius quàm necessarius Christus sit *z*, quamque perfecta ipsius obedientia *a*.

Q. *Quis peculiaris usus legis moralis hominibus non regenitis?*

R. Lex moralis usui est non regenitis ad conscientias ipsorum expergefaciendas, ut fugiant ab ira ventura *b*, eósque ad Christum adigendos *c*; vel si in statu permanserint, ut omni excusatione nudi & maledictioni legis subjecti *d* relinquantur.

Q. *Quis usus legis moralis regenitis peculiaris?*

R. Quamvis

f Rom. 3. 20. Gal. 2. 16.

g 1 Tim. 1. 8.

u Lev. 11. 44. 45. Lev. 20. 7. 8. Rom. 7. 12. *x* Mic. 6. 8. Jer. 2. 10. 11. 22.

y Psal. 19. 12. 13. Rom. 3. 20. Rom. 7. 7. *z* Rom. 3. 9. 23. *z* Gal. 3. 21. 22.

a Rom. 10. 4.

b 1 Thes. 1. 9. 10.

c Gal. 3. 24.

d Rom. 1. 20. cum Rom. 3. 19. *e* Gal. 3. 10.

R. Quamvis qui regenerantur, & Chriſtum credunt, à lege morali, qu
f Rom. 6. 14 Rom. 7. 4. 6 Gal. 4. 4, 5 tenus erat fœdus operum, liberentur adeo ut inde nec juſtificentur g, nec co
g Rom 3. 20 demnentur h, nihilominus præter e
h Gal. 5. 23 Rom. 8. 1 generales uſus cum univerſo huma genere iis communes, eſt iis porro ſpe ali modo utilis nempe ut inde intelli re poſſint quantum Chriſto debeant eorum loco eorumque bono eam præſ
Rom. 7. 24, 25 Gal. 3. 13, 14 Rom. 8. 1, 4 & Luc. 1. 68, 69, 74, 75 Col. 1. 12, 13, 14 tit, ejuſque maledictionem ſubiit i, utq adeo indè ad majorem gratitudin provocentur k, eandemque manifeſta dam majori curâ ſemetipſos legi tanqu obedientiæ ſuæ normæ conformando
i Rom. 7. 22 Rom. 12. 1 Tit. 2. 11, 12, 13, 14

Q. *Ubinam ſummariè comprehendi lex moralis?*

R. Lex moralis ſummariè compr henditur in decem præceptis decalog quæ voce Dei in Monte Sinai tradita, eoque inſcripta in duabus tabulis lapid
k Deut. 10. 4 Exod. 34. 1, 2, 3, 4 is m, deſcripta vero extant, *Exodi* 1 quatuor quidem mandata prima offic um noſtrum erga Deum, reliqua ſex o ficium noſtrum erga homines compl
n Mat. 22. 37, 38, 39, 40 ctuntur n.

Q. *Ut Decalogus rectè intelligatur qu nam regulæ ſunt obſervandæ?*

R. Ut Decalogus rectè intelligatu hæ regulæ ſunt obſervandæ.

1. Lex eſt perfecta unumquemq; ob ligans ad accuratam totius hominis cu

juſti

stitia ejusdem congruentiam, ad obe-
entiam integram & perpetuam, adeo
idem ut summam exigat cujusque offi-
i perfectionem, gradum vero peccati mi-
imum quemque prohibeat o.

2. Lex est spiritualis, adeoque non mi-
us intellectum, voluntatem, affectiones,
eteraſque omnes animæ potentias
ertingit, quam verba, opera, gestusque
xternos p.

3. Res una eademque, respectu alio-
que alio in pluribus mandatis aut præ-
pitur aut prohibetur q.

4. Quemadmodum ubi officium præ-
pitur, peccatum ei contrarium prohi-
etur; ubicunque verò prohibetur pec-
atum quodvis, ibi etiam præcipitur offi-
ium eidem contrarium s: ad eundem
odum ubi promissum subjungitur, in-
luditur ei contraria comminatio t, ubi
verò interminatio subnectitur, contrari-
m ibi promissum subintelligitur u.

5. Quod Deus prohibet id nullo tem-
ore faciendum est *, quod verò præci-
it, semper quidem tanquam officium
obis incumbit x; at unumquodque
ficium particulare omni tempore præ-
tare non tenemur y.

6. Sub uno seu peccato sive officio
jusdem generis omnia aut prohibentur,
ut præcipiuntur, unà cum omnibus eo-
um causis, mediis, occasionibus, ut etiam

o Psal. 19. 7 Jac. 2. 10 Mat. 5. 21 ad finem

p Rom. 7 14 Deut. 6. 5 cum Mat. 22 37, 38, 39 Mat. 23, 25, 27, 28, 36 ad finem

q Col. 3. 5 Amos 8. 5 Prov. 1. 29 1 Tim. 6. 10

r Isa 58. 13 Deut. 6. 13 cum Mat. 4 9 10 Mat. 25. 4, 5, 6

s Mat. 1, 21 22, 23, 24, 25 Eph. 4. 28

t Exod 20 21 cum Prov. 30. 7

u Jer. 2. 7, 8 Exod. 10. 7 cum Psal. 15 1, 2, 3 & Psal. 24. 4, 5

x Job 21 7, 8 Rom. 3. 8 Job 36. 21 Heb. 12. 29

y Deut. 6. 7

2 Mat. 5. 21 22. 27, 28 Mat. 15 4 5, 6. Heb. 10. 28, 29 1 Thes. 5. 12 Jude v. 8 Gal. 5. 26 Col. 3. 20

am quæcunque eorum vel speciem h bent, cum omnibus eorundem irritame tis ?.

7. Quicquid nobis ipsis aut prohi tur aut præcipitur, illud contri tenem pro eo statu in quo sumus constituti, etiam ab aliis pro illorum statu ac offi

a Exod. 20 21 Lev. 19. 1 Gen. 18. 19 Josh 24. 15 Deut. 6, 6, 7

aut declinetur aut præstetur a.

8. Quicquid aliis præcipitur, in eo ratione status vocationisque nostræ ad tores iis esse debemus b; summè aute

b 2 Cor 2. 21

cavere nè cum aliis in iis quæ ipsis pr

c 1 Tim. 5. 22 Eph. 5. 11

hibentur simus participes c.

Q. *Quæ specialia sunt nobis in decem præceptis consideranda?*

R. Consideranda nobis sunt in d cem præceptis cùm præfatio, tum ma dati cujusque substantia; tum etiam d nique rationes illæ quæ præceptis no nullis quò magis fiant efficacia subne untur.

Q. *Quanam est præfatio mandatis præmissa?*

R. Præfatio mandatis præmissa i hisce verbis continetur [*Ego sum Dom mus Deus tuus, qui te eduxi è terra* d Exod. 20. 2 *Ægypti, è domo servitutis* d] ubi pr matum suum Deus manifestat, ut q

e Isa. 14 6 f Exod 3 14 g Exod 6. 4 h Act. 17. 24 28

Jehova nempe sit, æternus, immutabilis, ac omnipotens Deus e, qui in seipso & à seipso existens f, ve rebus g, operibusque h, suis omnibus dat existentiam, se

Deus

um esse, qui fœdus iniit, prout olim
n Israele, ità cum populo suo univer-
i, quique sicut illos eduxit ex ipsorum
Ægypto servitute, ità nos à spirituali
stra servitute liberat k, proindéque re-
ri nos eum solum pro Deo nostro ac-
ptare, omniaque ejus mandata obser-
re l.

i Gen. 17. 7 in Rom. 3 29
k Luc. 1. 74 75
l 1 Pet. 1 15, 16, 17. 18 L. v. 18, 30 Lev. 19. 37

Q. *Quænam summa est quatuor man-
torum quæ officium nostrum erga Deum
mplectuntur?*

R. Summa quatuor mandatorum quæ
ficium nostrum erga Deum complect-
tur hæc est, ut Dominum nempe De-
n nostrum toto corde, totâ animâ, totis
ribus, totâq; mente nostra diligamus m.

m Luc. 10 27

Q. *Quodnam est mandatum pri-
um?*

R. Mandatum primum hoc est [*Non
hebis alios Deos coram me* n.]

n Exod. 20 3

Q. *Quænam officia imperantur man-
to primo?*

R. Officia quæ mandato primo im-
rantur hujusmodi sunt, cognoscere &
nolcere Deum esse solum verum De-
n, Deumque nostrum o, eumque ut
lem colere & glorificare p, de ipso co-
tando q, meditando r, illum recordan-
s, faciendo plurimi t, honorando u,
orando *, eligendo x, diligendo y,
siderando z, timendoque a, ei cre-

o 1 Chro. 28 9 Deut. 26 17 Isa. 25 10 Jer. 14. 22 p Psal. 95 6. Mat. 4. 10 Psal. 29. 2 q Mal. 3. 16 r Ps. 63. 6 s Eccl. 12. 1 t Ps. 71. 19 u Mal. 1. 6 a Isa. 8. 13

Ps. 49. 23. x Josh. 24. 15. 22. y Deut. 6. 5. z Psal. 75. 13.

dendo

dendo *b*, fidendo *c*, in eoque sperando oblectando nosmet *e*, exultando *f*, eo zelando *g*, eum invocando, laudem omnem, gratiasque tribuendo *h*, obedientiam omnem totius hominis ac sui missionem exhibendo *i*, studendo ut ei omnibus placeamus *k* dolendo si quâ illum offenderimus *l*, cúmque ipso h militer ambulando *m*.

Q. *Quænam sunt peccata illa quæ primo hoc mandato prohibentur?*

R. Peccata quæ in primo hoc mandato prohibentur sunt, Atheismus quis Deum aut esse negat, aut certè n lum habet *n*: Idololatria, quæ habet colit plures Deos uno, aut alium que vis simul cum vero Deo, aut ejus loco Eundem pro Deo Deóque nostro vel habere, vel non profiteri *o*: Cujusvis debiti in hoc mandato imperati omis vel neglectus *p*, eum ignorare *q*, aut liviscí *r*, conceptus *s*, opinionésque falsi, indignæ ac impiæ de ipso cogi tiones *t*, audax & curiosa in illius sec ta inquisitio *u*, impietas omnis *x*, odi Dei *y*, amor sui *z*, sui studium *a*, alia quævis animi nostri, voluntat affectionúmve rebus aliis inordinata immoderata applicatio, earúmve à D vel totalis vel partialis avocatio *b*, cred litas vana *c*, infidelitas *d*, hæresis *e*, fid erronea *f*, diffidentia *g*, desperatio *h*, i

corrig

b Exod. 14 31
c Isai. 26. 1
d Psal. 130. 7
e Psal. 37. 4
f Psal. 32. 11
g Rom. 12. 11 cum Num. 25. 11
h Phil. 4. 6
i Jer. 7. 23 Jac. 4. 7
k 1 Joh. 3 22
l Jer. 31. 18 Psal. 119. 35
m Mic. 6. 8
n Psal. 14. 1 Eph. 2. 12
o Jer. 2. 27 28 cum 1 Thes. 1. 9
p Psal. 81. 11
q Isai. 43. 22 23, 24
r Jer. 4. 22
Hos. 4. 1, 6
s Jer. 2. 32
t Act. 17. 23 29
u Isai. 40. 18
x Psal. 50. 21
y Deut. 19 29
z Tit. 1. 16 Heb. 12. 16 Rom. 1. 30
a 2 Tim. 3. 1
b Phil. 2. 21
c 1 Joh. 1. 5, 10. 1 Sam. 29 Col. 3 2. 5
d 1 Joh. 4. 1
e Heb. 3. 12
f Gal. 5. 20
1 Tit. 3. 10
g Act. 26 8
h Psal. 38. 22
i Gen. 4. 13

rigibilitas *k*, ac stupiditas sub judi-
s Dei *l*, durities cordis *m*, superbia *n*,
esumptio *o*, carnalis securitas *p*, tenta-
Dei *q*, mediorum non licitorum usus *r*,
licitis fiducia *s*, oblectationes & gau-
carnalia *t*, zelus corruptus, cœcus, ac
prudens *u*; tepiditas *, & languor in
bus Dei *x*, à Deo abalienatio nostri,
apostasia *y*; preces aut cultus quivis
igiosus exhibitus sanctis, Angelis, aut
aturis aliis quibuscunque *z*, pactiones
ævis cum Diabolo, eum consulere *a*,
que, quæ ab illo suggeruntur, aus-
ltare *b*, fidei nostræ & conscientiæ
minos homines constituere *c*, Deum
mandata ejus parvi æstimare, & con-
mnere *d*; spiritum ejus contristare ac
pugnare *e*, dispensationes ejus molestè
impatienter ferre, ejusdem stulta incu-
tio ob ea quæ nobis infligit mala *f*, lau-
m boni cujusvis quod aut sumus, pos-
mus, aut possidemus, fortunæ *g*, idolis *h*,
bismet-ipsis *i*, aut alii cuicunque
eaturæ impertire *k*.

k Jer. 5. 3
l Isa. 42. 25
m Rom. 2. 5
n Jer. 13. 15
o Psal. 19. 13
p Zeph. 1. 12
q Mal. 4. 7
r Rom. 3. 8
s Jer. 17. 5
t 1 Tim. 3. 5
u Gal. 4. 17
Joh. 16. 2
Rom. 10. 2
Luc. 9. 54, 59
* Apoc. 3. 16
x Apoc. 3. 1
y Ezech. 14. 5
Isa. 1. 45
z Rom. 10
14 15
Hos. 4. 12
Act. 10. 25
26
Apoc. 19. 10
Mat. 4. 10
Col. 2. 18
Rom. 1. 25
a Rev. 20. 6
1 Sam. 28. 7
11 cum
1 Chron. 10
13 14
b Act. 5. 3
c 1 Cor. 1. 14
Mat. 23. 9
d Deut. 32.
15. 2 Sa.
12. 9
Prov. 13 13
Act. 1. 51 Eph. 4. 30 f Psal. 73. 2, 3, 11, 15, 21 g 1 Sam. 6, 7, 8, 9
Dan. 5. 23 i Deut. 8. 17. Dan. 4. 30 k Hab. 1. 16

Q. *Illa verba in primo mandato* [Co-
m me] *quid nos præcipuè docent?*

R. Verba isthæc [*Coram me*] sive
ram facie mea, in primo mandato nos
cent, Deum qui videt omnia, peccatum
ium quemvis habendi Deum cùm im-
primis

primis advertere, tum verò eo offe
plurimùm; nempe ut argumento sit
nos à peccato isthoc absterreamur,
catum verò ipsum ut aggravetur
quam impudentissima provocatio l,
nos denique quam ei exhibemus obe
entiam, eandem præstare tanquam
ipsius conspectu excitemur m.

l Ezech. 8. 5 ad finem. Psal. 44. 20 21

m 1 Chron. 28. 9

Q. *Quodnam est secundum præ*
tum?

R. Secundum præceptum est [*N*
facies tibi imaginem quamvis scul
lem aut similitudinem rei cujusvis,
est in cœlis supernè, aut inferiùs in
ris, aut in aquis infra terram; non inc
vabis te iis, nec eis servies: siquidem
Dominus Deus tuus, Deus sum zelo
pus, visitans iniquitates Patrùm in fil
ad tertiam usque quartamque progeni
osorum mei, exhibens verò misericordi
ad millenas usque diligentium me,
mandata mea observantium n.]

n Exod. 20 4, 5, 6

Q. *Quænam sunt officia quæ in secu*
do præcepto imperantur?

R. Officia quæ in secundo præcep
imperantur sunt cultum religiosum ac i
stituta quæ Deus in verbo suo institu
recipere, observare, pura ac integra co
servare o. Cujusmodi sunt preces, & gr
tiarum actio in nomine Christi p; ver
lectio, prædicatio ac auditio q; Sacr

o Deut. 32 46, 47 Mat. 28. 20 Act. 2. 42 1 Tim 6 13 14

p Phil. 4. 6 Eph. 5 20

q Deut. 17, 18, 19. Act. 15. 21. 1 Tim. 4. 2. Jac. 1. 21. 22. Act. 10. 33

mentoru

ntorum administratio & receptio *r*; clesiæ regimen, ac disciplina *s*; mini- rum ordo ac stipendia *t*; jejunia reli- sa *u*; jurare per nomen Dei *, eique a nuncupare *x*, prout etiam cultûs nis falsi improbatio, detestatio, ac im- gnatio *y*, ejúsque simul & monumen- um omnium idololatriæ, pro ea quam ius cujusque status ac vocatio dederit ultate, extirpatio *z*.

r Mat. 28. 9 1 Cor. 11. 2 ad 20 s Mat. 18. 15. 16, 17 Mat. 16. 19 1 Cor. 5 cap. 1 Cor. 11. 18 1 Eph. 4. 11 12 1 Tim. 5. 19 18 1 Cor. 9 7. ad 15 u Joel 2. 12 13 1 Cor. 7. 5 * Deut. 6. 13

. 19. 21. Psal. 76. 11. y Act. 17. 16, 17. Psal. 16. 4. z Deut. 7. 5. 30. 22

Q. *Quænam peccata in secundo man- o prohibentur?*

R. Peccata in secundo mandato pro- bita sunt, cultûs cujusvis religiosi à Deo o non instituti excogitatio omnis *a*; consilia promotio *b*, injunctio *c*, ex- itium *d*, ac approbatio qualiscunque *e*: igionis falsæ toleratio *f*; fictio cujusti- quod Deum repræsentet, aut tres per as, vel earum quamlibet, seu internè in animo & mente nostrâ fiat, sive ex- nè per modum imaginis cujusvis aut ilitudinis creaturæ cujuscunq; *g*; om- ejusdem cultus *h*, aut in eo vel per il- Dei *i*; cujusvis quod ficta numina re- esentet fabricatio *k*, omnísque eorum tus, omnisque quæ ad ea spectan- icia *l*, commenta quæque superstiti-

a Num. 15 39 b Deut. 13 6, 7, 8 c Hos. 5. 11 Mic. 6. 16 d 1 Reg. 12 33 e Deut. 12 30, 31, 32 f Deut. 13. 6 ad 12 Zech. 13 2, 3 Apoc. 2 2 14, 15, 20 Apoc. 17. 12 16, 17 g Deut. 4. 15 15, 17, 18, 19 Act. 17. 29 Rom. 1. 21 22, 23, 25 h Dan. 3. 8

4 8. i Exod. 32. 5, 8. k Exod. 32. 8. l 1 Reg. 18. 26, 28. 11.

osa *m*,

osa *m*, cultum Divinum corrumpenti
eidem addentia, vel detrahentia *o*, se
nobismet-ipsis inventa ac suscepta f
rint *p*, sive traditione ab aliis recepta
nomine licèt ac titulo antiquitatis *r*, c
suetudinis *s*, devotionis *t*, bonæ intent
nis, aut alio prætextu quoviscunque
simonia *, sacrilegium *x*; omnis deni
cultûs ac officiorum divinorum quæ D
us instituit, neglectus *y*, contemptus
impeditio *a*, aut impugnatio *b*.

m Act. 17. 22 Col. 2. 21, 22 23.
n Mal. 1. 7, 8. 14
o Deut. 1. 2
p Psal. 104. 39
q Mat. 10. 9
r 1 Pet. 1. 18
s Jer. 41. 17
t Isa. 65. 3, 4, 5. Gal. 1. 13. 14
u 1 Sam. 13. 11, 12
v 1 Sam. 15. 21
* Act. 8. 18
x Rom. 2. 22 Mal. 3. 8
y Exod. 4. 24, 25, 26.
z Mat. 22. 5. Mal. 1. 7
a Mal. 13. 13
b Act. 13. 43, 44. 1 Thes. 1. 5, 16.

Q. *Quænam sunt rationes annexæ secu do mandato, quibus nos ad ejus observati nem magis impellamur?*

R. Rationes annexæ secundo ma dato, quibus ad ejus observationem m gis impellamur, hisce verbis compr hensæ [*Siquidem ego Dominus Deus t us, Deus sum Zelotypus, visitans iniqu tates Patrum in filios ad tertiam usq quartamque progeniem osorum mei, e hibens vero misericordiam ad millen usque diligentium me, ac mandata m observantium* c] sunt (præter Dei s premum in nos Dominium, ac jus nost peculiare *d*) fervens ejus pro cultu su Zelus *e*, vindex adversus cultum quemv falsum indignatio, tanquam spiritua quoddam adulterium *f*; tum etiam qu

c Exod. 20, 5, 6
d Psal. 45. 11 Apoc. 15. 3, 4
e Exod. 34. 13, 14
f 1 Cor. 10. 20, 21, 22 Jer. 7. 18, 19, 20 Ezech. 16. 26, 27 Deut. 31. 16, 17, 18, 19, 20.

hujus

usce mandati violatores habeat Deus ipsius osoribus, in eosque se per va- progenies animadversurum intermi- ur *g*, ejus autem observatores habeat amicis suis ac mandatis ipsius ob- nperantibus, ac misericordiam iis per ltas generationes polliceatur *h*.

Q. Quodnam est mandatum tertium?

R. Mandatum tertium [*Nomen Do- ui Dei tui inaniter non usurpabis; enim eum pro insonte habebit Domi- qui nomen ejus inaniter adhibuerit i.*]

Q. Quod autem exigitur in mandato tio?

R. Tertium mandatum â nobis ex- it ut Dei nomen, tituli, attributa *k*, stituta *l*, ut verbum *m*, sacramenta *n*, eces *o*, juramenta *p*, vota *q*, sortes *r*, opera ipsius *s*, & quicquid demum quo se notum facit, sancte ac reve- nter, in cogitatione *t*, meditatione *u*, rbo *, scriptione *x*, adhibeantur, & idem per professionem sanctam *y*, & nversationem idoneam *z*, ad Dei glo- am *a*, ac bonum, tam nostrum *b*, quam lorum *c*.

g Hos. 2. 2, 3, 4

h Deut. 5. 29

i Exod. 22. 7

k Mat. 6. 9. Deut. 18. 58 Psal. 29. 2. Psal. 68. 4 Apoc. 1. 3, 4

l Mal. 1. 14 Eccles. 5. 1

m Ps. 138. 2

n 1 Cor. 26, 27, 28, 29

o 1 Tim. 1. 8

p Jer. 4. 2

q Eccles. 5. 2, 3, 5, 6

r Act. 1. 24, 26

s Job. 36. 24

t Mal. 3. 16.

Psal. 8. per totum. * Col. 3. 17. Psal. 105. 2, 5. x Psal. 102. 18. Pet. 3. 15. Mic. 4. 5. z Phil. 1. 27. a 1 Cor. 10. 31. b Jer. 3. 1. 39 Pet. 2. 12.

Q. Quænam peccata sunt prohibita tertio mandato?

R. Peccata in tertio mandato prohibita

hibita sunt, neglectus utendi Di[illegible]
nomine eo quo requiritur modo *d*, a[illegible]
abusus ejusdem ignorante *e*, vana *f*, [illegible]
nus reverente, profana *g*, superst[illegible]
sa *h*, ac impia mentione, aut alio [illegible]
titulorum ejus, attributorum *i*, insti[illegible]
torum *k*, operumve *l*, blasphemi[illegible]
perjurio *n*, impiæ execrationes *o*, im[illegible]
juramenta *p*, vota *q*, ac sortilegia *r*, q[illegible]
viscunq; juramentorum nostrorum [illegible]
torumq; quæ licita sunt violatio *s*, q[illegible]
de rebus non licitis observatio *t*, adv[illegible]
sus Dei decreta *u*, & providentiam [illegible]
obmurmuratio, aut expostulatio *x*, [illegible]
dem curiosè rimari *y*, & perversè [illegible]
plicare; verbum Dei aut partem ejus [illegible]
quam perperam interpretari *z*, m[illegible]
applicare *a*, aut quovis modo perver[illegible]
re *b*, ad jocos profanos *c*, ad quæsti[illegible]
nes curiosas ac inutiles, ad altercatio[illegible]
vanas, aut falsæ doctrinæ defensionem [illegible]
Verbi Dei abusus, vel creaturarum, a[illegible]
rei cujusvis sub nomine Dei comp[illegible]
hensæ, ad incantamenta *e*, aut nefari[illegible]
seu libidines sive actiones *f*, malevole[illegible]
tia *g*, contemptu *h*, contumelia *i*, a[illegible]
quovis modo impugnare veritatem, gr[illegible]

d Mat. 2. 2
e Act. 17. 2
f Prov. 30. 9
g Mal. 1. 6
7, 12
Mal. 3. 14
h 1 Sam. 4
3, 4, 5
Jer. 7. 4, 9
10, 14, 31
Col. 2. 20
21, 22
i 2 Reg. 18
30, 35
Exod. 5. 2
Psal. 139. 20
k Psal. 58
16, 17
l Isai. 5. 11
m 2 Reg. 19
22
Lev. 24. 11
n Zech. 1. 4
Zech. 8. 17
o Sam. 27
43
2 Sam. 16. 5
p Jer. 5. 7
Jer. 23. 10
q Deut. 23. 18
Act. 23. 12
14
r Esth. 3. 7
Esth. 9. 24
Psal. 22. 18
s Psal. 24. 4
Ezech. 17. 16
18, 19
t Mat. 6. 16
1 Sam. 25
22, 32, 33, 34
u Rom. 3. 5, 7
Rom. 6. 1
v Eccl. 8. 11
Eccl. 9. 3 Psal. 39. per totum. *x* Rom. 9. 14, 19, 20 *y* Deut. 29.
z Mat. 5. 21 ad finem. *a* Ezech. 13. 22 *b* 2 Pet. 3. 16 Mat. 21. 24 [illegible]
c Isa. 22. 13 Jer. 22. 34, 16, 38 *d* 1 Tim. 1. 4, 6, 7 2 Tim. 6. 4, 5,
2 Tim. 2. 14 Tit. 3. 9 *e* Deut. 18. 10, 11, 12, 13 1. Act. 19. 13 *f* 2 Ti[illegible]
4. 3, 4 Rom. 15. 13, 14 1 Reg. 21. 9, 10 Judæ v. 4 *g* Act. 14.
1 Joh. 3. 12 *h* Psal. 1. 1 2 Pet. 3. 5 *i* 1 Pet. 4. 4.

tiam

, viaſque Dei *k*, religionis profeſ. hypocritica, aut in alium quam par nem *l*, eam pro dedecore habere *m*, ſſe dedecori; abſq; ſolatio *n*, impru- ter *o*, infructuoſe *p*, ac cum offenſi- ambulando *q*, vel apoſtatia ab m *r*.

k Act. 13. 45 46. 50 Act. 4. 18 Act. 19. 9 *l* 1 Theſ. 2. 16 Heb. 10. 29 *l* 2 Tim. 3. 5 Mat. 23. 15 Mat. 6. 1, 2 5, 16 *m* Mar. 8. 38 *n* Pſal. 73 2 Pet. 2. 3, 9

o 1 Cor. 6. 5, 6. Eph. 5. 15, 16. 17. *p* Iſa. 5. 4. *q* 2. 23, 24. *r* Gal. 3. 1, 3. Heb. 6. 6.

Quænam ſunt rationes annexæ ter- mandato?

R. Rationes tertio mandato in hiſce bis annexæ [*Domini Dei tui*] illiſ- [*Non enim eum pro inſonte habebit minus qui nomen ejus inaniter adhi- beris*] ſunt, quoniam is Dominus eſt terque Deus; proindeque nomen profanare, cove quovis modo abuti debemus *s*, præſertim quoniam nem abeſt ut ille hujus mandati ngreſſores abſolvat eiſve parcat, ut um ejus judicium minime eos effu- t paſſurus ſit *u*, hominum cenſuras pplicia multi licet eorum ſubterfu- nt *x*.

s Exod. 20 7 Lev. 19. 12 *u* Ezech. 36 21. 22, 23 Deut. 28. 58 59 Zech. 5. 2 3, 4 *x* 1 Sam. 2 17, 22, 24 cum 1 Sam. 3, 13

Quodnam eſt mandatum quar- tum?

R. Mandatum quartum eſt [*Memine- diem ſabbati ut ſanctifices eum; ſex ones operaberis, & facies omne opus um, ſeptimus vero dies ſabbatum De- ni Dei tui, opus in eo nullum facies tu,* neque

neque filius tuus, neque filia tua, ne[c]
vus tuus, nec ancilla tua, neq; jumen[t]
tuum, nec hospes tuus, quicunque in
portas tuas commoratur: Nam sex di
bus perfecit Dominus cœlum, terram
mare, & quicquid in eis continetur, [et]
timo vero die requievit, quamobrem b
nedixit Dominus diei sabbati, eum
sanctificavit.

x Exod. 20 8, 9, 10, 11

Q. *Quid exigitur in quarto ma[n]*
dato?

R. Quartum mandatum ab omnib[us]
exigit sanctificationem sive sancta[e]
Deo observationem temporis illius d[e]
finiti quod ipse in verbo suo design[a]
vit, nominatim è septenis diebus unu[s]
integrum, qui à mundi primordiis usq[ue]
ad resurrectionem Christi dies erat se[p]
timus; exinde autem dies septiman[us]
primus ad finem usque mundi obse[r]
vandus. Qui Christianum sabbatum
est y, ac in Novo Test. dicitur di[es]
Dominicus z.

y Deut 5, 12 13, 14 Gen. 2. 2, 3 1 Cor. 16. 1, 2 Act. 20. 7 Mat. 5. 17, 18 Isa. 56. 2, 4, 6, 7

z Apoc. 1. 10

Q. *Quomodo sanctificandum est sab[ba]*
batum, sive dies Dominicus?

R. Sanctificandum est sabbatum si[ve]
dies Dominicus sancta per totem die[m]
quite *a*, non tantum ab ejusmodi op[e]
ribus quæ quovis tempore sunt illicita
verum etiam ab ejusmodi negotiis mun
danis ac recreationibus quæ aliis diebu
sunt licita *b*; quinetiam hoc habendo i[n]

a Exod. 20 8, 10

b Exod. 16 25, 26, 27, 28 Neh. 13. 15 ad 22 Jer. 17. 21, 22

delicii[s]

liciis, totum illud tempus (niſi quod opera neceſſitatis ac miſericordiæ requirit *e*) in exercitiis divini cultus publicis privatiſque inſumendo *d*, quem finem corda nobis ſunt præparanda, ea providentia, diligentia, & moderatione diſponenda ſunt, ac tempeſtive officienda mundana negotia, ut magis expediti ſimus ac idonei illius diei officiis præſtandis *e*.

d Mat. 12. 1 ad 13
d Isa. 58. 13
Luc. 4. 16
Act. 20. 7
1 Cor. 16. 1, 2
Pſal. 92. title
Isa 66. 23.
Lev. 23. 3
e Exod. 20. 8
Luc. 23. 54, 56
Exod. 16 22 25. 26, 29
Neh. 13 19

Q. *Cur ad Patres-familiarum, reliſque ſuperiores præcipue dirigitur mandatum de obſervando Sabbato?*

R. Mandatum de Sabbato obſervando præcipue dirigitur ad Patres-familiarum reliquoſque ſuperiores, eo quod non ſolum ipſi teneantur id obſervare, ſed rum etiam curare ut ab illis omnibus qui ſubduntur ipſorum regimini, ſimiliter obſervetur, & quoniam proclives ſunt eos quibus imperant ſuis negotiis impedire quo minus id faciant *f*.

f Exo. 20. 10
Joſh. 24. 15
Neh. 13. 15. 17
Jer. 17. 20, 21, 22
Exod. 23. 12

Q. *Quanam ſunt peccata prohibita in quarto mandato?*

R. Peccata prohibita in quarto mandato ſunt, officiorum quæ imbi iunguntur omiſſio quælibet *g*, omniſqrum oſcitans, negligens, & inutilis tractatio, eorumque tædium *h*, omnis illius diei profanatio, ſeu otio, ſive agendo quod in ſe malum eſt *i*, ſive actibus, dictis, cogitationibus circa

g Exec. 22. 26
h Act. 20. 7, 9
Exec. 33. 32, 33. 32
Amos 8. 5
Mal. 1. 13
i Exec. 23. 38

res mundanas ac recreationes non ne-
k Jer. 17.24 27 Iſa. 58.13 ceſſariis k.

Q. *Quænam ſunt rationes ſubjun-
quarto mandato, quibus ad ejuſdem ob-
vationem vehementius urgeamur?*

R. Rationes annexæ quarto manda-
quibus ad ejuſdem obſervationem veh-
mentius urgeamur, deſumptæ ſunt ab
lius æquitate, ſex dies è ſeptem nobis
rebus noſtris permittente Deo, ſi
verò ipſi unicum reſervante, in his verb
[*Sex diebus operaberis & facies om
opus tuum*] à Dei peculiaris ſibi
l Exod. 20.9 eo die proprietatis vendicatione [*Di
ſeptimus Sabbatum eſt Domini D
m Exod. 20 10 *tui*] ab exemplo Dei, qui [*Sex Di
bus perfecit cœlum terramque, mare,
quicquid in illis continetur, ſeptimo v
die requievit*] atque à benedictio
quam diei illi impertivit Deus, non ſo
lum illum conſecrando ut dies foret
ſius cultui peculiaris, verum ordinan
ut medium foret benedicendi nobis eu
dem ſanctificantibus [*quamobrem be
dixit Dominus diei ſabbati, eumque ſan
n Exod. 20 11 *ficavit* n.]

Q. *Quare ponitur in principio man
ti quarti vox* [Memineris?]

R. Vox [*Memineris*] ponitur
o Exo. 20. 8 principio mandati quarti o, partim pro
ter ſummum ex illius recordatione be
neficium, quandoquidem exinde plu
mu

...um adjuvamur in præparatione nostra ...d ipsum observandum *p*, atque ex ejus ...bservatione ad reliqua mandata omnia ...melius observanda *q*, simul & gratâ ...memoriâ summa illa beneficia creationis ...c redemptionis conservanda, quæ to...am religionem compendio quasi com...plectuntur *r*; partim etiam quoniam ...oni sumus in illius oblivionem *s*, eò ...uod cùm minùs hoc à nobis exigat na...turale lumen *t*, tum libertatem naturalem ...minuat in rebus aliàs non illicitis *u*; ...uòdque semel tantum septenis diebus ...ecurrat, multáque negotia mundana in...terveniant quæ mentes nostras nimium ...æpè abstrahunt quo minus vel de nost...ri ad illum præparatione, vel celebratione ...ejusdem cogitemus *; Deniq; quòd Sata...nas ejusque administri hujusce diei glori...am, ac vel etiam memoriam delere pluri...mum annitantur, nempe quo irreligio...nem omnem, ac impietatem introducant.

p Exo. 16. 23 Luc. 23. 54 56. cum Mat. 15. 42 Neh. 13. 9 q Psal. 92 Tit. cum vers. 13. 14 Ezech. 20. 12 19. 20 r Gen. 2. 2. 2 Psal. 28. 22 24. cum Act. 2. 10. 11 Apoc. 1. 10 s Eze. 12. 26 t Neh. 9. 14 u Exod. 34 31

* Deut. 5. 14. 15 Amos 8. 5 x Lam. 1. 7 Jer. 17. 21 22. 23 Neh. 13. 15 ad 23

Q. *Quænam est summa sex mandato...rum quæ officium nostrum erga homines ...mplectuntur?*

R. Sex mandatorum quæ officium ...ostrum erga homines complectuntur ...æc summa est, nempe ut proximum ...ostrum perinde atque nosmet ipsos di...ligamus *y*, idemque aliis faciamus, quod ...obis ab eis factum vellemus *z*.

y Mat. 22. 39 z Mat. 7. 12

Q. *Quodnam est mandatum quintum?*

R. Quintum mandatum eſt, [*Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus.*] a

a Exo. 20. 12

Q. *Quinam Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur?*

R. Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur non ſolum Parentes naturales *b*, verum etiam ſuperiores omnes, ſeu ætate *c*, ſive donis *d*, tum vero imprimis illi qui nobis munere vel authoritate ex ordinatione Divina præſunt, ſive in familia *e*, ſive in Eccleſia *f*, ſive in Republica *g*

b Prov. 23. 22. 25. Eph. 6. 1, 2. c 1 Tim. 5. 1, 2. d Gen. 4, 20. 21, 22. Gen. 45. 8. e 2 Reg. 5. 13. f 2 Reg. 2. 12. 2 Reg. 13. 14. Gal. 4. 15. g Iſa. 49. 23.

Q. *Quamobrem vero ſuperiores Pater ac Mater nuncupantur?*

R. Superiores Pater ac Mater nuncupantur, cum ut intelligant illi debere ſe in omnibus erga inferiores ſuos officiis parentum naturalium amorem ac indulgentiam imitari, habitâ tamen relationis ratione *b*: tum ut inferiores indè ad officia ſuâ majore cum promptitudine & alacritate ſuperioribus ſuis tanquam parentibus præſtanda incitentur *i*

b Eph. 6. 4. 2 Cor. 12. 14. 1 Theſſ. 2. 7. 2, 11. Num. 11. 11, 12. i 1 Cor. 4. 14. 1 Joh. 2. 12. 1 Reg. 3. 13.

Q. *Quis eſt mandati quinti generalis ſcopus?*

R. Mandati quinti ſcopus generalis eſt illorum officiorum præſtatio ad quæ pro variis relationibus noſtris tenemur mutuo, quatenus inferiores ſu-

mus,

nus, superiores, aut æquales *k*.

Q. *Quis superioribus ab inferioribus debetur honos?*

R. Honos qui superioribus debetur ab inferioribus est, debita in primis corde *l*, verbis *m*, gestuque *n*, reverentia, deinde pro iis preces & gratiarum actio *o*, virtutum & gratiarum quæ in iis conspiciuntur imitatio *p*, ut etiam prompta in rebus licitis eorum mandatis & consiliis obedientia *q*; & correctionibus eorum submissio debita *r*; quin & eorum cum personarum tum authoritatis defensio *s*, sustentatio ac propugnatio, & erga utrasque fidelitas *t*; pro cujusque ordine & status in quo fuerit conditione *u*; eorumque infirmitatum toleratio, atque in charitate dissimulatio *; adeo quidem ut cum eis tum eorum regimini honori esse possint *x*.

k Eph. 5. 21. 1 Pet. 2. 17. Rom. 12. 10.

l Mal. 1. 6. Lev. 19. 3. *m* Pro. 31. 28. 1 Pet. 3. 6. *n* Lev. 19. 32. 1 King. 2. 19. *o* 1 Tim. 2. 1, 2. *p* Heb. 13. 7. Phil. 3. 17. *q* Eph. 6. 1, 2, 5, 6, 7. 1 Pet. 2. 13, 14. Rom. 13. 1, 2, 3, 4, 5. Heb. 13. 17. Prov. 4. 3, 4. Prov. 23. 22. Exod. 18. 19, 24. *r* Heb. 12. 9. 1 Pet. 2. 18, 19, 20. *s* 1 Sam. 26. 15, 16. 2 Sam. 18. 3. Esth. 6. 2. Tit. 2. 9, 10. *u* Mat. 22. 21. Rom. 13. 6, 7. 1 Tim. 5. 17. 18. Gal. 6. 6. Gen. 45. 11. Gen. 47. 12. * 1 Pet. 2. 18. Prov. 23. 22. Gen. 9. 23. *x* Psal. 27. 3, 4, 5. Prov. 31. 23.

Q. *Quænam sunt inferiorum in superiores suos peccata?*

R. Peccata inferiorum in superiores suos sunt, officiorum iis debitorum neglectus quilibet *y*; invidia *z*, contemptus *a*, & rebellio *b*, adversus ipsorum seu personas *c*, sive munera *d*, in licitis eorum consiliis *e*, mandatis,

y Mat. 15. 4, 5, 6. *z* Num. 11. 28, 29. *a* 1 Sam. 8. 7. Isa. 3. 5. *b* 2 Sam. 15. 1. ad 12. *c* Exod. 21. 15. *d* 1 Sam. 10. 27. *e* 1 Sam. 2. 25.

f Deut. 21. 18 19, 20, 21
g Prov. 30 11. 17
h Pro. 19. 26

& correctionibus *f*; eorum execratio derisio *g*; atque ejusmodi omnis scandali plena conversatio, quæ ipsis eorumque regimini probro sit ac dedecori *h*.

Q. *Quid vero superiores inferioribus præstare tenentur?*

i Col. 3. 19 Tit. 2. 4
k 1 Sam. 11 23. Job 1. 5
l 1 Reg. 8 55 36. Heb. 7. 7 Gen. 49. 28
m Deut. 6. 6, 7
n Eph. 6. 4
o 1 Pet. 3 7
p 1 Pet. 2. 14 Rom. 13. 3
q Esth. 6. 3
r Rom. 13. 3. 4
s Prov. 29. 15 1 Pet. 2. 4
t Job 29, 12 ad 17 Isa. 1. 10. 17
u Eph. 6. 4
x 1 Tim. 5. 8
y 1 Tim. 5. 12 Tit. 1. 3. 4. 5
z 1 Reg. 3. 28
z Tit. 2 15

R. A superioribus exigitur ut, pro illa quam à Deo acceperunt, potestate & relatione in qua sunt constituti, inferiores suos diligant *i*, pro eis orent *k*, eisque benedicant *l*, ut eos instruant *m*, consilio dirigant, ac admoneant *n*, bene quidem merentes ut favore complectantur *o*, laudent *p*, ac remunerentur *q*, male vero agentes ut rejiciant *r*, reprehendant, castigentque *s*; ut protegant eos *t*, omniaque iis procurent quæcunque sunt animæ *u*, aut corpori necessaria, utque graviter, prudenter, sancte & exemplariter se gerendo Deo gloriam *x*, sibimet ipsis honorem concilient *y*, adeòque eam qua Deus illos induit authoritatem tueantur *z*.

Q. *Quænam sunt peccata superiorum?*

a Ezech. 34 2, 3 4
b Phil. 2. 21
c Job. 5. 14 Joh. 7. 18
d Isa. 59. 10 11 Deut. 17. 17
e Dan. 4. 5, 6 Act. 4. 17 18
f Exod. 5 10. ad 18 Mat. 23. 2. 4

R. Superiorum peccata (præter neglectum eorum quæ ab illis exiguntur officiorum *a*) sunt, seipsos *b*, h. e. suam ipsorum gloriam *c*, otium, lucrum, aut voluptatem *d*, inordinatè appetere; jubere quæ sunt illicita *e*, aut quæ ab inferioribus præstari nequeunt *f*, eis ut malè

agant

gunt consulere *g*, vel malè agentibus
nimos facere *h*, ac favere *i*, dehortari ac
eterrére à bene agendo, bene autem
gentes malè tractare *k*, eos indebite
stigare *l*, injuriæ, tentationi, ac pe-
iculo negligenter eos aut exponere aut
ermittere *m*; provocare ad iram *n*; aut
uocunque modo semetipsos dehonesta-
e, autoritatémque suam imminuere,
njustè, imprudenter, acerbè, vel re-
nissè se gerendo *o*.

g Mat. 4. 8 cum Mar. 5. 24
h Sam 13. 18
i 1 Sam. 3. 13
k Joh 7. 46 47. 48, 49 Col. 3. 21 Exod. 5. 17
l 1 Pet. 2. 18 19. 20 Heb. 12. 10 Deut. 25. 3
m Gen. 38 11. 27
n Act. 18. 17
o Eph. 6. 4
o Gen. 9. 21

Reg. 1. 11, 14, 15, 16 1 Reg. 1. 6 1 Sam. 2. 29 30, 31.

Q. *Quænam sunt æqualium officia?*

R. Officia æqualium sunt dignitatis
e valoris sui invicem rationem habe-
re *p*; honorem tribuendo alterum alteri
ntecellere *q*; de alterius donis aut pro-
ectu tanquam de propriis gaudere mu-
tuò *r*.

p 1 Pet. 2. 17
q Rom. 12. 10
r Rom. 12. 15, 16 Phil. 2. 3, 4

Q. *Quænam sunt æqualium peccata?*

R. Æqualium peccata sunt (præter
eglectum eorum quæ ab iis exiguntur
fficiorum *s*) alterius invicem dignita-
em parvi facere *t*; donis invidere *u*, de
uctis honoribus, aut prosperitate do-
ore affici *, superioritatem in se invi-
cem usurpare *x*.

s Rom. 13. 8 1 2 Tim. 3. 3
u Act. 7. 9 Gal. 5. 26
* Num. 11. 2 Esth. 1. 13 2 3 Joh. v. 9 Luc. 22. 24

Q. *Quænam est ratio quinto manda-
to annexa, quâ magis nos ad ejus obser-
vationem urgeamur?*

R. Ratio annexa quinto mandato
in hisce verbis [*Ut prolongentur dies tui*

in terra illa quam tibi largitur Domi
y Exo.20.12 *Deus tuus* y,] est, quâ longævitas,
prosperitas disertè promittitur omni
hoc mandatum observantibus, quatenus
nempe Dei gloriæ, eorúmque bono o
z Deut.5.16 ducant z.
1 Reg 8.25
Eph.6.2,3 Q. *Quodnam est mandatum se*
tum?

R. Mandatum sextum est [*Non*
a Exo.20.13 *cides* a.]

Q. *Quæ autem sunt officia in se*
mandato imperata?

R. Officia in sexto mandato in
perata sunt, studia quæque sedula licu
b Eph. 5.28 29 que conatus vitam nostram b, aliorum
c 1 Reg.18.4 que c, conservandi; omnibus cum o
e Jer. 16.15 16. Act.5.12 gitationibus tum destinationibus ob
16, 27, 21, 27 stendo d; passiones subjugando e; occ
d Eph. 4. 28 29 siones f, tentationes g, actionésque om
f 2 Sam.7.12 Deut. 22.8 nes declinando, quæcunque eò tendu
g Mat. 4 6,7 Prov.8.10 ut vitâ suâ quispiam injustè privetur
11,15,16 prout etiam justa ejusdem adversus vi
h 1 Sam. 24 12, 2 Sam.16 defensione *i*, patiente manus Divi
9,10,11,Gen. perpessione *k*, animi tranquillitate
37.21,22 i Psal. 81.4 cordis alacritate *m*, cibi *n*, po:tûs *o*, m
Pro. 24,11,12 dicinæ *p*, somni *q*, laboris *r*, ac recreati
1 Sam.14.45 A Jac. 5.7 onum *s*, usu sobrio, cogitationibus b
8, 9 Col.3 Heb.12.9 gnis *t*, dilectione *u*, misericordia
k 1 Thes.4.11

1 Pet. 3.4 Psal 37. 8,5,10,11 m Pro.17.22 n Pro. 25,26,27 o 1 Tim.5
p Isa. 58. 11 q Psal 127.2 r Eccl. 5. 12 2 Th 3.10,11 Pro. 16. 26 s Ecc
4. 8 t 1 Sam. 19. 9, 5 1 Sam 22. 13, 14 u Rom. 13 10 x Luk. 10
34, 35.

manſu

ansuetudine, lenitate, benignitate *x*, ctis, ac moribus placidis *y*, mitibus, mibusque *z*, longanimitate, facilitate deundi in gratiam, injuriarum patiente lerantia & condonatione, boni pro alo retributione *a*, afflictorum levati- ne, & sublevatione, tuitione ac defensi- ne innocentum *b*.

Q. *Quænam sunt peccata in sexto andato vetita?*

R. Peccata vetita in sexto mandato nt, quælibet vitæ ademptio seu no- ræ, sive alienæ *d*, extra tamen rationem stitiæ publicæ *e*, belli legitimi *f*, ac de- ensionis necessariæ *g*; licitorum ac ne- ssariorum vitæ mediorum neglectus ut subductio *h*, ita mala *i*, odium *k*, in- idia *l*, vindictæ cupiditas *m*, omnes pas- onum excessus *n*, curæ anxiæ *o*, cibi, otus *p*, laboris *q*, recreationum *r*, usus mmoderatus, dicta provocantia *s*, op- ressio *t*, litigatio *u*, percussio, vulneratio * & quicquid denique conferre quoquo modo possit ad vitam cujuspiam destru- endam *x*.

x Col. 3. 12 13
y Jac. 2. 17
z 1 Pet. 3. 8, 9 10, 11
Prov. 15. 1
Judæ 8. 1 2, 3
a Mat. 5. 24
Eph. 4. 2 3 1
Rom. 12. 7 20, 21
b 1 Thes. 5. 14
Job 31. 19. 20
Mat. 15. 35 36
Prov. 31. 8, 9

c Act. 16. 28
d Gen. 9. 6
e Num 35. 32, 33
f Jer. 48, 10
Deut 20, ch.
g Ex. 22. 2 3
h Mat. 25. 42 43 Jac. 2. 15 16. Ecc. 6. 1, 2
i Mat. 5. 22
k 1 Joh. 3 15
Lev. 19. 19
l Prov. 14. 30
m Rom. 12. 19
n Eph. 4. 31
o Matth. 6 31, 34
Luk. 21. 34 Rom. 13. 13 9 Ecc. 12. 2 Eccl. 2. 22, 23 9 Isa. 5. 12 s Prov. 1. 1 Prov. 12. 8 t Ezech. 18. 18 Exod. 1. 14 u Gal. 5. 15 Prov. 23. 19
Num. 35. 16, 17, 18, 21 x Exo. 21. 18. ad finem.

Q. *Quodnam est mandatum septimum?*

R. Mandatum septimum est [*Non mœchaberis* y.]

y Exod. 20 14

Q. *Quænam vero sunt officia in septimo mandato imperata?*

R. Officia septimo mandato imperata sunt corporis, mentis affectuum *z*, verborum *a*, gestuumque *b*, castitas, ejusque in nobis ipsis ac in aliis conservatio, occulorum sensuumque omnium vigilia custodia *d*, temperantia *e*, inter castos versari *f*, in vestitu modestia *g*, conjugium continentiæ donum non habentium *h*, conjugalis amor *i*, ac cohabitatio *k*, in vocationibus labor diligens, occasionum omnium impuritatis fuga ac tentationum eò tendentium resistentia *m*.

z 1 Thes. 4. 4 Job 31. 1. 1 Cor. 7. 34 a Col. 4. 6 b 1 Pet. 3. 2 c 1 Cor. 7. 2 35, 36 d Job 31. 2 e Act. 24. 24, 25 f Prov. 2. 16 ad 20 g 2 Tim. 2. 9 h 1 Cor. 7. 2. 9 i Prov. 5. 19 20 k 1 Pet. 3. 7 l Prov. 31. 12 17, 18 m Prov. 5. 8 Gen. 39. 8, 9, 10

Q. *Quæ sunt peccata prohibita in mandato septimo?*

R. Peccata in mandato septimo prohibita sunt, cum neglectus officiorum quæ exiguntur *n*, tum etiam adulterium, fornicatio *o*, raptus, incestus *p*, sodomia ac lubidines omnes non naturales *q*; impuræ quæque imaginationes, cogitationes, intentiones, affectionesque *r*, corrupta omnia turpiaque colloquia, eisve auscultatio *s*, oculorum lascivia *t*, gestus impudens levisque, vestitus immodestus *u*, conjugiorum licitorum prohibitio *v*, illicitorum dispensatio *x*, prostibulorum approbatio, toleratio, exercitium, eorundemque

n Prov. 5. 7 o Heb. 13. 4 Gal. 5. 19 p 1 Sam. 13. 14 1 Cor. 5. 1 q Rom. 1. 24 26, 27. Lev. 20. 5. 16 r Mat. 5. 28 Mat. 15. 19 Col. 3. 5 s Eph. 5. 3. 4 Prov. 7. 5 21, 22 t Isa. 3. 16 2 Pet. 2. 4 u Prov. 7. 10 13 v 1 Tim. 4. 3 x Lev. 18. 1 ad 21. Mar. 6 18. Mal. 2 11, 12

ndemque frequentatio *y*, vota cœliba- illaqueantia *z*, matrimonii dilati- debita *a*, polygamia, qua plures habet vir uxores, aut fœmina maritos eo- m tempore *b*, injustum divortium *c* desertio injusta *d*, otium, gula, ebrie- *e*, consortii impudici usus *f*, ut & Jas- varum cantionum, librorum, pictura m, saltationum, ludorum scenicorum *g*, nnium denique quæ impudicitiæ mo- s excitare in nobis aliisve possint, om- sque impudicitiæ actus *h*.

y 1 Reg. 13. 18. 2 Reg. 13. 7. Deut. 23. 17. 18. Lev. 19. 29. Jer. 5. 7. Prov. 7. 24. 25. 20. 17. *z* 1 Matth. 19. 10, 11. *a* 1 Cor. 7. 7. 8. 9. Gen. 8. 26. *b* Mal. 2. 14. 15. Mat. 19. 5. *c* Mal. 1. 16. Mat. 4. 32. *d* 1 Cor. 7. 12, 13. *e* Ez. 6. 49. ...ov. 13. 30, 11, 31. *f* Gen. 39. 10. Prov. 5. 8. *g* Eph. 5. 4. Ezech. 2. 14, 15. ... Ka. 13. 15, 16, 17. Isa. 3. 15. Mar. 6. 22. Rom. 13. 13. *i* Pet. 4. 3. *h* 2 Reg. ... cum Jer. 3. 30. & Ezech. 23. 40.

Q. *Quodnam est mandatum octa- vum?*

R. Mandatum octavum est [*Non ...raberis* i.] *i* Exo. 20. 15.

Q. *Quænam sunt officia octavo man- dato imperata?*

R. Officia octavo præcepto impera- ta sunt, veritas, fidelitas, justitiaque in contractibus ac hominum inter se com- mercijs *k*, suum cuique tribuere *l*, resti- tutio bonorum si quæ injustè ab iis ad quos jure spectant detineantur *m*, largi- tio ac mutuatio gratuita, prout res no- stræ tulerint, ac necessitates aliorum fli- gitaverint *n*, judiciorum nostrorum vo- luntatum & affectionum circa res mun- danas moderatio *o*, providens cura stu- diumque

k Psal. 15. 2, 4. Zech. 7. 4. 10. Zach. 8. 16, 17. *l* Gen. 13. 7. *m* Lev. 6. 3. 4. 5. cum Luc. 19. 8. *n* Luc. 6. 30. 36. 1 Joh. 3. 17. Eph. 4. 28. Gal. 6. 10. *o* 1 Tim. 6. 6. 7. 8. 9. Gal. 6. 4.

diumque ea quæ naturæ nostræ sustent
dæ necessaria sunt ac convenientia, co
ditionique nostræ congruentia *p*, acqu
rendi *q*, conservandi, adhibendi, ac ord
nandi; vitæ genus licitum *r*, in eoq
diligentia *s*, frugalitas *t*, actionum fore
sium *u*, ac fidejussionum, nisi si forte n
cessariæ fuerint, evitatio, aliarumq
ejus generis obligationum *; una cu
conatu res & bona externa non min
aliorum quàm nostra, justis quibusq
licitisque mediis, cum procurandi, tu
conservandi ac promovendi *x*.

p Pro. 27. 23 ad fine. Eccl. 2. 24 Eccl. 3. 12, 13 1 Tim. 6. 17 18. Isa. 38. 1 Mat. 11. 8 *q* 1 Tim. 5. 8 *r* 1 Cor. 7. 10 Gen. 2. 15 Gen. 3. 19 *s* Eph. 4. 28 Prov. 10. 4 *t* Job 6. 12 Pro. 21. 20 *u* 1 Cor. 6. 2 ad 9 * Prov. 6. 1 ad 6 Prov. 11. 15 Phil. 2. 4 *x* Lev. 15. 35 Deut. 22. 1, 2, 3, 4. Exo. 2. 54, 55. Gen. 47. 14 Mat. 22. 39.

Q. *Quæ sunt peccata vetita in octa*
præcepto?

R. Peccata octavo præcepto veti
(præter officiorum quæ inibi exigunt
neglectum *y*,) sunt furtum *z*, latrocin
um *a* plagium *b*; rei cujuslibet vi a
dolo malo oblate receptio *c*, fraude
exercere *d*, ponderibus ac mensuris inj
stis uti *e*, terminos dimovere *f*, in co
tractibus hominum inter se *g*, aut in reb
fidei commissis injustitia & fraudule
tia *h*, oppressio *i*, expilatio *k*, fæneratio
corrupta munerum acceptatio *m*, action
forenses excrutiantes *n*, agrorum diremp

y Jac. 2. 15 16 1 Joh. 3. 17 *z* Eph. 4. 28 *a* Psal. 62. 10 *b* 1 Tim. 1, 10 *c* Prov. 29. 24 Psal. 50. 18 *d* 1 Thes. 4. 6 *e* Prov. 11. 1 Prov. 20. 10 *f* Deut. 19. 14 Prov. 23. 10 *g* Amos 8. 5 Psal. 37. 21 *h* Luc. 16 10, 11, 12 *i* Ezec. 22. 29 Lev. 25. 17 *k* Mat. 23. 25 Ezech. 22. 12 *l* Psal. 15. 5 *m* Job 15. 34 *n* 1 Co 6. 6, 7, 8 Prov. 3. 29, 30.

tion

nes ac villarum depopulationes inju-
e o, Timiopolas agere, unde rerum
ecium augeatur p, instituta vitæ illi-
a q, omnes aliæ rationes injustæ ac
fariæ quibus à proximo nostro quod
jure debetur aut auferimus, aut detine-
us, aut nosmet ipsos locupletamus r,
aritia s, inordinata bonorum externo-
m æstimatio, aut affectatio t, diffiden-
s ac distrahentes curæ, studiaque in eis
quirendis, conservandis, utendisque u,
iorum rebus prosperis invidere *, prou
tiam ignavia x, prodigalitas, lusu va
antes; reliquæque omnes viæ damnum
ei nostræ familiari indebitè inferendi y,
ti & debito usu, ac solatio ex rebus
obis à Deo donatis præcipiendo nostri-
met defraudatio z.

o Isa. 5. 8.
Mic. 2. 2.
p Prov. 11. 16
q Act. 19. 19, 24, 25
r Job 20. 19
Jac. 5. 4
Prov 21. 6.
s Luc. 12. 15
t 1 Tim. 5. 5
Col. 3. 2
Prov 23. 25
Psal. 62. 10
u Mat. 6. 25
31 34
Eccl. 5. 12
* Psal. 73. 3
Psal 37. 1 7
x 2 Thes. 3. 11
Prov. 18. 9
y prov. 21. 17
Prov. 23. 20
21
Prov. 28. 19
z Eccl. 4. 8
Eccl. 6. 2
1 Tim. 5. 8

Q. *Quodnam est mandatum nonum?*

R. Mandatum nonum est [*Non eris adversus proximum tuum testis mendax a.*]

a Exo. 20. 16

Q. *Quæ sunt officia nono mandato imperata?*

R. Officia nono mandato imperata sunt, veritatem inter homines b, bonumq; nomen & existimationem proximi æque ac nostrum conservare c, ac promovere, veritatem publicè agnoscere ac defendere d, eam ex animo e, sincerè f, libere g, plane h, pleneque i, proloqui eamque solam, cum in rebus forensibus ac juridicis k,

b Zech. 8. 16
c 3 Joh. v. 12
d Pro. 31. 8, 9
e Psal. 15. 2
f 2 Chr. 19. 9
g 1 Sam. 19 4. 5
h Josh. 7. 19
i 2 Sam. 14 18, 19, 20.

k Lev. 19. 15. Pro. 14. 5. 25. l 2 Cor. 1. 17. 18. Eph. 4. 15. m Heb. 6. 9. 1 Cor. 13. 6. n Rom. 8. 9. Joh. 11. 4. 3 Joh. 1. 3. 4. o 2 Cor. 2. 4. 2 Cor. 12. 21. p Prov. 17. 9. q Pet. 4. 8. r 1 Cor. 1. 4. 5. 7. s Tim. 1. 4. 5. t 1 Sam. 12. 14. u 1 Cor. 13. 6. 7. v Psal. 15. 3. w Pro. 25. 23. x Prov. 26. 24. 25. y Psal. 101. 5. z Pro. 21. 5. Joh. 8. 40. z Psal. 15. 4. a Phil. 4. 8.

dicis k, tum in aliis rebus quibuscunq; l bene de proximis nostris præ charitate existimare m, eorumque bonum nomen amare, cupere, deque eo gaudere n, de ipsorum infirmitatibus dolore afficiri, easque cooperire p, dona & gratias eorum lubenter agnoscere q, eorum innocentiam propugnare r, bonam de iis famam prompte excipere s, obloquutiones vero non nisi invitè admittere t, delatores et adulatores *, ac detractatores rejicere a, nominis nostri amorem curamque gerere, illudque, ubi opus est, defendere y, promissiones licitas præstare z; quæcunque denique vera sunt, quæcunque honesta, quæcunque amabilia, quæcunque bona nominis, eis studere, ea facere a.

Q. *Quænam sunt peccata nono præcepto prohibita?*

R. Peccata nono præcepto prohibita sunt, veritatem aut nomen seu proximorum sive nostrum quocunque modo violare b, tum vero præcipuè in judiciis publicis c, testimonium falsum præbere d, testes falsos subornare e, scienter ac prudenter malam causam aut præsentia aut patrocinio defendere, veritatem impudenter ac vultuosè opprimere f, sententiam injustam ferre g, quod malum est bonum, quod vero bonum est malum dicere, improbos secundum opera justorum remunerare, justos autem secundum

b 1 Sam. 17. 28. 2 Sam. 16. 3. 2 Sam. 1. 9. 10. 15. 16. c Lev. 19. 15. Heb. 1. 4. d Prov. 19. 5. Pro. 6. 19. e Act. 5. 13. f Jer. 9. 3. 5. Act. 24. 2. 5. Psal. 12. 4. Psal. 52. 1. 2. 3. 4. g Pro. 7. 15. 1 Reg. 21. 9. ad 14.

opera

era improborum *h*, testamenta vel ta-
las subjicere aut comminisci *i*, verita-
m supprimere, indebitè in causa justa
icere *k*, prout etiam si ere quando-
que iniquitatem aut ipsi reprehen-
re *l*; aut ad alios deferre debemus *m*,
itatem dicere, intempestive *n*, maliti-
e in malum finem *o*, eandem in falsam
ntentiam pervertere *p*, aut dubiè ac
quivoce proferre ad veritatis justitiæve
commodum aut detrimentum *q*, falsi-
quium *r*, mendacium *s*, obtrectatio *t*,
lentum insimulatio *u*, detractio ***,
migeratio *x*, susurrus *y*, subsannatio *z*,
nvitium *a*, censura temeraria *b*, tetri-
c, iniqua *d*, intentionum, verborum
ctionumque mala interpretatio *e*, adula-
io *f*, ostentatio vana *g*, nimis honorifice
ut viliter de nobismet ipsis aliisve aut
oqui aut sentire *h*; donorum gratiarum
ue Dei abnegatio *i*, levioris culpæ ag-
ravatio *k*; peccatorum ocultatio, excu-
atio vel extenuatio, cum ad ea liberè
onfitendum invitamur *l*; infirmitatum
roditio non necessaria *m*; falsos rumo-
res spargere *n*; oblocutiones avidè acci-
pere, iisque favere *o*; aures adversus de-
fensionem justam obturare *p*, suspicio

h Isa. 15. 23
i Psal. 119. 69
Luc. 19. 8
Luc. 16. 5, 6, 7
k Lev 5. 1
Deut. 12. 8
Act. 5. 3, 8, 9
2 Tim. 13. 16
l 1 Reg. 1. 6
Lev. 19. 17
m Isa. 59. 4
n Pro. 19. 11
o 1 Sam. 12. 9. 10. cum Psal. 52. 1, 2, 3, 4
p Psal. 56. 6
Joh. 2. 19 cum Mat. 26. 60, 61
q Gen. 3. 5
Gen. 26. 7, 9
r Isa. 59. 3
s Lev. 19. 11
Col. 3. 9
t Psal. 50. 20
u Psal. 1. 3
*** Jac. 4. 11
Jer. 38. 4
x Lev. 19. 16
y Rom. 1. 29, 30
z Gen. 21. 9 cum Gal. 4. 29
a 1 Cor. 6. 10
b Mat. 7. 1
c Act. 28. 4
d Gen. 38. 24
Rom. 2. 1
e Neh. 6. 6, 7, 8. Rom. 3
f Psal. 69. 10
1 Sam. 1. 13, 1, 3
2 Sam. 10. 3

f Psal. 12. 2, 3. *g* 2 Tim. 2. 2. *h* Luk. 18. 9. *i* Rom. 12. 16. 1 Cor. 4. 6
Act. 1. 12 Exod. 4. 10, 11, 12, 13, 14 1 Job 2. 5, 6 Job 4. 6 *k* Mat. 7
[illegible] *l* Prov. 28. 13 Prov. 30. 20 Gen. 3. 12, 13 Jer. 2. 35. 2 Reg. 5.
[illegible] Gen. 4. 9. *m* Gen. 9. 22 Prov. 25. 9, 10. *n* Exod. 23. 1. *o* Prov. 29. 12.
Act. 7. 54, 57. Job 31. 13, 14.

mala *q*,

q 1 Cor. 13. 3
1 Tim. 6. 4
r Num. 11. 29
Mat. 11. 15
s Ezra 4. 12 13
t Jer. 38. 27
u Psal. 31. 15 16 21
Mat. 17. 28, 29
* Judæ v. 16
Act. 2. 22
x Rom. 1. 32
2 Tim. 3. 3
y 1 Sam. 2. 24
z 2 Sam. 13. 12, 13
Prov. 5. 8, 9
Prov. 6. 33

mala *q*; meritæ cujusquam laudi invide vel indolere *r*; eamque imminuendi c natus ac desiderium *s*, è cujusvis dedec ac infamiâ lætitiam capere *t*, contemp fastidiosus *u*, admiratio stulta *, prom sionum licitarum violatio *x*, neglect earum rerum quæ sunt bonæ famæ *y*, e rum autem quæ malam famam conci ant, cum à nobis ipsis perpetratio vel no declinatio, tum in aliis, quoad ejus fi potest, non impeditio *z*.

Q. *Quodnam est mandatum de mum?*

R. Mandatum decimum est [*N concupisces proximi tui domum, non co cupisces proximi tui uxorem, non servu non ancillam, non bovem, non asinu neque aliud denique quicquam quod proximi tui* a.]

a Exod. 10. 17

Q. *Quænam sunt officia quæ deci præcepto exiguntur?*

R. Officia quæ decimo præcepto ex guntur sunt, acquiescentia sorti nostr adeò perfecta *b*, totiùsque animæ nostr adeo benevola in proximum dispositi ut omnes interni nostri motus ac effect eum spectantes ad bonum ipsius tendan idèmque promoveant universum *c*.

b Heb. 13. 5
1 Tim. 6. 6
c Job 31. 29
Rom. 12. 15
Ps. 122. 7, 8, 9
1 Tim. 1. 5
Esth. 10. 3
1 Cor. 13. 3, 5, 6, 7

Q. *Quæ verò sunt peccata decimo man dato prohibita?*

R. Peccata decimo mandato prohibit sunt, rerum nostrarum displicentia *d*, in vidia

d 1 Reg. 11. 4
Esth. 5. 13
1 Cor. 10. 10

dia *e*, doloque de bono proximi *f*, una m motibus affectibusque circa res ejus debitis quibuscunque *g*.

Q. *Quiſquàmne poteſt mandata Dei perfectè obſervare?*

R. Nemo potis eſt vel è ſeipſo *h*, vel, gratia quavis in hac vita receptâ mandata Dei perfectè implere *i*, verum ea otidie violat cùm cogitationibus *k*, m dictis, factiſque *l*.

n. 8, 11 *l* Rom. 3. 9. ad 21 Jac. 3. 2. ad 13.

Q. *An verò ſunt omnes legis Divinæ tranſgreſſiones ſuâ naturâ æque in conſpectu Dei ex æquo graves?*

R. Omnes legis Divinæ tranſgreſſiones on ſunt ex æquo graves; verum peccata quædam aliis, tam ſuâ naturâ, quàm ropter varias eorundem aggravationes, unt in conſpectu Dei graviora *m*.

Q. *Quænam ſunt aggravationes illæ ibus peccata alia aliis tribuuntur graviora?*

R. Peccatis aggravationes accedunt, A perſonis deſinquentibus *n*, nempe illis ætas provectior ſit *o*, ſi plus habeant experientiæ, aut gratiæ *p*, quoq; magis profeſſione religionis *q*, donis *r*, dignitate *ſ*, ac munere ſunt præſtantes *t*, ſi unt aliorum duces *u*, quorum exemplum plures poſſit ad imitationem invitare *.

a Gal 5. 26 Jac. 3. 14. 16 Pſ. 112. 9. 10 Neh. 2. 10 8

b Rom. 7. 7, 8 Rom. 13. 9 Col. 3. 5 Deut. 5. 21

c Jac. 2 Joh 15. 5 Rom 8. 3

d Eccl. 7. 22 1 Joh 1. 8, 10

e Gal 5. 17 Rom. 7. 18, 19

f Gen. 6. 5

m Joh. 19. 11 Ezec. 8. 6, 13 n Joh. 1. 16 Pſal. 78. 17, 32, 56

n Jer. 2. 8

o Job 32. 7, 9 Eccleſ. 4. 13

p 1 Reg. 12 4, 9

q 2 Sam. 12. 14

r 1 Cor. 5. 1

ſ Jac. 4. 17

t Luc. 12. 47, 48

u Jer. 5. 4, 5 2 Sam. 12. 7, 9

* Rom. 2. 17. ad 25 * Gal. 2. 11, ad 14.

A per-

A Personis Læsis *x*, si immediatè versùs Deum *y*, ejus attributa *z*, c túmque *a*, adversús Christum *c*, ejus gratiam *b*; Spiritum Sanctum *c*, e testimonium *d*, ac operationes *e*; adv sùs superiores, viros eminentes *f*, eós quibus aut relatione aliquâ speciali co juncti sumus, aut officio devincti *g*; a versùs sanctorum quemlibet *h*, speciati infirmos fratres *i*; ipsorum aut alior quorumvis animas *k*; commune bon seu omnium sive multorum *l*.

A Peccati naturâ & qualitate *m*, contra expressa legis verbis sit *n*, aut pl mandata violet, peccata plura in se co tineat *o*; si non solum in corde conce tum, verùm etiam dictis aut factis expre sum sit *p*; si aliis sit offendiculo *q*, si rep rationem nullam admittat *r*; si adversi media *s*, salutis, beneficia *t*, judicia Dei naturæ lumen *, conscientiæ convicti onem *x*, admonitionem publicam priv támve *y*, censuras Ecclesiasticas *z*, p nitiones civiles *a*, nostras ipsorum prece proposita, promissa *b*, vota *c*, fœdera obligationes Deo facta aut hominibus si deliberatè fiat *f*, præfracto animo

x Mat. 21. 38, 39 y 1 Sam. 2. 25 Act. 5. 4 Psal. 51 4 z Rom. 2. 4 a Mal. 1. 8. 14 b Heb. 2. 2, 3 Heb. 11. 25 c Heb. 10. 29 Mat. 12. 31 32 d Eph. 4. 30 e Heb. 6. 4, 5 f Judæ v. 8 Num. 12. 8 9 Isa. 3. 5 g Pro. 30. 17 2 Cor. 12. 15 Psal. 55. 12, 13, 14. 15 h Zeph. 2. 8 10, 11 Mat. 18. 6 1 Cor. 4. 8 Apoc. 17. 6 i 1 Cor. 8. 11 12. Rom. 14 13; 15; 21 k Ezech. 13 9 1 Cor. 8. 11 Apoc. 18. 13 Mat. 23. 15 l 1 Thes. 2. 15, 16 Josh. 22. 20 m Pro 6 30 ad finem. n Ezra 5. 10, 11 12. 1 Reg. 11. 9. 10 o C l 3. 5 1 Tim 6. 16 Prov. 8 9, 10, 11, 12 Pro 6, 31, 33 Josh 7. 21 p Jam 5 14. 15 Mat. 5. 22 Mic. 2 1. q Mat 8. 7. Ro 2 2 9. 14 r Deut 22. 22 cum v 23. 19 Prov 6 32 ad 35. s Mat. 1. 12 ad Jo n 5 12 t Isa. 3 Deut. 32. 6 u Amos 4. 8 ad 2 Jer. 5. 3 * Ro 1. 16, 17 x Rom. 1. 24 Dan. 5. 22 Tit. 3. 10 11 y Prov. 29. 1 z Tit. 3 Mat. 18 17 a Prov. 27. 22 Prov. 23, 25. b Psal. 78. 14. 35 6 37 Jer. 20 Jer. 11 5, 6 10, 11 c Eccl. 5. 4 5, 6 Prov. 20. 25 d Lev. 26. 25 e prov. 1 Ezech. 7 18, 19 f psal. 39. 4 g Jer. 6. 16.

insolen-

lenter *b*, imprudenter *i*, osten-
ter *k*, maliciosè *l*, frequenter *m*,
ctarie *n*, cum delectatione *o*, diutur-
te *p*, aut recidivatione post resipis-
tiam *q*.

A temporis *r*, locique *s*, circumstan-
; si die Dominico *t*, aliisve tempori-
divino cultui consecratis *u*; si imme-
te præcedat *, vel subsequatur hæc *x*,
ve auxilia quæ istiusmodi malis vel
cavendis vel medicandis destinantur
si publicè aut coram aliis, quos proba
e est provocatum indè aut coinqui-
um iri *z*.

b Num 15.30 Exod. 21.14 *i* Jer. 3.3 prov. 7.1 *k* psal. 52.8 *l* John v. 10 *m* Num. 14.22 *n* Zech. 7. 11, 12 *o* prov. 2.14 *p* Isa. 57.17 *q* Jer 34.8, 9 10. 11 *r* pet. 2.20, 21, 22 *s* 2 Reg. 5.26 *t* Jer 7.10 Isai. 16.10 *u* Ezech. 23. 37, 8, 39 *x* Isai 58.3, 4, 5 Num. 15.6, 7 Cor. 11.20, 21 *x* Jer. 7.8, 9, 10, prov. 7. 14, 15 Joh. 13.17, 30 *y* Eccl. 9. 4 *z* 2 Sam. 16. 12 1 Sam. 2. 22, 23, 24.

Q. *Quid de Deo meretur peccatum*
umquodque?

R. Peccatum vel minimum quodq;
m adversús supremum Dei Domini-
n *a*, bonitatem *b*, & sanctitatem *c*,
stamque ejus legem fiat *d*, iram ejus
maledictionem *e*, tam in hac vita *f*,
àm futurâ commeretur *g* neque po-
st nisi Christi sanguine expiari *h*.

a Jac. 2.10, 11 *b* Exod. 20. 1, 2 *c* Hab. 1. 13 Lev. 10. 3 Lev. 11. 44, 45 *d* 1 Joh. 3. 4 Rom. 7. 12 *g* Mat. 25. 41 ph. 5. 6 Gal. 3. 10 *f* Lam. 1. 19 Deu. 28. 15, ad finem. eb. 9. 21 1 pet. 1. 18, 19.

Q. *Quid à nobis exigit Deus, quo*
am ejus ac maledictionem nobis debi-
m propter legis transgressionem effugi-
mus?

R. Quo

R. Quo iram ac maledictionem Dei propter transgreſſionem legis nobis debitam effugiamus, à nobis exigitur

i Act. 20. 21 Mat. 3. 7 8 Luc. 13. 3. 5 Act. 16. 30 31 Joh. 3. 16. 18 k Pro. 2. 1. ad 6 Prov 8. 33 ad finem.

piſcentiam erga Deum, fidemque in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ac diligentem mediorum externorum uſum, quibus communicat nobis Chriſtus mediationis ſuæ beneficia k.

Q. *Quanam ſunt externa illa media quibus Chriſtus nobis mediationis ſuæ communicat beneficia?*

R. Media externa ac ordinaria quibus Chriſtus communicat Eccleſiæ ſuæ mediationis ſuæ beneficia ſunt inſtituta ejus omnia; imprimis autem verbum, l Mat. 28 19, 20 Act. 2. 41, 46, 47 ſacramenta & oratio, quæ quidem omnia electis fiunt ad ſalutem efficacia l.

Q. *Quomodo fit verbum efficax ad ſalutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, præcipue vero prædicationem reddit medium efficax illuminandi m, convincendi

m Neh. 8. 8. Act. 16. 18 Pſal. 19. 8 n 1 Cor. 14 24, 25 2 Chron. 34 18, 9 20 27, 28 o Act. 1. 37 41 Act. 8. 26 ad 39

humiliandique peccatores n, eoſque amoliendi ab omni confidentia ſui, ad Chriſtum autem pertrahendi o, ac ad imaginem ejus conformandi p, ejuſque eos vi luntati ſubjugandi q, quin etiam confirmandi eos adverſus tentationes omnes corruptioneſque r, ædificandi in gratia

p 2 Cor. 3. 18. q 2 Cor. 10. 4, 5, 6. Rom. 6. 17. r Mar. 4. 6. 7. 16 Eph. 16. 17. Pſal. 19. 11. 1 Cor. 10. 11. f Act. 20. 32. 2 Tim. 15, 16, 17.

eorumque

umque corde in ſanctitate ac ſolatio fidem ad ſalutem ſtabiliendi *t*.

t Rom. 16 25 1 Theſſ. 3.2, 10,11,13

15 4. Rom. 10. 13, 14, 15, 16, 17. Rom. 1. 16.

Q. *Eſtne igitur verbum Dei ab omnibus legendum?*

R. Quamvis omnibus non ſit permiſſum, ut verbum Dei publicè legant coram cœtu *u*, nullum tamen eſt genus hominum quod ſeorſim *, ac in familiis ſuis ad legere non tenetur *x*, in quem finem ſcripturæ ſacræ ſunt ex originalibus in linguas transferendæ *y*.

u Deut. 31.9 11,12,13 Neh. 8.2,3 Neh 9 3,4,5 * Deut. 7. 19 Apoc. 1. 3 Joh. 5. 9 Iſai. 34 16 x Deut. 6 6, 9. Gen. 18.17 19. Pſal. 78. 5, 6, 7. y 1 Cor. 14. 6, 9, 11, 12, 15 n 27, 28

Q. *Qui legendum eſt verbum Dei?*

R. Scripturæ ſacræ legendæ ſunt, cum reverentia illarum veneratione, ac reverentia z 3 cum perſuaſione firma, eſſe eas ipſiſſimum verbum Dei *a*, eumque eum efficere poſſe ut illas intelliga- mus *b*, cum deſiderio voluntatem divinam, in iis revelatam cognoſcendi, credendi, eique obtemperandi *c*, cum diligentia *d*, ac earum materiæ ſcopoq; attentione *e*, cum meditatione *f*, applicatione *g*, abnegatione noſtri *h*, ac oratione *i*.

z Pſal. 19.10 Neh 8.3. ad 10 Exod. 24.7 2 Chr. 34.27 Iſai 66. 2 a 2 Pet. 1.19 20,21 b Luc. 24. 45 2 Cor. 3,13 ad 16 c Deut. 17 19, 20 d Act. 17. 11 e Act. 10 34. Luc. 10 25, 27, 28 f Pſal. 1 2 Pſal. 119.97 g 2 Chr. 34 21 h Prov. 3 5 Deut. 33 3 i Prov. 4 ad 7. Pſ. 119 8 Neh 8. 6 &

Q. *A quibus prædicari debet verbum Dei?*

R. Verbum Dei ab iis ſolis prædicari debet, qui donis ſufficienter inſtructi ſunt *k*,

& 1 Tim. 3. 2 6 Eph. 4. 8, 9, 11 Mal. 4. 6 sunt *k*, atque insuper debitè ad id officium approbati vocatique *l*.

Mal. 1. 7 1 Cor. 3. 7 *l* Jer. 14. 15 Rom. 10. 15 Heb. 5. 1. 1 Cor. 11. 1 Tim. 3. 10 1 Tim. 4. 14 1 Tim. 5. 22.

Q. *Quo modo prædicare debent verbum Dei qui sunt ad illud muneris vocati ac designati?*

R. Qui vocati sunt ad laborandum in verbi ministerio, prædicare debent doctrinam sanam *m*, diligenter *n*, tempestive, intempestive *o*, simpliciter non in allicientibus humanæ sapientiæ verbis, verum in demonstratione spiritus, & potentiâ *q*, fideliter *r*, totum Dei consilium manifestando *s*, prudenter *t*, variæ auditorum necessitati captui semet accommodando *u*, fervidè flagrante Dei *x*, animarumque proximi ejus amore *y*, sincere *z*, in Dei gloriam *a*, populique conversionem *b*, ædificationem *c*, ac salutem collimando *d*.

m Tit. 2. 7, 8 n Act. 18. 25 o 2 Tim. 4. 2 p 1 Cor. 1. 19 q 1 Cor. 2. 4 r Jer. 23. 28 s Act. 20. 21 t Col. 1. 28 2 Tim. 2. 15 u 1 Cor. 9. 20, 22 Heb. 5. 12, 13, 14 Luc. 12. 12 x Act. 18. 25 y 2 Cor. 5. 13, 14. Phil. 1. 8 z 1 Cor. 1. 17 2 Cor. 4. 2 a 1 Thes. 2. 4, 5, 6 Joh. 7. 18 b 1 Cor. 9. 19, 20, 21, 22 c 2 Cor. 12. 19 Eph. 4. 12 d 1 Tim. 4. 16 Act. 20. 27, 28.

Q. *Quid exigitur à prædicationis verbi audientibus?*

R. Ab iis qui prædicationem verbi audiunt id exigitur, ut ei cum omni diligentia *e*, præparatione *f*, ac oratione attendant; ut quicquid audierint, scripturas examinent *b*, ut fide *i*, amore *k*, lenitate *l*, ac promptitudine animi

e Prov. 8. 3 f 1 Pet. 2. 1, 2 Luc. 8. 18 g Psal. 19. 8 Eph. 6. 18, 19 b Act. 17. 11 i Heb. 4. 2 k 2 Thes. 2. 10 l Jac. 1. 21

m, veritatem excipiant tanquam ver-
m Dei n, de eo meditentur o, sermo-
que conferant p, in cordibus suis ab-
t q, ejusque fructus in vita sua
nt r.

Q. Quá vero ratione fiunt Sacramen-
alutis media efficacia?

R. Sacramenta fiunt media salutis
cacia, non per vim quamvis ipsis in-
secam, aut per virtutem aliquam ab
ministrantis pietate, vel intentio-
derivatam, verum tantummodo
operationem sancti spiritus & be-
dictionem Christi, à quo sunt insti-
a s.

Q. Quid est Sacramentum?

R. Sacramentum est ordinatio sacra
Christo in Ecclesia sua instituta t, ad
ediationis suæ beneficia u, eis qui sunt
sœdere gratia * significandum, ob-
nandum, & exhibendum x, eorumque
em cæterasque gratias confirman-
m augendumque y, eos ad obedien-
m obligandum z, eorumque amo
m ac communionem inter se mutu
n testificandum fovendumque a,
inetiam eos ab extraneis distinguen-
m b.

m Act. 17.11
n 1 Thes. 1 13
o Luc. 9.44 Heb. 2.1
p Luc. 24.14 Deut 6.6,7
q Prov. 2.4 Psal. 119.11
r Luc. 8.13 Jac. 1.25
s 1 Pet. 2.11 Act. 8.13 cum v. 23 1 Cor. 3.6,7 1 Cor. 12.13
t Gen 17.7 10. Exod. 11. cap. Mat. 28.19 Mat 16.27 28
u Act. 2.38 1 Cor. 10.16
* Rom. 15.8 Exod. 11.58
x Rom. 4.11 1 Cor. 11.24 25
y Rom. 4.11 Gal. 3.27
z Rom. 6 3 4 1 Cor. 10.21

ph. 4.2,3,4,5. 1 Cor. 12.13. b Eph. 2.11,12. Gen. 34.14.

Q. Quæ sunt partes Sacramenti?

R. Sacra-

R. Sacramenti partes duæ sunt, altera quidem signum externum ac cernibile adhibitum secundum Christi institutionem; altera vero gratia interna ac spiritualis per illud significata *e*.

e Mat. 3. 11 1 Pet. 3. 21 Rom. 2. 28, 29

Q. *Cedo numerum Sacramentorum quæ Christus instituit in Ecclesia sua N. T.*

R. Sub Novo Testamento Christus in Ecclesia sua duo tantum instituit Sacramenta, Baptismum scilicet ac Cœnam Domini *d*.

d Mat 28. 19 1 Cor. 11. 23, 25 Mat. 26. 26, 27, 28

Q. *Quid est Baptismus?*

R. Baptismus est Sacramentum N. T. quo ablutionem per aquam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ordinavit Christus, quæ signum foret sigillum insitionis in ipsum *f*, remissionis peccatorum per sanguinem ipsius *g*, ut & regenerationis per ejus spiritum *h*, adoptionis item *i*, ac resurrectionis ad vitam æternam *k*, quaque personæ baptizatæ in Ecclesiam visibilem solenniter admittuntur *l* & pascisciuntur publice ex professo, se nempe totos fore solius Domini *m*.

e Mat. 28. 19 f Gal 3. 27 g Mar. 1. 4 Apoc. 1. 5 h Tit. 3. 5 Eph. 5. 26 i Ezek. 36. 25, 27 k 1 Cor. 15. 29 Rom. 6. 5 l 1 Cor. 12. 13 m Rom. 6. 4

Q. *Quibus administrandus est Baptismus?*

R. Baptismus non est quibusquam administrandus, qui sunt extra Ecclesiam visibilem, adeoque à fœdere promissionis alieni, usque dum suum in Christum

hriſtum fidem, eique ſe obedientes ſo- n Act. 8, 36, 37
profiteantur *n*, infantes autem à pa- Act. 2. 38
rum utroque vel altero tantum pro- o Gen. 17. 7, 9. cum Gal. 3. 9. 14 & Col. 2. 11, 12 & Act. 2. 38, 39. & Rom. 4. 11, 12. 1 Cor. 7 14. Mat. 28. 19. Luc. 48 15, 16 Rom. 11 16
ati, fidem in Chriſtum, eique obedi-
tiam profitente, vel eo fœderati ſunt
baptizandi *o*.

Q. *Qua ratione recolendus eſt nobis*
ptiſmus noſter quo uberiorem exinde
ctum percipiamus?

R. Neceſſarium (at neglectum ni-
is) officium baptiſmum noſtrum reco-
ndi quo uberiorem exinde fructum
rcipiamus à nobis tota vita præſtari
bet, præcipuè vero tentationis tem-
re, dumque aliis nobis præſentibus
miniſtratur *p*, ſerio nempe gratoque p Col. 2. 11, 12. Rom. 6. 4. 6. 11
imo naturam ejus conſiderando, fineſ-
ue propter quos eſt à Chriſto inſtitu-
s, privilegia, ac beneficia per illum
llata & obſignata, noſtrumque in eo
tum ſolenniter nuncupatum *q*, hu- q Rom. 3. 6
iliando noſmet ipſos propter nefaria 4. 5
oſtra inquinamenta, quodque gratiæ
ptiſmi defuerimus, noſtræque in eo
ctioni *r*, eiſque planè contrarii am- r 1 Cor. 1. 11, 12, 13 Rom 6. 2, 3
ulaverimus; promovendo ad certitu-
inem remiſſionis peccatorum, ut & be-
edictionum omnium reliquarum quæ-
unque in eo nobis ſacramento obſig-
antur *ſ*, derivando vires à Chriſti ſ Rom. 4. 11, 12. 1 Pet. 3. 21
morte ac reſurrectione, in quem bapti-
ati ſumus, ad mortificationem pec-

t Rom. 6. 3 4, 5 cati, & gratiæ vivificationem *t*, op-
u Gal. 3. 26, 27 ram dando ut fide vivamus *u*, & con-
* Rom. 6. 22 versationem nostram in sanctimonia a-
justitia habeamus *, quemadmodu
illos decet qui nomina sua Christo in-
x Act. 2. 38 ibi dederunt *x*, utque in fraterna chari-
tate ambulemus, eodem nempe spiritu
y 1 Cor. 12. 13 25, 26, 27 idem corpus baptizati *y*.

Q. *Quid est Cœna Dominica?*

R. Cœna Dominica est N. T. sacra-
z Luc. 22. 20 mentum *z*, in quo dando accipiendoq
panem ac vinum, secundum constitu-
tionem Jesu Christi, mors ejus decla-
ratur; quique dignè participant cor-
pore ipsius ac sanguine vescuntur a
eorum spiritualem nutritionem, &
a Mat. 26. 26 27, 28 incrementum in gratia *a*; unionem
1 Cor. 11. 23. 24, 25, 26 cum eo ac communionem habent con-
firmatam *b*, gratitudinem suam erg
b 1 Cor. 10. 15 Deum *c*, & cum eo pactionem
c 1 Cor. 11. 24, 25, 26 mutuumque amorem, ac societatem
d 1 Cor. 10 24 15 16, 21 inter se tanquam membra ejusdem cor-
e 1 Co. 10 17 poris mystici testantur renovantque *e*.

Q. *Quomodo in sacramento Cœnæ Dominicæ dandum accipiendumque panem ac vinum ordinavit Christus?*

R. Christus ordinavit ut verbi su-
ministri in sacramento Cœnæ Domi-
nicæ administrando panem vinumque
ab usu communi separent, atque id qui-
dem per verbum institutionis, gratia-
rum actionem ac orationem; ut panem
accipiant

cipiant frangantque, atque tum pa-
em, tum vinum dent communicanti-
us; qui eâdem conſtitutione tenentur
nem accipere & comedere, vinumque, *f* 1 Cor. 11.
bere, gratè commemorantes corpus 23. 24
hriſti pro iis fractum datumque, ſan- Mat. 26. 28,
guinemque ejus pro iis fuſum *f*. 27, 28
Mar. 14. 22
23, 24
Luc. 22. 19
20

Q. *Qua ratione corpore ac ſanguine Chriſti paſcuntur qui dignè participant cœnam Dominicam?*

R Quemadmodum corpus & ſan-
uis Chriſti in Cœna Dominica non
nt corporeè aut carnaliter præſentia,
, cum, aut ſub pane ac vino *g*, ſpiri- *g* Act. 3. 21
aliter tamen fidei recipientis non mi-
us quidem verè ac realiter, quam exter-
is eorum ſenſibus elementa ipſa præ-
o ſunt *h*, ità in ſacramento Cœnæ Do- *h* Mat. 26.
minicæ dignè communicantes, veſcun- 26, 28
ur inibi corpore ac ſanguine Chriſti,
odo non corporeo quidem aut carnali,
ſpirituali *i*, vere nihilominus ac reali- *i* 1 Cor. 11. 24
er, dum Chriſtum crucifixum omnia- 25, 26, 27,
que mortis ejus beneficia per fidem reci- 28. 10
unt applicantque ſibimetipſis *k*. *k* 1 Cor 10
16

Q. *Quomodo ſe præparare debent qui ſacramenti Cœnæ Dominicæ participes futuri?*

R Sacramenti Cœnæ Dominicæ
articipes futuri, ad illud priùs ſemet
præparare debent, examinando ſemet *l*, *l* 1 Cor. 11. 28
ut ſint in Chriſto *m*, quæ peccata ad- *m* 2 Cor. 13. 5

miserint, quibus rebus indigeant *n*, a
veram habeant ac sufficientem cogni
onem *o*, fidem *p*, resipiscentiam *q*, er
Deum ac fratres amorem *r*, erga omn
homines charitatem *s*, eorum qui il
injuria afficerint ignoscentiam *t*, quali
habeant erga Christum desideria *u*, d
que nova ipsorum obedientia ***; quin
tiam porro, harum gratiarum exerci
um renovando *x*, per meditationem s
tiam *y*, ac orationem fervidam *z*.

n 1 Cor. 5. 7 cum Exod. 12, 15
o 1 Cor. 11. 29
p 2 Cor. 13. 5 Mat. 26. 28
q Zech. 12. 10
r 1 Cor. 11. 31
s 1 Cor. 10 16, 17 Act. 2. 46, 47
t 1 Cor. 5. 8
u 1 Cor. 11. 18 20
*** Mat. 5. 23 24
x Isa. 55. 1 Joh. 7. 37 *y* 1 Cor. 5. 7 8
z 1 Cor. 11. 25, 26, 28. Heb. 10. 21, 22, 24. Psal. 26. 6. *y* 1 Cor. 13. 1. 2 Chr. 30 18, 19, Mat. 26 26

Q. *An accedere ad Cœnam Domi licet ei, qui an sit in Christo, vel an rite præparatus dubitat?*

R. Qui dubitat an ipse in Christ
sit, aut an sit ritè ad sacramentum Cœn
Dominicæ præparatus, fieri potest
jus in Christo habeat, quamvis ill
nondum habeat pro comperto *a*, im
vero in reputatione Dei jam habet,
nempe carentiæ ejus sensu debito
affectus *b*, vertque cupiat in Christo re
periri *c*, ac discedere ab omni iniquit
te *d*; quo in casu (quoniam eo fine pro
missa fiunt & hoc sacramentum instituit
tur, quò Christianis infirmis ac dubi
tantibus subveniatur *e*) deflere sum
debet infidelitatem *f*, atque operam dar
ut dubia ei solvantur *g*, quod certè faci

a Isa. 50. 10 *1* Joh. 5. 13 Psal. 88 per tot. Psal. 77 1 *a* 11 Jonæ 1. 4. 7 *b* Isa 54 7, 8 9, 10 Mat. 5. 3 4 Psal. 31. 22 Psal 73. 13 22, 23 *c* Phil. 3 8, 9 Psal. 10 17 Psal 43. 1, 2, 5, 1 *d* 2 Tim. 2. 19 Isa. 50. 10 Psal. 66. 18 19 20 *e* Isa 40 1 2, 3 Mat. 11 28 Mat. 12. 20. Mat. 26. 28. *f* Mar. 9 24. *g* Act. 2. 37. Act. 16. 30.

cu

nt ad Cœnam Domini accedere & po-
eſt & debet, ut ulterius inde corrobo-
etur *b*. *b* Rom. 4. 11
1 Cor. 11. 28

Q. *An qui fidem profitentur ac ad*
nam Domini accedere cupiunt ab ea-
em arceri jure poſſunt?

R. Quotquot vel ignorantes, aut
andalo aliis eſſe reperiuntur, fidem
cet profiteantur, ac adire cupiant Cœ-
am Dominicam, arceri ab hoc ſacra-
ento & poſſunt & debent per pote-
atem illam quam Chriſtus in Eccle-
a ſua reliquit *i*; neque quidem ſunt
lmittendi, ni cognitione prius imbu-
ntur ac reformationem ſui manife-
ent *k*.

i 1 Cor. 11. 27 ad finem. cum Matt. 7. 6. & 1 Cor. 5. cap. & Judæ v. 23. & 2 Tim. 4. 22
k 2 Cor. 13. 7

Q. *Quid à ſacramentum Cœnæ Do-*
inicæ participantibus in tempore admi-
iſtrationis præſtandum eſt?

R. A participantibus Sacramentum
œnæ Dominicæ id exigitur, ut inte-
a dum adminiſtratur, Deum omni
anctâ reverentia & attentione in illo
nſtituto obſervent *l*, elementa & acti-
nes ſacramentales diligenter adver-
ant *m*, corpus Domini cautè diſcer-
ant *n*, mortem ejus ac perpeſſionem
um ſummo affectu meditentur *o*, in-
eque ſemet excitent ad gratiarum ſua-
um vividum ac vegetum exerciti-
um *p*, ſemet ipſos judicando *q*, de pec-
ato dolendo *r*, Chriſtum vehementer

l Lev. 10. 3 Heb. 12. 28 Pſal. 5. 7 1 Cor. 11. 17 26, 27
m Exo. 12. 48 cum Matth. 26. 28
n 1 Cor. 11. 29
o Luc 22. 19
p 1 Cor. 12. 26 1 Cor. 10. 31 4, 5. 11. 14
q 1 Cor. 11. 31
r Zec. 12. 10

esuriendo sitiendoque *s*, eum per fide pascendo *t*, de plenitudine ejus percip endo *u*, meritis ejus fidendo *, amo ejus gaudendo *x*, pro ejus gratia agend gratias *y*, pactum denique suum cu Deo *z*, amoremque erga sanctos omn renovando *a*

s Rev 12. 17
t Joh. 6. 35
u Joh. 1. 16
* phil. 3. 9
x psa 63. 4, 5
z Cor. 30 21
y psal. 21. 26
z Jer 50. 5
Psal. 50. 5
a Act. 2. 42

Q. *Ecquod restat officium Christiani postquam sacramentum Cœnæ Dominic participarunt, peragendum?*

R. Postquam sacramentum Cœn Dominicæ participarunt officium rest Christianis, ut secum perpendant seri quomodō inibi se, qualique cum success gesserint *b*; si vivificationem & solatiu perceperint, ut Deo propterea benedi cant *c*, ejusque continuationem orent adversus recidivationes invigilent *e*, vo torum fidem solvant *f*, seque ipsos ani ment ut Domino in eo instituto fre quenter attendant *g*; quod si nullu exinde sibi enatum percipiant impræ sentiarum emolumentum, in posteru debent cùm præparationem suam, tu in eodem sacramento quomodo se gesse rint, accuratiùs ad examen revocare *h* in quibus utrisque si apud Deum, suam que ipsorum conscientiam possint qui dem semet liberare, fructum ejus expect are debent idoneo tempore percipien dum *i*: quod si in alterutro se deliquisse deprehenderint, humiliari debent *k*, a

b Psal. 28. 7
Psal. 85. 8
i Cor. 11. 27. 30, 31
c 1 Chr. 30. 21 ad 26
Act. 2. 42 46, 47
d psal. 36. 10
Cant. 3. 4
1 Chr. 29 18
e 1 Cor. 10. 3, 4, 5, 11
f Psal. 50. 14
g 1 Cor. 11 25, 26. Act. 2. 42, 46
h Can. 5. 1 ad 6
i Ps. 125. 1, 2
Psal. 42 5, 8
Ps. 43. 3. 4 5
k 2 Cor. 30 18, 19
Isa. 3. 16, 18

majo-

jorem in poſterum curam diligenti-
mque in eo adeundo adhibere *l*.

l 2 Cor. 7. 11
1 Cor. 15
13, 13, 14

Q. *In quo conveniſt ſacramentum ba-
tiſmi cum Cœnæ Dominicæ ſacramento?*

R. Sacramenta Baptiſmi & Cœnæ
Dominicæ in hoc conveniunt, quòd
utriuſque author ſit Deus *m*, utriuſque
pars ſpiritualis ſit Chriſtus ejuſque be-
neficia *n*, utraque ejuſdem fœderis ſigilla
ſint *o*, non niſi per miniſtros evangelii
diſpenſanda *p*, atque in Eccleſia Chriſti
uſque ad ſecundum ipſius adventum re-
tinenda *q*.

m Mat. 28. 19
1 Cor. 11, 23
n Rom. 6. 3, 4
1 Cor. 10. 16
o Rom. 4. 11
cum Col. 2.
12, 13. Matt.
26, 27, 28
p Joh. 1. 33
Mat. 28. 19
1 Cor. 11. 23
q 1 Cor. 4. 1
Heb 5. 4
q Mat. 7. 29
1 Cor. 11. 26

Q. *In quo differunt ſacramenta Ba-
tiſmi ac Cœnæ Dominica?*

R. In eo differunt ſacramenta Ba-
tiſmi ac Cœnæ Dominicæ, quòd Ba-
tiſmus ſemel tantummodo ſit admini-
ſtrandus & quidem aquâ; utque ſignum
ſit & ſigillum regenerationis noſtræ ac
inſitionis in Chriſtum *r*, idque etiam in-
fantibus *ſ*: at Cœna Domini ſæpius ad-
miniſtranda eſt, elementis panis ac vini,
ad Chriſtum tanquam animæ nutrimen-
tum ſpirituale repræſentandum & exhi-
bendum *t*, ad noſtram in eo manſionem
ac incrementum confirmandum *u*; atque
hoc quidem eis tantummodo qui cum
fidem tum potentiam habent ſemet-
ipſos examinandi *.

r Mat. 3. 11
Tit. 3. 5
Gal. 3. 27
ſ Gen. 17. 7. &
Act. 2. 38, 39
1 Cor. 7. 14
t 1 Cor. 1.
23, 24, 25, 26
u 1 Cor. 10.
16
* 1 Cor. 11.
28, 29

Q. *Quid eſt oratio?*

R. Oratio eſt quâ petitiones noſtras

x Psal. 62. 8 y Joh. 16. 23 z Rom 8.26 a Psal. 32. 5. 6 Dan. 9.4 b Psal. 4. 6

Deo x, in nomine Christi offerimus auxilio Spiritus ipsius z, cum peccatorum nostrorum confessione a, & gratiarum beneficiorum ejus agnitione b.

Q. *An ad solum Deum preces nostræ sunt dirigendæ?*

c 1 Reg. 8. 39 Act. 1. 24 Rom. 8. 27 d Psal. 65. 2 e Mic. 7. 18 f Psal. 145. 18, 19 g Rom. 10. 14 h Mat. 4. 10 i 1 Cor. 1. 2 k Psa. 50. 15 l Rom. 10. 14

R. Quum Deus solus possit scrutari corda c, solus omnium petitiones exaudire d, peccata condonare e, desideria implere f, quumque in nullum alium credendum sit g, nulli cultus religiosus exhibendus h, preces (quæ hujus pars sunt non minima i) Deo k, eique soli l, fundendæ sunt.

Q. *Quid sibi vult, precari in nomine Christi?*

m Joh 14 13, 14 Joh. 16. 24 Dan. 9. 17 n Mat. 7. 11 o Heb. 4. 14 15, 16 p Joh. 5. 13 14, 15

R. Precari in nomine Christi est ex obedientia mandati ejus, & promissionum confidentia, ejus gratia misericordiam implorare m, non nuda quidem nominis ejus mentione n, verum orandi incitamenta, in orando confidentiam, vires, ac spem obtinendi nostram a Christo ejusq; mediatione derivando o.

Q. *Unde fit ut in nomine Christi sit orandum?*

p Joh. 14. 6 Isa. 59. 2 Eph. 3. 12

R. Quum tantum sit hominis peccatum, tantaque inde nata ejus à Deo elongatio, ut sine Mediatore nullus nobis ad eum aditus esse possit p; quumque extra Christum unum nullus in cœlo terrave sit ad opus tam gloriosum aut

ut institutus, aut idoneus q; in ejus filius nomine orare debemus r.

q Joh. 6. 27
Heb. 7. 25
26. 27
1 Tim. 2. 5
r Col 3. 17
Heb. 13. 15

Q. *Qua ratione nobis in orando auxiliatur Spiritus?*

R. Quoniam ignari sumus quid roga-re, & quo debemus modo, Spiritus infirmitates nostras sublevat, efficiendo quidem ut intelligamus, pro quibus petendis rebusque, ut & quo modo precatio facienda sit; efficiendo ac excitando in cordibus nostris (licèt non in omnibus personis, aut omni tempore æquali-ter) ejusmodi apprehensiones, affectiones gratiásque quæ sunt ad hoc officium rité præstandum requisita *s*.

s Rom. 8. 26, 27
Psal. 10. 17
Zech. 12. 10

Q. *Pro quibus personis est nobis orandum?*

R. Orandum est nobis pro tota Christi in terris Ecclesia *t*, pro magistratibus *u*, ac ministris *, pro nobis-met ipsis *x*, pro nostris fratribus *y*, imò verò etiam pro inimicis *z*, pro hominibus denique omnibus viventibus *a*, vel etiam victuris aliquando *b*; neutrum verò pro mortuis *c*, aut iis de quibus constat eos peccatum ad mortem perpetrâsse *d*.

t Eph. 6. 18
Psal. 28. 9
u 1 Tim. 2. 1
* Col. 4. 3
x Gen. 32. 28
y Jac. 5. 16
z Mat. 5. 44
a 1 Tim. 2. 1, 2.
b Joh. 17. 20
c 2 Sam. 7. 29
2 Sam. 12. 21, 22, 23
d 1 Joh. 5. 16

Q. *Pro quibus rebus est orandum?*

R. Pro rebus iis orandum est quæcunque fiunt ad Dei gloriam *e*, Ecclesiæ commodum *f*, nostri *g*, aliorumq; bonum *h*, pro nulla autem re quæ est illicita *i*.

e Mat. 6. 9
f Psal. 51. 18
Psal. 122. 6
g Mat. 7. 11
h Psal. 125. 4
i 1 Joh. 5. 14

Q. *Quo autem modo debemus orare?*

R. Orare debemus cum reverentia majestatis Dei apprehensione *k*, cum profundo indignitatis *l*, necessitatis *m*, ac peccatorum nostrorum sensu *n*; cum corde pœnitente *o*, grato *p* ac dilatato *q*, cum intellectu *r*, fide *s*, sinceritate *t*, fervore *u*, dilectione *, ac perseverantia *x*; ipsum præstolantes *y*, cum humillima voluntati ejus submissione *z*.

k Eccl. 5.1 *l* Gen. 18,27 Gen. 31.10 *m* Luc. 15 17,18,19 *n* Luc. 18 13,14 *o* Psal. 51.17 *p* Phil. 4.6 *q* 1 Sam. 1.15 1 Sam. 2.1 *r* Cor. 14.15 *s* Marc. 11 24 *t* Eph. 6.18 Jac 1. 6 *t* Psa. 145 18 Psal. 17.1 *u* Jac 5.16 * 1 Tim. 2.8 *y* Mic. 7.7 *z* Mat 2 .39.

Q. *Quam nobis præscripsit Deus regulam, quâ in orationis officio dirigamur?*

R. Totum Dei verbum utile nobis esse potest in officio orationis dirigendis *a*, specialis verò directionis norma est illa orationis formula quam servator noster Christus docuit discipulos suos, *Oratio Dominica* vulgò dicta *b*.

a 1 Joh. 5.14 *b* Mat. 6.9 cum Luc. 11. 2

Q. *Quomodo est oratio Dominica adhibenda?*

R. Oratio Dominica non solùm directioni inservit & exemplari, secundùm quod aliæ preces concipiendæ sunt; verùm etiam tanquam oratio potest usurpari, modò illud fiat cum intellectu fide, revèrentiâ, reliquisque gratiis ad orationis officium ritè præstandum necessariis *c*.

b Mat. 6.5. 10 13 Luc. 11, 1, 2

Q. *Quot partes sunt quibus constat oratio Dominica?*

R. Ora-

R. Oratio Dominica tribus constat partibus, præfatione, petitionibus, & conclusione.

Q. *Quid nos edocet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio verbis hisce comprehensa, [*Pater noster, qui es in cœlis* d] nos docet orantes Deum accedere cum confidentia paternæ ipsius bonitatis, eamque ad nos spectare & pertinere e, cum reverentia, reliquisque omnibus quæ filios decent, dispositionibus f, affectibus cœlestibus g, debitaque ipsius cum supremæ potestatis, majestatisque, tum demissionis gratiosæ apprehensione h: prout etiam pro aliis & cum aliis præcari i.

d Mat. 6. 9
e Luc. 11. 13 Rom. 8. 5
f Isa. 46. 9
g Psal. 11. 1 Lam. 3. 41
h Isa. 63. 15 16 Neh. 1. 4 5, 6
i Acts 11. 5

Q. *Quid est quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, nempe [*Sanctificetur nomen tuum* k,] omnimodam in nobis reliquisque hominibus universis, Deum, prout fas est, honorandi, impotentiam ac indispositionem agnoscentes l, oramus ut Deus per gratiam suam velit nos aliosque, potentes reddere ac inclinare ad eum cognoscendum, agnoscendum summêq; æstimandum m, ejusque titulos n, attributa o, instituta verbum p, opera, & quicquid demum aliud sit quo ipse nobis manifestare se digna-

k Mat. 6. 9
l 2 Cor. 3. 5 Psal. 115
m Ps. 67. 1, 3
n Psal. 83. 8
o Psal. 86. 10 21. 15
p 2 Thes. 3. 1 Psal. 147. 19 20. Psal. 138 1, 2, 3. 2 Cor. 2. 14. 15

dignatur *q*, prout etiam cum cogitatio-
ne verbis *r*, operibuſque glorificandum ſ
ut atheiſmum *t*, ignorantiam *u*, idolola-
triam *, impietatem x, & quodcunqu
ipſius honori adverſatur *y*, impedir
velit ac amoliri; ut providentia ſu
omnium gubernatrice, ad ſuam ipſius
gloriam omnia dirigere velit ac diſpo-
nere z.

9 Pſal. 145 per totum. Pſal. 8. per totum.
r Pſal. 10. 1 Pſal. 19. 4
ſ Phil. 1. 9. 11
t Pſal. 67. 1. 2. 3. 4
u Eph. 1 17. 18
* Pſ. 97. 7
x Pſ. 74. 18 22, 23
y 2 Reg. 19. 15, 16
z 2 Chro. 20. 6. 10, 11, 21 Pſal. 83 per totum Pſ. 14 4, 8.

Q. *Quid eſt quod petimus in petitione ſecunda?*

R. In ſecunda petitione, ſcil. [*Adveniat regnum tuum* a,] noſmet ipſos to-
tumque humanum genus ſub peccati
Satanæque Dominio naturâ conſtitu-
tos *b*, agnoſcentes, oramus Deum u
regnum peccati Satanæque deſtruatur
ut evangelium per univerſum orbem
propagetur *d*, Judæi vocentur *e*, p'eni-
tudo Gentium ut introducatur *f*, utque
Eccleſia ſit Evangelicis cum officiariis
tum inſtitutis Divinis inſtructa *g*, à
corruptelis purgata *h*, ut magiſtratum
civilem Fautorem habeat & conſervato-
rem *i*, ut Chriſti inſtituta purè diſpen-
ſentur fiantque efficacia, iis, qui in pecca-
tis adhuc ſunt, convertendis, jam con-
verſis vero confirmandis, conſolandis,
ædificandiſque *k*; ut in cordibus noſtris

a Mat. 6. 10
b Eph. 2. 2, 3
c Pſ. 68. 17, 18 Apoc. 12. 10, 11.
d 2 Theſ. 3. 1
e Rom. 10. 1
f Joh. 17. 19 20, Rom. 11 25, 26 Pſal. 67 per totum
g Mat. 5. 18
2 Theſ. 3. 1
h Mal. 3. 1. 11 Zeph. 3. 9
i 1 Tim. 2. 1, 2
k Act 4. 29 30. Eph. 6 18. 19 20 Rom 15. 29 30, 32 2 Theſ. 3. 1 2 Theſ. 2. 16

e regnare velit Chriſtus *l*, tempuſque ventus ſui ſecundi adproperare, quo- e nos cum ipſo regnemus una in æter- m *m*, utque ita velit potentiæ ſuæ gnum in univerſo orbe exercere, ut hoſce fines aſſequendos valere maxi- è poſſit & conducere *n*.

Q. *Quid oramus in petitione tertia?*

R. In tertia petitione, viz. [*Fiat voluntas tua in terris ſicut & in cœlis* o,] gnoſcimus nos omneſque homines na- ura eſſe non ſolum divinæ voluntati m cognoſcendæ quam præſtandæ im- ores prorſus ac imparatos *p*, verùm etiam roclives ad rebellandum adverſus ver- um Dei *q*, atque adverſus providentiam jus obmurmurandum *r*, addictoſque rorſus voluntati carnis ac Diaboli exe- quendæ *ſ*, quapropter oramus ut velit Deus per Spiritum ſuum, à nobis aliiſ- que cæcitatem omnem *t*, debilitatem *u*, indiſpoſitionem *, ac perverſitatem cor is amovere *x*, ac per gratiam ſuam os potentes reddere promptoſque ad voluntatem ejus cognoſcendum præ- ſtandámque, eique in omnibus noſmet- ipſos ſubmittendum *y*, idque cum eadem humilitate *z*, alacritate *a*, fidelitate *b*, diligentia *c*, zelo *d*, ſinceritate *e*, ac conſtantia *f*, qua ſolent in cœlis An- geli *g*.

l Eph. 3. 14 ad 21
m Apoc. 22. 20
n Iſa 64. 1, 2 Apoc. 4. 8, 9 10 11
o Mat. 6. 10
p Rom. 7. 18 Job 21. 14
q 1 Cor. 2 14 Rom. 8. 7
r Exod. 17. 7 Num. 14. 1
ſ Eph 2. 2
t Eph 1 17 18
u Eph. 3. 16
* Mat. 26. 40, 41
x Jer. 31. 18, 19
y Pſal. 119 1. 8. 5, 6 Act. 21. 14
z M c 6. 8
a Pſal. 100. 2 Job 1. 21
b 2 Sam. 15. 25
b Iſa. 38. 3
c Pſal. 119. 4 5
d Rom 12 11
e Pſal. 9. 80
f Pſa 119. 112
g Iſa. 6. 2, 3 Pſal. 1 3 20 21 Mat. 18 10

Q. *Quid*

Q. *Quid eſt quod rogamus in petitione quarta?*

R. In petitione quarta, quæ ſic habet, [*Panem noſtrum quotidianum* b *da nobis* b *die* h] agnoſcimus quod nos cum in *Adamo*, tum per proprium noſtri peccatum ad extrema hujuſce vitæ commoda omne jus noſtrum deperdidiſſe; ac iis omnibus ut Deus noſ omnino exuat, earumque uſum nobis malefactum reddat commeruiſſe *i*, a quo inſuper neque illis noſ ſuſtentando pares ſeipſis eſſe *k*, neque nos illas uſo noſtro merito *l*, aut induſtria *m*, procuraſe poſſe; verum pronos eſſe ad eas illicité cupiendum *n*, acquirendum *o*, & uſurpandum *p*. oramus igitur pro nobis aliiſque ut illi noſque à providentiâ Dei liceat rum uſu mediorum de die in diem dependentes, gratuito illius donis ac providentiæ ipſius ſapientiæ viſum fuerit, earum portione convenienter fruamur *q*, eamque nobis conſervatam ac ſancto jucundoque earum uſu *r*, iiſque contentatione animi *ſ*, benedictam habeamus: denique ut ab omnibus, quæ temporali noſtræ ſuſtentationi ac ſolatio adverſantur, cuſtodiamur *t*.

Q. *In petitione quinta quid eſt quod petimus?*

R. In petitione quinta quæ hujuſmodi eſt [*Remitte nobis debita noſtra,*

b Matt. 6. 11

i Gen. 3. 17 Gen. 4. 7 Rom. 8. 20 21. 2 Jer. 5. 25 Deut. 28. 15 ad finem.

k Deut. 8. 3 l Gen. 32. 10

m Deut. 8. 17. 18

n Jer. 6. 13 Mat. 7. 21. 22

o Hoſ. 2. 7

p Jac. 4. 2

q Gen. 4. 4. 13. 14 Gen. 28. 20 Eph. 4. 28

r 2 Theſſ. 3. 11. 12 Phil. 4. 6 1 Tim. 4. 2. 3 5

ſ 1 Tim. 6. 6. 7. 8.

t Prov. 30. 8. 9

ſicut

ut nos remittimus debitoribus nostris u,] agnoscentes nosmet aliosque omnes peccati tum originalis tum actualis reatu teneri, eoque justitiæ Divinæ ...tos esse debitores, proque eo debito ...que nos, nec aliam creaturam quam...unque ullatenus posse satisfacere *, ...o nobis aliisque petimus, ut è gratia ...gratuita dignetur Deus nos per obe...entiam ac satisfactionem Christi fide ...prehensam & applicatam absolvere ...m à reatu quam à pœna peccati x, nos ...dilecto suo acceptare y, favorem ...um gratiamque nobis perpetua esse ...lit z, lapsus nostros quotidianos ...ondonare a, pace nos & gaudio implere ...ugendo nobis indies remissionis cer...tudinem b, quam eò certe rogamus ...onfidentius, magisque ad expectandum ...nimamur ac erigimur, quòd hoc in no...is testimonium habeamus (attestante ...obis conscientiâ) nos aliis animitùs ...orum in nos peccata condonare c.

Q. *Quid denique in petitione sexta ...amus Deum?*

R. In sexta petitione, quæ hisce ...erbis comprehenditur, [*Et ne nos indu...as in Tentationem, sed libera nos à ...malo* d] agnoscentes sapientissimum, ...ustissimum, gratiosissimúmque Deum, ...ta res ad varios sanctos justòsque fines ...ordinare posse, ut tentationes nos adori-

antur,

u Mat. 6. 12

* Rom. 3. 9 ad 2 Mat. 18. 24 5 Psal. 130. 3, 4

x Rom. 3. 24 25, 26 Heb. 9. 22

y Eph. 1. 6, 7

z 2 Pet. 1. 2

a Hos. 14. 2 Jer. 14. 7

b Rom. 15. 13 Psal. 51. 7 8, 9, 10, 12

c Luc. 11. 4 Mat. 6. 14 15 Mat. 18. 35

d Mat. 6. 13

antur, superent, ac aliquando etiam ca-
tivos ducant *e*; quinetiam in proclivi e
ut à Satana *f*, mundo *g*, carneque n
potenter seducamur, ac irretiamur
nosque ipsos (porrò) vel post remi
nobis peccata, qua corruptione nostrâ
qua debilitate, quaque vigilandi incur
k, non solum obnoxios esse tentation
bus, pronosque esse eisdem nos expone
l; verum etiam à nobismet ipsis neq
posse nec velle iis resistere, ex iis eme
gere, eas ad nostram utilitatem flecte
re *m*, dignosque adeo esse qui sub earu
potentia simus derelicti *n*, oramus ut i
velit Deus mundum, & quæ in eo sun
omnia imperio regere *o*, carnem subju
gare *p*, Satanam coercere *q*; cuncta dis
ponere *r*, media gratiæ conferre ac be
nedicere *s*, nosque in eorum usu vigilan
tes reddere; nempe ut nos ejusque po
pulus universus, tentationis ad peccatum
immunes per providentiam ejus conser
vemur *t*, aut si fortè tentati fuerimus,
ut Spiritu ejus nos in hora tentationis
potenter suffulti consistere valeamus *u*,
aut si lapsi, ut erigamur denuo, ab eaq
vendicemur *, ejusque usum sanctum ac
utilitatem capiamus *x*: ut sanctificatio
nostra ac salus perficiatur *y*, Satanus sub
pedibus nostris conculcetur *z*, nosque
à peccato, tentatione, omnique malo in
æternum liberemur *a*.

e 2 Chr. 32. 31
f Chr. 21. 1
g Luc. 21. 14
Mar. 4. 19
h Jac. 1. 14
i Gal. 5. 17
k Mat. 26. 41
l Mat. 26. 69
70, 71, 72
Gal. 2. 11
ad 15
2 Chr. 18. 1
cum 1 Chr.
19. 2
m Rom. 7. 23
24. 1 Chr. 21
1, 2 3. 4
2 Chr. 16. 7
8, 9, 10
n Ps. 81. 11, 12
o Joh. 17. 15
p Psal. 51. 10
Psal. 119. 133
q 2 Cor. 12
7, 8
r 1 Cor. 10
12. 13
s Heb. 13. 20
21.
t Mat. 26. 21
Psal. 1. 9
u Eph. 3. 14
15, 16, 7
1 Thes. 3. 13
Judæ v. 24
* Psal. 51. 12
x 1 Pet. 5. 8
9, 10
y 2 Cor. 13
7, 9
z Rom. 16. 20
Zech. 3. 2
Luc. 22. 31
32
a Joh. 17. 15
1 Thes. 5. 23

Q Quid

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ conclusio?*

R. Conclusio Dominicæ orationis quam hæc verba complectuntur [*quia tuum est regnum, potentia, & gloria, in secula seculorum, Amen.* b,] Nos docet petitiones nostris argumentis communire *c*, quæ quidem à Deo sunt *d*, non autem à dignitate quavis nostra, aut alius cujusvis creaturæ depromenda, precibusque nostris laudes annectere *e*; eo soli æternum dominium, omnipotentiam, & excellentiam glorioſam ſcribendo *f*, quorum ratione, cum ille vobis opem ferre & poteſt & vult *g*, nos etiam nos per fidem incitamur cum agere ut velit *h*, eique quietè confidere quod velit, petitiones noſtras adimplere *i*, quod quidem deſiderium noſtrum confidentiam, quo teſtemur, dicimus, AMEN *k*.

b Mat. 6.13

c Rom 15.30

d Dan. 9.4.7 8, 9. 16, 17 18, 19

e Phil 4.6

f 1 Chr. 29 10, ad 13

g Eph. 3.10 21

h Luc 11.13 2 Chr. 20 6. 11

i 2 Chr 14.11

k 1 Cor. 14 16 Apoc. 22 20 21

Cate-

Catechiſmus minor.

QUÆSTIO.

Q Uis hominis finis eſt præcipuus?

R. Præcipuus hominis finis eſt, Deum glorificare *a*, eodemq; frui in æternum *b*.

a 1 Cor. 10. 31 Rom. 11. 36
b Pſal. 73. 24 ad finem.

Q. *Quam nobis regulam dedit Deus, qua nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamus?*

R. Verbum Dei (quod Scripturis Veteris ac Novi Teſtamenti comprehenditur *c*,) eſt unica regula, quâ nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur *d*.

c 2 Tim. 3. 16
d Eph. 2. 20. 1 Joh. 1. 3. 4

Q. *Quid eſt quod Scripturæ præcipuè docent?*

R. Duo imprimis ſunt quæ Scripturæ docent, quid homini de Deo ſit credendum, quidque officii exigat ab homine Deus *e*.

e 2 Tim. 3. 15 & 3. 16

Q. *Quid eſt Deus?*

R. Deus eſt ſpiritus *f*, eſſentiâ *g*, ſapientiâ *h*, potentiâ *i*, ſanctitate *k*, juſtitiâ, bonitate ac veritate *l*, infinitus *m*, æternus *n*, ac immutabilis *o*.

f Joh. 4. 24
g Job 11. 7. 8. 9
h Pſal. 90. 2
i Jac. 1. 17
k Exod. 3. 14
l Pſal. 145. 17
m Apoc. 4. 8
n Apoc. 15. 3
o Exod. 3. 6. 7.

Q. *Sùntne*

Q. *Suntne plures uno Deo?*

R. Unus est unicusque, vivens i
p Deut. 6. 4 Jer. 10. 10 verusque Deus p.

Q. *Quot sunt personæ in Deitate?*

R. In Deitate personæ tres sunt, P
ter, Filius, ac Spiritus Sanctu-; sunt
hæ tres personæ Deus unus, substan
q 1 Joh. 5. 7 Matt. 28. 19 eadem, potentiâ ac gloriâ coæquales

Q. *Quid sunt decreta Dei?*

R. Decreta Dei sunt æternum ej
propositum secundum voluntatis su
consilium quo quicquid unquam even
propter suam ipsius gloriam præord
r Eph. 1. 4. 11 Rom. 9. 22 23 navit r.

Q. *Quomodo decreta sua exequit
Deus?*

R. Deus exequitur decreta sua cre
tionis operibus ac providentiæ.

Q. *Quid est opus creationis?*

R. Opus creationis est quo D
per verbum potentiæ suæ omnia se
dierum spacio ex nihilo condidit, atq
s Gen. 1. cap. Heb. 11. 3 omnia quidem valde bona s.

Q. *Qualem creavit Deus hominem?*

R. Deus hominem creavit marem a
fœminam, juxta suam ipsius imaginem
t Gen. 1. 26 27. 28 Col. 3. 10 Eph. 4. 24 in cognitione, justitiâ, ac sanctitat
dominium habentem in creaturas t.

Q. *Quænam sunt opera Divina pr
videntiæ?*

u Ps. 145. 17 * Ps. 104. 24 Isa. 28. 29 R. Providentiæ Divinæ opera sun
sanctissima Dei u, sapientissima *, po

tentis-

ntissimaque creaturarum suarum omnium, earumque actionum x conservatio, & gubernatio.

x Psal. 103 19. Mat. 10 29. 30. 31. y Heb. 1. 3

Q. *Quem peculiarem providentiæ actum exercebat Deus circa hominem statu creationis suæ existentem?*

R. Postquam Deus hominem condidisset, inibat cum illo fœdus vitæ, sub conditione perfectæ obedientiæ, esu de arbore scientiæ boni malique sub pœna mortis eidem interdicens z.

z Gal. 3. 12 Gen. 2. 17

Q. *An vero primi nostri Parentes in quo creati fuerant statu perstitere?*

R. Primi Parentes voluntatis suæ libertati permissi, peccando in Dum, statu in quo creati fuerant exciderunt a.

a Gen. 3. 6, 8, 13 Eccl. 7. 29

Q. *Quid est peccatum?*

R. Peccatum est defectus quilibet conformitatis cum lege Divina, seu quævis ejusdem transgressio b

b 1 Joh. 3. 4

Q. *Quodnam erat peccatum istud quo primi Parentes statu in quo creati fuerant exciderunt?*

R. Peccatum istud quo primi Parentes statu in quo creati fuerant exciderunt erat comestio fructus interdicti c.

c Gen. 3. 6 12

Q. *Totumne genus humanum cecidit in prima Adami transgressione?*

R. Quandoquidem fœdus cum *Adamo*, ictum fuerat non suo tantum, sed & posterorum suorum nomine; exinde factum est ut totum genus humanum ab illo

illo generatione ordinariâ procreatum eo peccaverit, cumque eo ceciderit, prima ejus transgressione *d*.

d Gen.2.16, 17 Rom.5.12 1 Cor.15.21, 22

Q. *In quem vero statum præcipitat lapsus iste humanum genus?*

R. Lapsus iste humanum genus statum peccati ac miseriæ præcipitavit.

e Rom.5.12

Q. *In quo consistit status illius quem lapsus est homo peccaminositas?*

R. Status in quem lapsus est homo peccaminositas consistit in reatu primi illius peccati quod *Adamus* admisit, in defectu originalis justitiæ, totiusque naturæ corruptione, quod *Peccatum originale* vulgo dicitur: unà cum omnibus peccatis actualibus exinde profluentibus *f*.

f Rom.5.18, 19. Rom.5. 20 ad 20 Eph.2.1.2.3 Jac.1.14,15 Mat.15.19

Q. *Quæ miseria est illius status in quem homo lapsus est?*

R. Universum genus humanum lapsu suo communionem cum Deo perdidit *g* sub ira ejus & maledictione est constitutum *h*, ideoque cunctis hujus vitæ miseriis, ipsi morti, infernique cruciatibus in æternum est obnoxium *i*.

g Gen.3.8, 10,24 h Eph.2.2.3 Gal.3.10 i Lam.3.39 Rom.6.13 Mat.25.41, 46

Q. *An vero Deus humanum genus universum in statu peccati ac miseriæ periturum dereliquit?*

R. Deus quum ex mero suo beneplacito nonnullos ad vitam æternam ab omni retro æternitate elegisset *k*; secundum gratiæ cum eis iniit, se nempe liberatu-

k Eph.1.4

rum

eos è statu peccati ac miseriæ, atque
atum salutis per redemptorem tran-
urum *l*.

l Rom. 3.20 21. 22 Gal. 3. 11.22

Q. *Quis est Redemptor electorum*
?

R. Dominus Jesus Christus est ele-
rum Dei Redemptor unicus *m*, qui,
rnus Dei filius quum esset, factus est
mo *n*, adeoque fuit, est, eritque
ἀνθρωπος, è naturis duabus distinctis
ona unica in sempiternum *o*.

m 1 Tim. 2 5, 6 *n* Joh. 1. 14 Gal. 4. 1 *o* Rom 9. 5 Luc. 4. 35 Col. 2 9 Heb. 7. 24 25

Q. *Qui autem Christus, filius Dei*
m esset, factus est homo?

R. Christus Filius Dei factus est homo,
m corpus verum *p*, animamque ratio-
lem *q* assumerit sibi, vi Spiritus sancti
utero éque substantia Virginis Mariæ
nceptus, & ex eadem natus *r*, immu-
s tamen a peccato *s*.

p Heb. 2. 14 16. & 10. 5 *q* Mat. 26 38 *r* Luc. 1. 27 31, 35, 42 Gal. 4. 4 *s* Heb. 4 15 & 7. 16

Q. *Quæ munera Christus, ut Redem-*
or noster obit?

R. Christus quatenus Redemptor no-
r obit munera Prophetæ, Sacerdotis ac
egis, cum in humiliationis tum in ex-
tationis suæ statu *t*.

t Act. 3. 21 22. Heb. 12 29. cum 2. Cor 13. 3 Heb. 1. 5 6, 7 & 7. 25 Psal. 2. 6 Isa 9. 6, 7 Mat. 21. 5 Psal. 2 8, 9 10, 11

Q. *Quomodo Prophetæ munere defun-*
itur Christus?

R. Christus defungitur Prophetæ
nnere, voluntatem Dei in salutem no-
ram nobis per verbum suum spiritumq;
evelando *u*.

u Joh. 1. 18 1 Pet. 1. 10 11, 12 Joh. 15. 15 & 20, 31

Q. Qua

Q. *Qua ratione exequitur Chr munus sacerdotale?*

R. Christus exequitur Sacerdo munus, semet ipsum semel in sacrific offerendo, quo justitiæ divinæ satisf
a Heb. 9.14 18. ret *a*, nosque Deo conciliaret x, p
x Heb. 2.17 etiam perpetuo pro nobis intercedend
y Heb. 7.24 25 Q. *Qui exequitur Christus mu Regium?*

z Act. 15.14 15, 16 a Isa. 33. 22 b Isa. 32.1,2 c 1 Cor.15 25 Psal. 110 per totum. R. Christus exequitur munus R um nos sibi subjugando z, nos guber do *a*, tuendoque *b*, ut etiam hostes s nostrosque coercendo ac debellando *c*

Q. *In quo consistit Christi humi tio?*

R. Humiliatio Christi in eo consi
d Luc. 2. 7 e Gal. 4. 4 f Heb.12,2,3 Isa. 53. 2,3 g Luc 22.44 Mat 22.46 h Phil.2 8. i 1 Cor.15.3 k Act.2.1. 24, 25,26,27,31 quod fuerit natus, & quidem hum conditione *d*, factus sub lege *e*, quod vitæ hujus miseriasf, iram Deig, morte que crucis execrabilem subierit *b*, q sepultus fuerit *i*, & sub potestate mo aliquandiu commoratus *k*.

Q. *In quo consistit Christi exaltat*

R Exaltatio Christi consistit in re
l 1 Cor.15.4 rectione ejus à mortuis tertio die *l*, asc
m Mar.16.19 Luc.24.51 n Eph. 1.20 o Act. 2 11 & 17. 31 su in cœlum *m*, sessione ad dextram P Patris *n*, adventu ejus ad mundum ju candum die novissimo *o*.

Q. *Qua ratione participes efficia redemptionis per Christum acquisita?*

R. Redemptionis per Christum quisitæ participes efficimur ejusdē n

effic

ci per Spiritum ejus Sanctum p, ...icatione q.

p Joh. 1. 12, 13
q Tit. 3. 5, 6

Q. *Quomodo nobis applicat Spiritus ...mptionem per Christum acquisitam?*

R. Spiritus nobis applicat redemptionem per Christum acquisitam fidem in ...is efficiendo r, ac per eandem nos ...isto in vocatione nostra efficaci uni... s.

r Eph. 1. 13, 14
Joh. 6. 37, 39
Eph. 2. 8
s Eph. 3. 17
r Cor. 1. 9

Q. *Quid est vocatio efficax?*

R. Vocatio efficax est Spiritus Dei ...t, quo nos peccati ac miseriæ no... arguens u, mentes nostras cogniti... Christi illuminans *, voluntates no...s renovans x, prorsus nobis persuadet ...ires sufficit, ut Jesum Christum am...ctamur, gratuito nobis oblatum in ...ngelio y.

t 2 Tim. 1. 9
2 Thes. 2. 13, 24
u Act. 2. 37
* Act. 26. 18
x Ezech. 36. 26, 27
y Joh. 6. 44, 45
Phil. 1. 13

Q. *Quænam beneficia in hac vita ...sequuntur ii qui sunt vocati efficaci...*

R. Qui vocati sunt efficaciter, justifi...ionem z, adoptionem a, & sanctifi...ionem in hac vita consequuntur, una ...n omnibus iis beneficiis quæcunque ...nt in hac vita comitari illas, aut ab ...em promanare b.

z Rom. 8. 30
a Eph. 1. 5
b 1 Cor. 1. 26, 30

Q. *Quid est justificatio?*

R. Justificatio est actus gratiæ Dei ...uitæ, quo peccato nobis condonat ...nia c, nosque tanquam justos in con...ctu suo acceptat d, propter solam

c Rom. 3. 24, 25. & 4. 6, 7, 8
d 2 Cor. 5. 19, 21

Christi justitiam nobis imputatam e, p
fidem tantum apprehensam f.

Q. *Quid est Adoptio?*

R. Adoptio est actus gratiæ Dei g
tuitæ g, quo in numerum recipimur,
jus obtinemus ad omnia privilegia fi
orum Dei h.

Q. *Quid est sanctificatio?*

R. Sanctificatio est opus gratiæ D
gratuitæ i, quo in toto homine secu
dum imaginem Dei renovamur k,
potentes efficimur, qui magis indi
magisque peccato quidem moriamu
justitiæ autem vivamus l.

Q. *Quænam sunt illa beneficia q
justificationem, adoptionem, & sanctifi
cationem in hac vita vel comitantur, v
ab eis promanant?*

R. Quæ justificationem, adoptio
nem, ac sanctificationem, in hac vi
vel comitantur, vel ab eis promana
beneficia, sunt certitudo amoris De
pax conscientiæ m, gaudium in Spiritu
Sancto, gratiæ incrementum o, in eáque
ad finem usque perseverantia p.

Q. *Quænam à Christo beneficia
morte percipiunt fideles?*

R. Animæ fidelium in morte fiu
perfectè sanctæ q, ac protinus in glori
am transferuntur r; corpora vero usqu
Christo unita s, in sepulchris t, ad resu
rectionem u, usque quiescunt.

Q. Q

Q. *Quæ eandem beneficia à Christo accipiunt fideles in resurrectione?*

R. In resurrectione fideles suscitati in gloria *, palàm agnoscentur & absolventur in die judicii x, sientque perfectè beati plenâ Dei y, in omne æternum z, visione.

* 1 Cor. 15. 43
x Mat. 25. 2
Mat. 10. 32
y 1 Joh. 3. 2
1 Cor. 13. 12
z 1 Thes. 4. 17, 18.

Q. *Quid autem officii ac observantiæ homine exposcit Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus exposcit, est obedientia voluntati ejus revelatæ exhibenda a.

a Mic. 6. 8
1 Sam. 15. 22

Q. *Quid homini primum revelavit Deus, quod foret ipsi obedientiæ regula?*

R. Obedientiæ regula, quam Deus homini primum revelavit, erat Lex moralis b.

b Rom. 3. 19
15. & 10. 5

Q. *Ubinam summatim comprehenditur Lex moralis?*

R. Lex moralis summatim comprehenditur in Decalogo c.

c Deut. 10. 4
Mat. 19. 17.

Q. *Dic quanam sit Decalogi summa?*

R. Summa Decalogi est ut Dominum Deum nostrum toto corde, totâ animâ, totâ mente, totisque viribus nostris diligamus; proximum verò nostrum sicut nosmet ipsos d.

d Matth. 37 ad 40

Q. *Quænam est Decalogi præfatio?*

R. Decalogi præfatio hisce verbis continetur [*Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Ægypti, è domo servitutis* e.]

e Exod. 20. 2

Q. Quid nos edocet Decalogi præfatio?

R. Decalogi præfatio nos docet quo quoniam Deus eſt Dominus, noſterqu Deus ac redemptor, ea propter præcep

f Luc. 1. 74, 75. 1 Pet. 1. 15 ad 19 ejus omnia tenemur obſervare f.

Q. Quodnam eſt mandatum Pri mum?

R. Mandatum primum eſt [Ne

g Exod. 20. 3 habebis Deos alios coram me g.]

Q. In mandato primo quid exigitur?

R. In mandato primo exigitur ut Je hovam eſſe unicum illum verumque De um, Deumque noſtrum cognoſcamu

h 1 Chr. 28. 9. Deut. 26. 17 i Mat. 4. 10 Pſal. 29. 2 ſimul & agnoſcamus h, atque ut talem colamus, ac glorificemus i.

Q. Quid eſt quod prohibetur manda primo?

R. In primo mandato prohibetur ver

k Pſal. 14. 1 l Rom. 1. 21 m Pſal. 81 10, 11 Dei abnegatio k, neglectuſque ipſum tanquam Deum l, Deumque noſtrum m, colendi ac glorificandi; prout etiam cul tum ac gloriam, illi ſoli debita alii cuiv

n Rom. 1. 25 tribuere aut exhibere n.

Q. Quid imprimis docemur verbis iſti mandati primi [Coram me?]

R. Verba iſthæc [Coram me] in mandato primo nos docent, Deum qui omnia intuetur, peccatum alium haben di Deum cùm imprimis advertere, tum

o Ezech. 8. 5 ad finem. verò eodem offendi plurimùm o.

Q. Quodnam eſt præceptum ſecun dum?

R. Secun-

R. Secundum præceptum est [*Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cujusvis quæ est in cœlo superne, aut inferius in terrâ, aut in aquis infra terram; non incurvabis te iis, nec eis servies: siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus zelotypus, visitans iniquitates patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem odium mei, exhibens verò misericordiam ad millenas usque diligentium me, ac mandata mea observantium* p.] p Exod. 20 4,5,6

Q. *Quid exigitur in secundo præcepto?*

R. Præceptum secundum exigit, ut cultus omnes ac institutæ religionis quæcunque Deus in verbo suo constituit, excipiamus, observemus, pura denique ac integra custodiamus q. q Deut. 32. 46 Mat 28.20 Act. 2. 42

Q. *Quid est quod in secundo præcepto prohibetur?*

R. Secundum præceptum interdicit nobis cultu Dei per simulacra r, aut aliâ ratione quaviscunque quam in verbo suo Deus non præscripsit s. r Deut. 4.15 ad 19 Exo. 32. 5, 8 s Deut. 12. 31 32

Q. *Quænam sunt rationes præcepto secundo annexæ?*

R. Rationes secundo præcepto annexæ sunt, suprémum Dei in nos dominium t, illius jus in nobis peculiare u, zelusque quo suum ipsius cultum prosequitur x. t Psal. 95. 2 3,6 u Psal 45. 11 x Exod. 34 13,14

Q. *Agè quodnam est tertium man-*

R. Mandatum tertium sic habet [*Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis; non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter assumpserit.*]

Exod. 20. 7

Q. *Quid exigitur in mandato tertio?*

R. Mandatum tertium exigit ut Dei nomina *y*, titulos *z*, attributa *a*, instituta *b*, verba *c*, operaque *d*, sanctè sumque cum reverentia adhibeamus.

y Matth. 6. 9 Deut. 28. 58 z Psal. 68. 4 a Apoc. 15. 3, 4 b Psal. 1. 2, 3. c Ps. 138. 1, 2 d Job 36. 24 e Mal. 1. 6, 7, 12. & 2. 2. & 3. 14

Q. *Quid prohibetur mandato tertio?*

R. Mandatum tertium prohibet cujusvis quâ Deus se notum facit, profanationem omnem ac abusum *e*.

Q. *Quanam est ratio subnexa mandato tertio?*

R. Ratio mandato tertio subnexa est quod licèt hujus præcepti violatores hominibus quandoque nil supplicii inferant, nihilominus tamen Dominus Deus noster eos justum ejus judicium acriter quam patietur subterfugere *f*.

f 1 Sam. 2. 12 ad 24. 2 Sam. 3. 33 Deut. 28. 58, 59

Q. *Recita mandatum quartum?*

R. Mandati quarti verba sunt ista: [*Memento ut diem Sabbati ut sanctifices eum; sex diebus operaberis & facies omnia opera tua, septimus vero dies sabbatum est Domini Dei tui, opus in eo non facies, tu neque filius tuus, neque filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, nec peregrinus tuus qui cunque intra portas tuas commo-*

Nam sex diebus perfecit Dominus cœlum terramque, mare & quicquid in eis continetur, septimo verò die requievit, quamobrem benedixit Domini diei sabbati, eumque sanctificavit g.] g Exod.20 & ad 11

Q. Quid à nobis exigit mandatum quartum?

R. Quartum mandatum à nobis exigit, ut statum illud tempus quod in verbo suo designavit Deus, sanctum ei observemus, integrum nempe Diem è septenis unum in sanctum illi sabbatum celebrandum *b*. b Deut.5.12 13,14

Q. E septenis autem quem diem sabbatis hebdomadario designavit Deus?

R. Deus hebdomadario sabbato designavit septimum diem hebdomadæ ab initio mundi usque ad Christi resurrectionem, exinde verò ad finem usque mundi duraturum, diem septimanæ primum, quod est sabbatum Christianum *i*. i Gen. 2. 2,3 1 Cor.16.1,2 Act. 20.7

Q. Qui autem est sabbatum sanctificandum?

R. Sabbatum est sanctificandum dum illum integrum sanctè quiescendo *k*; etiam ab negotiis & recreationibus mundanis aliis quidem diebus haud illicitis *l*, eorumque illud temporis (præterquam quod operibus necessitatis ac misericordiæ insumendum fuerit *m*) cultûs Divini exercitiis publicis privatisque impendendo *n*. k Exod.20 8, 10 l Neh. 13.15 ad 22 m Luc 4.16 Act. 20. 7 Psal.92.tit. Isa.66.23 n Matt. 12.1 ad 13

Q. *Quid prohibetur in mandato qu*
to?

R. Mandatum quartum prohib
officiorum quæ inibi requiruntur, co
omiſſionem tum præſtationem neg
o Ez. 22. 26 Amos 8. 5 Mal. 1. 13 gentem *o*; prout etiam ejus diei profa
tionem qualemcunque, ſive illum oti
p Act. 20. 7. 9 Ezc. 21. 36 conſumendo *p*, ſive quod in ſe peccam
r Jer. 17. 24. 25. 25 Iſa. 58. 13 eſt faciendo *q*, ſeu denique circa mund
na negotia vel recreationes cogitatio
bus, dictis, factiſve non-neceſſariis *r*.

Q. *Quænam ſunt quarto præc*
rationes annexæ?

R. Rationes quarto præcepto annex
ſunt iſtiuſmodi; quoniam è ſeptima
qualibet ſex dies conceſſerit nobis De
s Exo. 20. 11 noſtris ipſorum negotiis inſumendos
quoniam in ſeptimo jus ſibi vendic
peculiare; quoniam Deus exemplo ſu
t Exod. 20 nobis præivit, ac diei ſabbati benedixit

Q. *Quodnam eſt præceptum quin*
tum?

R. Quintum præceptum eſt hujuſ
modi [*Honora patrem tuum ac matre*
tuam, ut prolongentur dies tui in ter
illa quam tibi largitur Dominus Deu
u Exod. 20 12. *tinus* u.]

Q. *Quid eſt quod jubemur mandat*
quinto?

R. Mandatum quintum nos jube
honorem conſervare, ac officia perſol
vere unicuique pro ratione ordinis a
relationi

lationis in quibus fuerit exhibenda, ſu ſuperior nobis fiet *, ſive inferior x, ve denique æqualis y.

* Eph. 5.21
x 1 Pet. 2.17
y Rom. 12.10

Q. *Quid eſt quod mandatum quintum vetat?*

R. Quintum mandatum vetat honorem, officiumque ſingulis debitum pro ratione ordinis ac relatione in quibus fuerint, aut negligere, aut adverſus ea quicquam machinari z.

z Mat. 15.4, 5, 6 Ezech. 34.2, 3, 4 Rom. 13.8

Q. *Quæ ratio ſubnectitur quinto præcepto?*

R. Ratio quinto præcepto ſubnexa eſt promiſſio longæ vitatis, proſperitatiſque (quatenus nempe Dei gloriæ ipſorumque conducant utilitati) omnibus facta hoc præceptum obſervantibus a.

a Deut. 5.16 Eph. 6.2, 3

Q. *Cedo mandatum ſextum?*

R. Mandatum ſextum hiſce verbis comprehenditur [*Non occides* b.]

b Exod. 20.13

Q. *Quid à nobis exigit mandatum ſextum?*

R. Exigit à nobis mandatum ſextum ut vitam cum noſtram c, tum aliorum d, honeſtis quibuſcunq; rationibus tueamur.

c Eph. 5.28, 29
d 1 Reg. 18.5

Q. *Quid vero prohibet ſextum mandatum?*

R. Sextum mandatum prohibet vitam nobiſmetipſis, aut injuſtè proximo vitam adimere, aut quidvis quod eò tendat agere e.

e Act. 16.28 Gen. 9.6

Q. *Quodnam est mandatum septimum?*

R. Mandatum septimum hæc verba complectuntur [*Non mœchaberis f.*] f Exo. 20. 14

Q. *Quid exigitur mandato septimo?*

R. Mandatum septimum exigit ut tam nostram quàm proximorum castitatem animo, sermone, gestuque conservemus g. g 1 Cor. 7. 2. 3. 5. 35. 36. Col. 4. 5. 1 Pet. 3. 2

Q. *Quid prohibetur mandato septimo?*

R. Septimum mandatum prohibet cogitationes, sermones actionésque omnes impudicas h. h Mat. 5. 19. & 5. 28. Eph. 5. 3. 4

Q. *Quodnam est præceptum octavum?*

R. Præceptum octavum hoc est [*Non furaberis i.*] i Exo. 20. 15

Q. *Mandatum octavum quid à nobis exigit?*

R. Octavum mandatum à nobis exigit, facultates ac rem externam nostri aliorumque ut procuremus ac promoveamus k. k Gen. 30. 30. 1 Tim. 5. 8. Levit. 25. 35. Deut. 22. 1. & 5. Exo. 23. 4. 5. Gen. 47. 14. 20.

Q. *In octavo præcepto quid prohibetur?*

R. Octavum mandatum prohibet quicquid nostris aut proximorum nostrorum opibus rebusque externis injusto aut est aut esse possit impedimento l. l Prov. 23. 20. 21. & 28. 19. Eph. 4. 28

Q. *Quodnam est præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum sic se habet [*Non eris adversus proximum tuum testis*] m Exo. 20. 16 *mendax* m.]

Q. Quid-

Q. *Quid à nobis exigit præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum id à nobis exigit ut veritatem inter homines mutuò *n*, utque bonum nomen & existimationem cùm nostri tum proximorum nostrorum conservemus ac promoveamus *o*, cum primis vero in ferendo æstimonio *p*.

n Zech. 8. 16
o 3 Joh. v. 12.
p Prov. 19. 5 & 25.

Q. *Quid prohibetur nono præcepto?*

R. Nonum præceptum prohibet quicquid est aut veritati inimicum, aut existimationi nostri vel proximorum nostrorum injurium *q*.

q 2 Sam. 17 28 Levit. 19. 16. Psal. 15. 3.

Q. *Quale est mandatum decimum?*

R. Mandatum decimum hæc verba exhibent [*Non concupisces proximi tui domum, non concupisces proximi tui uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, neque aliud denique quicquam quod est proximi tui r.*]

r Exodi 20. 17

Q. *In decimo præcepto quid exigitur?*

R. Præceptum decimum exigit ut sorti nostræ plenè acquiescamus *s*, utque in proximum & quæcunque sunt ejus debitè, benè voleque afficiamur *t*.

s Heb. 13. 5. 1 Tim. 6. 8. t Job 31. 29 Rom. 12. 15. 1 Tim. 1. 5 1 Cor. 13. 4 ad 7

Q. *Quæ prohibentur decimo mandato?*

R. Mandatum decimum prohibet rerum nostrarum displicentiam *u*, invidiam ac dolorem de bono proximi *x*, una cum animi nostri motibus & affectionibus

u 1 Reg. 21. 4. Eſth. 5. 13. x 1 Cor. 10. 10. Gal. 5. 26. Jac. 3. 14. 16.

ctionibus circa ea quæ proximi sunt i
x Rom. 7. 7 8. & 13. 9 Deut. 5. 21 ordinatis quibuscunque x.

Q. *Quisquamne potis est mandata D perfectè observare?*

R. Post lapsum nemo extat huma tantum naturâ constans, qui mand
y Eccl. 7. 20 1 Joh. 1. 8. 10 Gal. 5. 17 z Gen. 6. 5 & 8. 21. Rom. 3. 9. 20 21. Jac. 3. 2 ad 13 Dei perfectè in hac vita implere potes quo minus ea quotidie tum cogitatio cum dictis factisque violet z.

Q. *An verò sunt omnes violationes l gis ex æquo graves?*

R. Peccata sunt nonnulla aliis cu suâ naturâ, tum propter varias eoru aggravationes in conspectu Dei gr
a Ezech. 8. 6 13 15 1 Joh. 5. 16 Psal. 78. 17 32. 56 viora a.

Q. *Quid est quod meretur peccatu unumquodque?*

R. Unumquodque peccatum iram De meretur ac maledictionem cum i
b Eph 5. 6 Gal. 3. 10 Lam. 3. 39 Mat. 25. 41 vita præsenti tum in futura b.

Q. *Quid autem exigit à nobis Deu quo nobis ob peccatum debitas iram ejus ac maledictionem effugiamus?*

R. Quo iram Dei ac maledictionem ob peccatum nobis debitas effugiamus exigit à nobis Deus fidem in Jesum
c Act. 20. 21 Christum, resipiscentiam ad vitam c, unà cum usu mediorum omnium exter norum diligenti, quibus Christus no bis communicat redemptionis suæ be neficia d.

d Prov. 2. 1 ad 6. & 8. 33 ad finem. Isa. 55. 3.

Q. *Quid est fides in Jesum Christum?*

R. Fides

R. Fides in Jesum Christum est gratia salvifica *e*, quâ illum recipimus, eoq; solo nitimur ut salvi simus, prout ille nobis offertur in evangelio *f*.

e Heb. 10. 39
f Joh. 1. 12 Isa. 26. 3. Phil. 3. 9 Gal. 2. 16

Q. *Quid est resipiscentia ad vitam?*

R. Resipiscentia ad vitam est gratia salvifica *g*, quâ peccator è vero peccati sui sensu *h*, ac apprehensione divinæ in Christo misericordiæ *i*, dolens ac perosus peccatum suum ab illo ad Deum convertitur *k*, cum novæ obedientiæ pleno proposito & conatu *l*.

g Act. 11. 18
h Act. 2. 37 38
i Joel 2. 12 Jer. 3. 22
k Jer. 4. 1. 18 19 Ezec 36 31
l 2 Cor. 7. 11 Isai. 1. 16. 17

Q. *Quænam sunt externa media, quibus Christus nobis communicat redemptionis sua beneficia?*

R. Media externa ac ordinaria quibus Christus nobis communicat redemptionis suæ beneficia sunt ejus instituta, verbum præsertim, sacramenta, & oratio; quæ quidem omnia electis redduntur efficacia ad salutem *m*.

m Mat. 28 19. 20 Act. 2. 42 46, 47

Q. *Qua ratione fit verbum efficax ad salutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, præcipuè vero prædicationem ejus reddit medium efficax convincendi, convertendique peccatores, eosdemque in sanctimonia & consolatione ædificandi per fidem ad salutem *n*.

n Neh. 8. 8 1 Cor. 14. 24 25. Act. 26 18 Psal. 19. 8 Act. 20. 32 Rom. 15. 4 2 Tim. 3. 15 16, 17 Rom. 10. 13. ad 17. & 1. 16.

Q. *Quomodo legi debet ac audiri verbum, ut evadat efficax ad salutem?*

R. Quo verbum evadat efficax ad salutem,

salutem, debemus ei cum præparat
ne o, ac oratione p diligenter attend
re q; idemque fide excipere ac amor
in animis nostris recondere s, ac in vi
nostra exprimere t.

Q. *Qui evadunt Sacramenta mi efficacia ad salutem?*

R. Sacramenta evadunt efficacia
salutem media, non ullà in ipsis
nec in eo qui illa administrat; verum
Christi solummodo benedictione u,
Spiritus ejus in iis qui illa per fidem
cipiunt operatione x,

Q. *Quid est Sacramentum?*

R. Sacramentum est ordinatio
cra à Christo instituta, in qua fideliu
per signa in sensus incurrentia Christ
novique fœderis beneficia repræsentan
tur, obsignantur, & applicantur z.

Q. *Quænam sunt Sacramenta No Testamenti?*

R. Sacramenta Novi Testamenti sun
Baptismus y, ac Cœna Dominiz.

Q. *Quid est Baptismus?*

R. Baptismus est Sacramentum, i
quo ablutio per aquam, in nomine Pa
tris, ac Filii, ac Spiritus Sancti a, nostra
in Christum insitionem, ut & benefi
ciorum fœderis gratiæ participationem
pactúmque nostrum, nos nempe D
mini futuros esse totos, significat ob
signatque b.

o Pro. 8.34
p 1 Pet. 2.2
q Psal. 119.18
r Heb. 4.2
s 2 Thes. 2.10
t Psal. 119.11
u Luc. 8.15
x Jac. 1. 25
a 1 Pet. 3.21
Mat. 3. 11
1 Cor. 3 6,7
b 1 Cor. 12.13
z Gen. 17. 7
20. Exod.
31. cap.
1 Cor. 11.23
25
y Mat. 28.19
z Mat 26.26
27, 28
a Mat. 28.19
b Rom. 6. 4
Gal 3.27

Q. Quibus

Q. Quibus est Baptismus administrandus?

R. Baptismus non est administrandus quibusquam extra Ecclesiam visibilem constitutis, donec se in Christum credere, eique obedientes fore professi fuerint *c*; verum infantes eorum qui membra sunt Ecclesiæ visibilis sunt baptizandi *d*.

c Act. 8. 36, 37. & 2. 38.
d Act. 2. 38, 39. Gen. 17. 10. 1 Col. 2. 11, 12. 1 Cor. 7. 14.

Q. Quid est Cœna Domini?

R. Cœna Domini est sacramentum, in quo pane ac vino secundum Christi institutum datis acceptisque, mors ejus ostenditur; quæ qui dignè participant, corporis ejus & sanguinis (non quidem corporeo & carnali modo, verum) per fidem fiunt participes, omniumque ipsius beneficiorum, ad nutritionem suam spiritualem suumque in gratia incrementum *e*.

e 1 Cor. 11. 23. ad 26. & 10. 16.

Q. Ut dignè quis participet Cœnam Dominicam quid requiritur?

R. Qui Cœnam Dominicam dignè cupiunt participare, requiritur ut semet examinent, cum de cognitione ea, quâ corpus Domini valeant discernere *f*, tum de fide sua, quâ vescantur ipso *g*, tum etiam de resipiscentia sua *h*, amore *i*, ac obedientia nova *k*; ne forte indigni si advenerint, judicium edant bibantque sibimet ipsis *l*.

f 1 Cor. 11. 28, 29.
g 2 Cor. 13. 5.
h 1 Cor. 11. 31.
i 1 Cor. 10. 16, 17.
k 1 Cor. 5. 7, 8.
l 1 Cor. 11. 26, 29.

Q. Quid est precatio?

R. Precatio est quâ petitiones nostras

stras pro rebus divinæ voluntati co-
m Psal. 62. 8 gruis offerimus Deo m, in nomine Chri-
n 1 Joh. 5. 14 sti n, una cum peccatorum nostrorum
o Joh. 16. 23 confessione p, & grata beneficiorum ejus
p Psa. 32. 5. 6 Dan. 9. 4 agnitione q.
q Phil. 4. 6

Q. *Quam nobis regulam præscripsit Deus precibus nostris dirigendis?*

R. Totum Dei verbum utile est no-
r 1 Joh. 5. 14 bis in oratione dirigendis r; specialis vero directionis norma est illa oratio-
nis formula quam discipulos suos edo-
s Mat. 6. 9 ad 13 cuit Christus, *Oratio Dominica* quæ vul-
cum Luc. 11. 2, 3, 4 go dicitur s.

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio
t Mat. 6. 9 nempe [*Pater noster, qui es in cœlis*] nos docet accedere ad Deum cum omni sancta reverentia ac confidentia, tanquam filios ad patrem, qui & potis est
u Rom. 8. 15 Luc. 11. 13 & paratus nobis opitulari u; prout etiam
* Act. 12. 15 1 Tim. 2. 1, 2 cum aliis atque pro aliis orare *.

Q. *Quid est quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, scil. [*Sanctificetur Nomen tuum* x] oramus ut es-
x Mat. 6. 9 ficere velit Deus, ut eum nos aliique, in eis, quibuscunque se notum nobis facit,
y Psal. 67. 2, 3 glorificare valeamus y, atque ad suam ipsius gloriam omnia dirigere velit ac
z Psal. 83. per totum. disponere z.

Q. *Quid petimus in secunda petitione?*

R. In-

R. In petitione ſecunda, quæ hujuſmodi eſt, [*adveniat regnum tuum* a] petimus ut deſtruatur regnum Satanæ *b*, gratiæ vero regnum ut promoveatur *c*, ut nos aliique in eo ſimus cum conſtituti tum conſervati ne excidamus *d*, utque regnum gloriæ velit Deus adpropere *e*.

a Mat. 6.10
b Pſal. 68. 1 18
c Apoc. 12. 10, 11
d 2 Theſ. 3.1 Rom. 10.1 Joh. 17. 9. 20
e Apo. 22.20

Q. *In petitione tertia quid precamur?*

R. In petitione tertia, ſcil. hiſce verbis [*Fiat voluntas tua in terris ſicut in cœlis* f] precamur efficere velit Deus, ut nos per gratiam voluntatem ejus tum cognoſcere, tum ei in omnibus obtemperare *g*, & nos ſubmittere, id quod in cœlis fa[illegible] Angeli, & valeamus & velimus [illegible]

f Mat. 6. 10
g Pſal. 67 per totum, Pſal. 119. 16 Mat. 26.39 2 Sam. 15. 25 Job 1. 21 & Pſal. 103 20, 21

Q. *Quid oramus in petitione quarta?*

R. In quarta petitione, quæ ſic habetur [*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie* i] oramus ut è donatione Dei gratuitâ, bonorum quæ hujus vitæ ſunt portionem idoneam obtineamus, ejuſque unà cum iis benedictione perfruamur *k*.

i Mat. 6.11
k Prov. 30 8. 9 Gen. 28. 20

Q. *Quid precamur in petitione quinta?*

R. In petitione quinta, cujus verba ſunt [*Ac remitte nobis debita noſtra, ſicut nos remittimus debitoribus noſtris* l] precamur ut Deus peccata noſtra omnia gratis velit propter Chriſtum condonare *m*, quod quidem ut petamus eo magis

1 Tim. 1. 15
l Mat. 6. 12
m Pſal. 51. 1 2. 7. 9 Dan. 9. 17 18, 19.

magis animus nobis sit, quod aliis a[illegible]
mitus condonare gratiâ ipsius auxilii[illegible]
valeamus u.

u Luc. n. 4 Mat. 18. 35

Q. *Quid petimus in sexta petitione?*

R. In petitione sexta, quam hæc ve[illegible]
ba complectuntur [*Et ne nos inducas* [illegible]
tentationem, sed libera nos à malo o[illegible]
oramus ut velit nos Deus aut immun[illegible]
à tentatione ad peccatum conservare [illegible]
aut certè tentatos suffulcire ac liberare [illegible]

o Mat. 6. 13

p Mat. 26. 41
q 2 Cor. 12. 8

Q. *Quid nos docet orationis Domini[illegible]*
conclusio?

R. Orationis Dominicæ conclu[illegible]
[*Quia tuum est regnum, potentia* [illegible]
gloria in secula, [illegible]] Nos doc[illegible]
animos ac confi[illegible] nobis in ora[illegible]
do à solo Deo de[illegible] s, eumque [illegible]
precibus nostris laudare, regnum e[illegible]
potentiam, ac gloriam tribuendo [illegible]
quoque desiderium nostrum testemu[illegible]
& exauditionis confidentiam, dic[illegible]
mus, AMEN u.

r Mat. 6. 13

s Dan. 9. 4 7, 8, 9, 16, 17 18, 19

t 1 Chr. 29 10. ad 13

u 1 Cor. 14. 16 Apoc. 12. 10 21

Deca-

Decalogus.

Exod. 20.

Locutus est Deus omnia hæc verba, dicendo. Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi e terra Egypti, e domo servitutis.

I. Non habebis Deos alios coram me.

II. Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cujusvis quæ est in cœlis superne, aut inferius in terris, aut in aquis infra terram; non incurvabis te iis, nec eis servies: siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus sum zelotypus, visitans iniquitates patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem osorem mei, exhibens vero misericordiam ad milenas usque diligentium me ac mandata mea observantium.

III. Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis; non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit.

IV. Memineris diem Sabbati ut sanctifices eum; sex diebus operaberis, & facies omne

omne opus tuum, septimus vero dies sab
tum est Domini Dei tui: opus in eo nulli
facies tu, neque servus tuus, nec ancilla t
neque jumentum tuum nec hospes tuus qu
cunque intra portas tuas commoratur
Nam sex diebus perfecit Dominus cœlu
terramque mare, & quicquid in illis con
netur; septimo vero die requievit; quam
obrem benedixit Dominus diei sabba
eumque sanctificavit.

V. Honora patrem tuum ac matre
tuam, ut prolongentur dies tui in terra il
quam tibi largitur Dominus Deus tuus.

VI. Non occides.

VII. Non mœchaberis.

VIII. Non furaberis.

IX. Non eris adversus proximum tuum
testis mendax.

X. Non concupisces proximi tui do
mum non concupisces proximi tui uxorem
non servum non ancillam, non bovem, no
asinum, neque aliud deniq; quicquam quo
est proximi tui.

Oratio Dominica.

Matth. 6.

PAter noster, qui es in cœlis, sanctificetur
nomen tuum, adveniat regnum tuum,
fiat voluntas tua in terris sicut in cœlis, pa
nem

noſtrum quotidianum da nobis hodie, & remitte nobis debita noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris, & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo, quia tuum eſt regnum, potentia & gloria, in ſecula, *Amen.*

Symbolum.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli ac terræ; & in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum; qui conceptus eſt e Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine: paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: deſcendit ad inferna: tertio die reſurrexit a mortuis: aſcendit in cœlum, & ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: inde venturus eſt ad judicandum vivos & mortuos. Credo in Spiritum Sanctum: Sanctam Eccleſiam Catholicam: Sanctorum communionem: remiſſionem peccatorum, & vitam æternam,* Amen.

* i. e. permanſit in ſtatu mortuorum, & ſub poteſtate mortis uſque ad diem tertium.

QUÆSTIO VIII.

Quæſtione qualibet utriuſque Catechiſmi repetitum dedimus in reſponſione quantum reſponſionem quamlibet reddat propoſitionem integram, ſive ſententiam abſolutam. Eo nempe conſilio ut diſcenti ulterius

ulcerius utilis esse possit, quoties occasio
lerit; ad cognitionis ac pietatis increm
tum, vel extra catechisandi rationem.

Et quamvis in alterutro Catechismo
stantia doctrinæ in compendio illo (S
bolo Apostolico vulgo dicto) comprehe
plene ac perfecte exhibeatur, adeo quid
ut nulla superfit necessitas Symbolum
sum inserendi: nihilominus tamen hic
lud subnectendum esse duximus; non p
inde quasi aut ab ipsis Apostolis fuerit c
cinnatum, aut pariter cum decalogo
oratione Dominica pro Scriptura cano
ca haberi debeat; (Nec dum certe
oratione, quo nomine ignara plebecula c
illud cum decalogum in proclivi fuit
usurparet) verum quod sit fidei Christ
næ breve compendium, verbo Dei confo
taneum, ac in Ecclesia Christi antiqui
receptum.

MUSEUM

FINIS.